

KDYŽ TEORIE VYVOLÁVAJÍ POCIT OHROŽENÍ

Zdeněk Vojtíšek

Zkoumání původu života a původu člověka není možné udržet pod laboratorním sklíčkem vědy. Vědní obory, které se tímto zkoumáním zabývají nebo které se tohoto zkoumání dotýkají, totiž nutně produkují závěry, jež se promítají do lidského systému hodnot. Vědecké teorie tak mohou systémy hodnot ohrozit, narušit či změnit. Takový typ zkoumání tedy nutně „vyskakuje“ zpod onoho obrazného laboratorního sklíčka, překračuje hodnotově neutrální vědecký rámec a vyvolává konflikty - uvnitř jednotlivého člověka právě tak jako mezi semknutými šiky zastánců různých interpretací.

Kreacionismus je jedna z přirozených reakcí, jíž lidé odpovídají na ohrožení svého dosavadního systému hodnot. (Jinou reakcí může být třeba přizpůsobení systému hodnot novým závěrům anebo různé způsoby, jak před tímto ohrožujícím konfliktem utéci či jak si ho nepřipustit.) Silná slova, která od kreacionistů někdy zaznívají, je pak třeba chápat jako výraz silného pocitu ohrožení, který zažívají. Ohrožen totiž není jen jeden z mnoha článků jejich víry, ale doslova celý systém, s nímž jejich (hodnotový) svět stojí a padá. Obrázek na str. 121 je sice hodně hloupý, ale tuto skutečnost vyjadřuje velmi přesně.

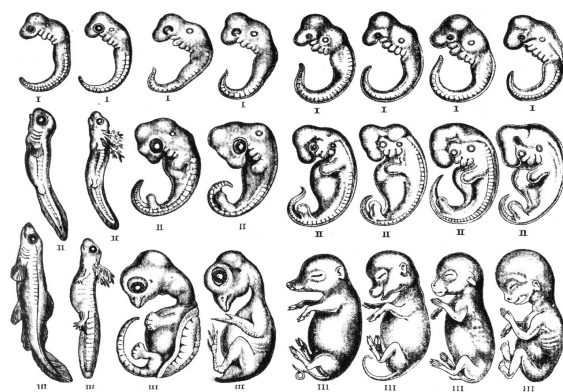
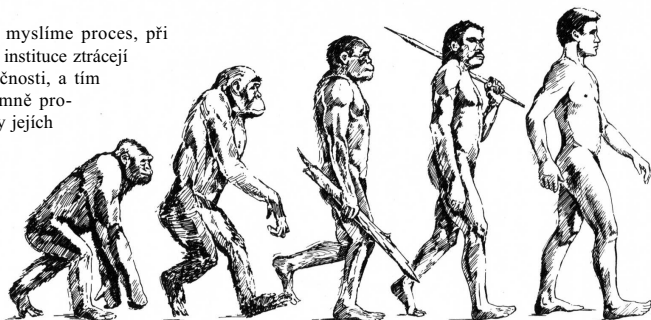
Není to ovšem „jen“ věda, ale daleko více globalizace a sekularizace,¹ co dosavadní systémy hodnot ohrožuje. Proto se s kreacionismem dnes nesetkáváme jenom v prostředí amerického protestantského fundamentalismu, kde vznikl, ale v rostoucí míře i na jiných místech světa a v kontextu jiných duchovních tradic. Nejde totiž o jakýsi absolutní konflikt náboženství a vědy, ale o to, jaké hodnoty mají a jaké budou globalizovaný svět určovat.

Je velmi zajímavé, že to nejsou jenom nositelé tradičních duchovních systémů hodnot, kdo se dnes cítí ohrožen. Současným (mírným) návratem náboženských témat do veřejného prostoru se cítí ohroženi i někteří vědci, kteří podobně militantně, s podobně silnými slovy reagují na pokusy o jiné než současnou vědou kanonizované odpovědi. Oproti bojové ideologii kreacionismu tak staví stejně ideologizovaný evolucionismus. I jejich pocit ohrožení, někdy zakrytý povýšeneckou arogancí, je možné pochopit. Je totiž pravděpodobné, že vědecký racionalismus nebude v budoucím světě hrát rozhodující úlohu tak, jak mnozí vědci ve 20. století předpokládali.

Rozhovor mezi kreacionisty a evolucionisty je tedy těžko možný, protože pouhé připuštění možnosti, že by ten druhý měl alespoň část pravdy, je pro obě strany ohrožující. K možnosti takového rozhovoru je skeptický také **Ivan O. Štampach** v prvním článku tématu tohoto Dingiru. **Pavel Hošek** rekapituluje podoby křesťanského kreacionismu a **Attila Kovács** seznamuje s kreacionismem islámským. V tématu také necháváme promluvit dva kreacionisty - v krátké úvaze **Džaja Gurudéva dáse** a v rozhovoru **Vladimíra Krále**. Na podstatně slabší, leč také zajímavý judaistický kreacionismus, se tentokrát nedostalo. K tématu se vztahuje i jedna zpráva v info-servisu a uzavírají ho citáty ze tří časopiseckých článků na třetí straně obálky.

Poznámka

¹ Sekularizací zde myslíme proces, při němž náboženské instituce ztrácejí význam ve společnosti, a tím i možnost významně promluvat do tvorby jejich hodnot.

OBSAH

Hledání brány do nebes (*Zdeněk Vojtíšek*) 110

Z domova

Mág Josef Veselý (*Adam Borzič*) 114

Religiozita Vietnamců v ČR (*Jiří Motl*) 116

Zahraničí

Mormon for President (*Zdeněk Vojtíšek*) 119

Téma

Diskuse předem vyloučena? 120

(*Ivan O. Štampach*)

Typy křesťanského kreacionismu (*Pavel Hošek*) .. 122

Darwin v Turecku (*Attila Kovács*) 126

Rozhovor s Vladimírem Králem

Víra pomáhá vidět širší souvislosti 128

(*Pavel Hošek*)

Info-servis

..... 130

Události

..... 132

(*Anna Marie Dostálová, Kateřina Vodičková, Martin Kořínek, Zdeněk Vojtíšek*)

Recenze

Iničiální román v současném šatu 136

(*Ivan O. Štampach*)

Salve otevřelo téma prostituce 136

(*Petra Dvořáková*)

Co říká Daniel A. Helminiak o homosexualitě? 136

(*Ivan O. Štampach*)

Hnutí Nového věku v různých úhlech pohledu 137

(*Zdeněk Vojtíšek*)

Terapeutický potenciál v popisu entusiastického

společenství (*Petr Kučera*) 139

Esej

Džinismus v diaspoře (*Josef Bartošek*) 140

Reflexe

Český mystik Karel Makoň (*Jurik Hájek*) 142

Dopisy

..... 144

Hnutí, které se odcizilo světu tak, že z něho nakonec odešlo

HLEDÁNÍ BRÁNY DO NEBES

Zdeněk Vojtíšek

V 90. letech 20. století byl západní svět znepokojen násilnými událostmi, v nichž hrála hlavní roli do té doby téměř neznámá, malá a okrajová náboženská hnutí. Spojené státy velmi dlouho vyšetřovaly násilí, při němž v roce 1993 zahynulo 74 příslušníků hnutí davidianů, západní Evropa se nemohla vzpamatovat ze šoku ze tří postupně provedených rituálních sebevražd Řádu Slunečního chrámu v letech 1994, 1995 a 1997 a Japonsko (a spolu s ním celý svět) nemohlo pochopit, jak relativně malá náboženská skupina Óm šinrikjó mohla vyrobit dostatečné množství bojového plynu a spáchat teroristický útok zbraní hromadného ničení v tokijském metru roku 1995. Každá z těchto událostí byla jiná, ale všechny byly do velké míry nepochopitelné, a tím znepokojivější. Do této situace přišla ze San Diega zpráva o hromadné sebevraždě 39 příslušníků společenství, které se na Internetu prezentovalo jako Nebeská brána. Tichý, pečlivě připravený a spořádaný odchod tohoto společenství, navíc vykonaný pravděpodobně ve stejný den jako poslední sebevražděná vlna Řádu Slunečního chrámu, způsobil, že západní svět obešla hrůza. Letos tomu bylo deset let.

Asi 50 kilometrů od San Diega leží luxusní městečko, složené z rozlehlých vil, tenisových kurtů, golfových hřišť a množství zeleně. Mezi jeho asi pěti tisíci obyvateli byla i náboženská skupina, která vlastně neměla jméno. Její členové si říkali „třída“ nebo prostě „studenti“, protože se učili žít tak, aby mohli opustit Lidskou úroveň a spolu se svým učitelem vstoupit na Příští úroveň, zvanou T. E. L. A. H. (Evoluční úroveň nad lidskou úrovní). Tento odchod uskutečnili

během tří dnů, počínaje 22. březnem 1997. Každý den zemřela na otravu barbituráty jedna skupina „studentů“ a ti, kdo zatím zůstali naživu, odstranili plastové pytle z jejich hlav a přikryli je pokrývkou. Poslední dvě „studentky“ byly nalezeny s pytli na hlavách. Celkem 39 těl bylo oblečeno v černých uniformách s barevnými výložkami, na nohou sportovní obuv značky Nike, přes horní část a hlavu přehozeny fialové pokrývky. Vedle těl byly připraveny

Shromažďovací místnost v domě, kde Nebeská brána trávila své poslední chvíle. Všechny fotografie k článku převzaty z časopisu Time DOPLNIT!

cestovní tašky s oblečením a dalšími potřebami, v kapsách uniforem byly pětidolarové bankovky a mince. Mezi zemřelými převažovali čtyřicátníci, nejstarší ženě bylo 72 let. I to naznačuje, že historie skupiny začala poměrně dávno a že Rancho Santa Fe se stalo poslední zastávkou na hodně dlouhé cestě.

Setkání Dvou a společná mise

Američané Marshal Applewhite (1932-1997), zvaný Herff, a Bonnie Lu Trousdale Nettlesová (1928-1985) se setkali v Houstonu roku 1972, v období osobních zranění i citlivosti k duchovním zážitkům. Zdravotní sestře Nettlesové se v tu dobu rozpadlo manželství a učitel hudby Applewhite byl propuštěn z práce v univerzitním prostředí po homosexuálním skandálu. Nettlesová byla členkou lóže esoterické Thesofické společnosti. Toto náboženství ji vybavilo přesvědčením, že může získávat poselství od duchovních mistrů. Od duchovně vyspělých mimozemských bytostí tak obdržela zprávu, že má očekávat vstup dosud neznámého významného člověka do svého života. Applewhite v té době zápasil s rozporem mezi svou sexuální orientací a zásadami své přísné křesťanské výchovy (jeho otec byl presbyteriánským duchovním a nedlouho předtím - roku 1971 - zemřel). Applewhite projevoval zájem o alternativní náboženství v duchu tehdy začínajícího hnutí Nového věku (New Age). Duchovní vize v této době ho přesvědčila o jeho mimořádném poslání. Po svém setkání získali Applewhite a Nettlesová jistotu, že si byli vzájemně předurčení (domnívali se, že z minulých životů), a vytvořili nerozlučnou dvojici.

Po šesti měsících společného cestování, vykonávání nekvalifikované práce, a při meditacích a modlitbách vykrytalizovaly roku 1973 základy nauky, která určila jejich vznikající nové náboženské hnutí na celou dobu jeho existence. Na základě společné silné náboženské vize se Applewhite a Nettlesová začali považovat za dvojici mimozemských proroků, kteří přišli na planetu Zemi zachránit alespoň část lidstva před světovou katastrofou. Očekávali, že budou v nepřátelském prostředí Země zabiti, ale prožijí tzv. demonstraci (vzkříšení) a budou na kosmické lodi vzati zpět na Příští úroveň spolu s těmi, kdo se k nim během jejich mise připojí. V duchu této vize vykládali i Bibli, takže Příští úroveň pokládali zároveň za Království nebeské.

Těžké začátky

Pro úděl Země (kterou považovali za živou bytost) používali Applewhite a Nettlesová metaforu zahrady, v níž byla vysazena vědomá semena. Shromáždit úrodu měl podle nich již Ježíš, ale plody tehdy ještě nebyly zralé. Nyní je zahrada (Země) natolik zarostlá plevellem, že už nemůže být napravena. Musí být tedy zaorána, a tak připravena pro novou sadbu. Před „zaoráním“ (apokalyptickými událostmi konce světa) budou „zralé plody“ přeneseny na Příští úroveň. Pro „semena“ je podmínkou tohoto vzestupu zbavit se každé vazby na Lidskou úroveň, tedy vzdát se všech vztahů (přátel, rodiny, sexu) i zaměstnání či majetku. Pro tuto osobnostní proměnu používali metaforu vývoje housenky v motýla a tato proměna se stala základem jimi hlášané zvěsti.

Působení Dvou (jak se Applewhite a Nettlesová také nazývali) však nebylo zpočátku úspěšné, pravděpodobně kvůli značnému nároku na opuštění všech vazeb s tímto světem a snad i kvůli silnému důrazu na blízký a tragický konec světa. Svůj neúspěch vnímali jako důsledek vlivu Satana, jež chápali jako příslušníka Příští úrovně, který působí prostřednictvím duchů s lidskými touhami. Satanův odpor vrcholil roku 1974, kdy byl Applewhite odsouzen na šest měsíců do vězení kvůli neoprávněnému používání najatého auta. Ve vězení napsal leták, který spolu s Nettlesovou zaslali učitelům hnutí New Age po Spojených státech. Ani tento pokus ale nebyl úspěšný.

Pak se ale Dva začátkem roku 1975 ocitli v Los Angeles právě v době, kdy se rozpadala jedna z tamních skupin náboženských hledačů, kteří se v duchu idejí Nového věku připravovali na přechod do vyšší, duchovní dimenze. Z této skupiny se ke Dvěma přidalo 24 lidí. Vzniklo tak nové náboženské hnutí, které odborná literatura označovala jako Bo a Peep podle jmen, která Applewhite a Nettlesová začali používat. Hnutí bylo známo také podle své základní nauky jako Lidská individuální proměna nebo pod zkratkou HIM. Pod tímto názvem také pořádalo přednášky a rozhovory se zájemci.

Zpočátku měli Bo a Peep se svými přednáškami úspěch, a to navzdory faktu, že nedělali žádný nábor - předpokládali totiž, že zájemci musí být sami připraveni, aby byli schopni všechno opustit. Díky sérii přednášek získali až 200 lidí, většinou mladých příslušníků kontrakultury, méně bylo duchovních hledačů ve středním věku. Život

Trénink

Zpočátku byli „studenti“ trénováni podobně jako kosmonauti ve výcvikovém táboře, ale brzy se začali přesouvat do drahých domů na předměstí - takto bydleli v několika městech. Každá „kosmická loď“ (tedy obyvatelstvo jednoho domu) měla „palubní“ denní program, rozvržený do nejmenších detailů, včetně používání toalety, mazání chleba máslem či spánku ve čtyřech dvouhodinových úsecích. Členové „posádky“ neměli vlastní majetek a nosili uniformy. Přesný denní rozvrh nedovoloval myšlenky na minulost nebo obavy z budoucnosti. Jednotliví studenti měli připravený denní program např. takto: probuzení z dvouhodinového spánku v 5:36, koupelna mezi 5:57 a 6:12, vzít si první ze 32 dávek vitamínů v 6:21, od 6:30 do 8:30 příprava „paliva“ (tj. vaření) apod. Pokud „studenti“ pracovali mimo „kosmickou loď“, drželi se od svých spolupracovníků stranou, nosili oblečení, které nebylo ani pánské ani dámské, hovořili o sobě jako o příslušnících „kláštera“, pozorovali lidi a svá pozorování zapisovali.

hnutí byl soustředěn na překonávání vazeb k Lidské úrovni: příslušníci byli stále na cestách, žili z toho, co získali při setkávání s lidmi, přerušili veškeré vnější kontakty a byli odrazováni od všech aktivit Lidské úrovně - četby, hudby, drog, sexu či hovorů o minulosti. V září 1975 se po přednášce v oregonském Waldportu k hnutí přidalo více než 30 lidí, což vzbudilo pozornost médií, v nichž v následujících měsících vystupovali i jejich znepokojení příbuzní a odpadlíci s negativními zkušenostmi.

Bo a Peep se skrývali v obavě, aby nebyli zabiti dříve, než bude „úroda zralá“. V úkrytu pořídili videonahrávku s poselstvím, které mělo být zveřejněno po odletu na Příští úroveň. Naléhavost času pobídla jejich stoupence k horlivému oznamování zvěsti o brzkém vzestupu a následných apokalyptických událostech, ale bez svých vůdců neměli se zvěstováním úspěch. Někteří z nich navíc začali získávat zprávy z Příští úrovně sami, bez zprostředkování Bo a Peep. Odlet ovšem nenastal a zima na přelomu let 1975 a 1976 mnohé následovníky odradila od dalšího života na cestě. Hnutí opustila více než polovina těch, kteří byli v posledních osmi měsících získáni.

Zájem duchovních hledačů i médií o toto hnutí roku 1976 rychle poklesl a Bo a Peep vyšli z úkrytu a znovu se spojili s asi stovkou svých zbylých následovníků. Předchozí období zhodnotili v duchu své role dvou biblických proroků jako „zabití“ sdělovacími prostředky. Rozhodující čas tím uplynul a přístup na Příští úroveň se uzavřel. „Žeň skončila,“ řekla Peep v dubnu 1976 v reakci na narušení veřejného vystoupení výtržníky. Hnutí se vzdalo misie a plně se soustředilo na vlastní výcvik. Začalo se považovat za přípravou „třídu“ nebo za kosmickou „posádku“, cvičenou pro odlet v tréninkových táborech nejprve

ve Wyomingu a později - když dva členové zdělili značný majetek a když už byl denní život všech členů „posádky“ plně podřízen rutině - i ve společně sdílených drahých domech. Nepřestávali se ovšem stěhovat, aby si nevytvořili k žádnému místu vztah. V tu dobu už bylo obvyklé, aby jednotliví členové byli zaměstnání.

Jako tréning kosmonautů

Změnu režimu skupiny oproti období před rokem 1976 naznačovala i nová jména Applewhitea a Nettlesové - Do a Ti, - utvořená ze solmizačních slabik. Příslušníci „třídy“ získali nová jména s koncovkou -ody. Jako první ve dvojici vůdců byla jmenována Ti, což naznačovalo, že komunikace s Příští úrovní byla především na ní. Ti a Do byli v roli učitelů, kteří připravují „třidu“ a kteří mají být co nejvíce napodobováni. Věrohodné instrukce „studentům“ přicházely pouze prostřednictvím Ti a Do z Příští úrovně. Naproti tomu samostatné myšlení bylo považováno za znečištěné vlivy, pocházejícími z Lidské úrovně. Pochybující členové nebo ti, kdo se hůře podrobovali výcviku, byli odesláni se sumou peněz, která jim dovoľovala uchytit se ve vnější společnosti. Do roku 1978 tak počet členů poklesl opět o asi polovinu - na 48. Příčinou pochybností a odchodů byla spíše nejistota odcházejících, zda budou schopni absolvovat „výcvik“, než pochybnosti o Ti a Do a jejich nauce. Proto se několik z těch, kteří odešli, po čase zase ke skupině připojilo.

Odpoutání od Lidské úrovně dosahovala „třída“ tím, že veškeré činnosti soukromého i společného života byly důkladně popsány, dodržovány v přesných procedurách a plněny v podrobném časovém rozvrhu. Veškeré myšlenky příslušníků „třídy“ tak byly na tyto činnosti plně soustředěny. Rutina je připoutávala k přítomnosti, po-

Těla „studentů“ tak, jak je našli vyšetřovatelé.

tlačovala emoce a vylučovala myšlenky na minulost či budoucnost. Do a Ti byli vynalézaví v uvádění nových procedur a dalších nástrojů „výcviku“. Účinná byla například společná sezení, věnovaná vzájemnému kritickému poukazování na chování nebo vlastnosti, jimiž se v jednotlivcích projevují lidské zvyklosti. Jako zkouška bylo nakonec všemi členy „posádky“ při-

ovšem provázela změna přesvědčení o jejich roli: „studenti“ už nebyli považováni za „semena“, rostoucí v pozemské „zahradě“ a „dozrávající“ pro přechod na Příštní úroveň, ale naopak za obyvatele Příštní úrovně, kteří byli vysláni na Zem na tréninkovou misi, aby po ní mohli dosáhnout plnohodnotného postavení na Příštní úrovni. Rodiče na Zemi se v tomto pohledu tak stali pouhými nástroji na výrobu lidských těl pro návštěvníky z Příštní úrovně.

Menší přestupky

Společenství kolem Do formulovalo roku 1988 návod k chování svých příslušníků. V kategorii menších přestupků nacházíme např. toto:

- Podniknout jakoukoli akci bez svého kontrolního partnera.
- Důvěřovat ve svůj vlastní úsudek - nebo užívat svou vlastní mysl.
- Obhajovat se před spolužáky a učiteli.
- Kritizovat spolužáky a učitele, hledat na nich chyby.
- Nechávat si věci pro sebe a mít soukromé myšlenky.
- Prosazovat sebe, chtít dělat věci podle svého.
- Dělat nevhodné návrhy, připomínat minulost nebo předbíhat učitele.
- Přehánět vehiklové symptomy.
- Vybírat si jen určité úkoly.
- Mít rád, anebo nemít rád.
- Dovolit nedostatečnou kontrolu nad svými city.
- Vyžadovat pozornost nebo uznání - chtít být viděn jako dobrý.

Dokument Major and Lesser Offenses. Behavioral Outlines z jara 1988 je dostupný na URL <http://www.heavensgate.com/book/2-6.htm>, download 8. 9. 2007. Překlad úryvku do češtiny: NOVOTNÝ, T., Nebeská brána... str. 10.

jato marné čekání na odlet v Texasu na základě zprávy, kterou dostala Ti z Příštní úrovně.

Některé procedury či omezení se postupem doby uvolnily, anebo byly dokonce opuštěny. „Studenti“ tak mohli od roku 1982 telefonovat svým rodinám a od roku 1985 mohli u nich vykonat i krátké návštěvy. V 90. letech se členové „třídy“ dočkali ještě větší volnosti v souvislosti s úsilím se veřejně prezentovat. Navštěvovali „ufologické“ konference, navázali styk s prostředím hnutí Nového věku, a dokonce věnovali čas i zábavě - nejčastěji sledování filmů s tématem mimozemských civilizací.

Uvolnění vztahu „studentů“ k fyzickým rodičům ovšem provázela změna přesvědčení o jejich roli: „studenti“ už nebyli považováni za „semena“, rostoucí v pozemské „zahradě“ a „dozrávající“ pro přechod na Příštní úroveň, ale naopak za obyvatele Příštní úrovně, kteří byli vysláni na Zem na tréninkovou misi, aby po ní mohli dosáhnout plnohodnotného postavení na Příštní úrovni. Rodiče na Zemi se v tomto pohledu tak stali pouhými nástroji na výrobu lidských těl pro návštěvníky z Příštní úrovně. Hodnotu lidského těla (a tím i hodnotu rodičovské úlohy) dobře ukazují výrazy „kontejner“ či „vozidlo“ („vehikl“), které skupina pro označení lidského těla používala. Víru „studentů“, kteří přijali tento myšlenkový rámec, pak mohla návštěva rodičů jen těžko ohrozit. Rodiče a další příbuzní se spokojili se zjištěním, že jejich blízcí jsou naživu a zdají se být spokojeni, a postupně se vzdali pátrání po místě jejich pobytu a snah o intervence do jejich života. Z jejich strany tak už skupina kolem Ti a Do necítila žádné ohrožení.

Návrat Ti na Příštní úroveň

Po devíti letech „výcviku“ (roku 1985) Ti neočekávaně zemřela na rakovinu. Skupina prožila velké zklamání, ačkoli přijala vysvětlení, že „vozidlo“ Ti už nadále nemohlo vydržet její obrovskou energii. Do byl otřesen a bezradný, jak skupinu dále řídit. Dostával sice vzkazy od Ti z Příštní úrovně, ale považoval je za nejasné. Toužil po ujišťování ze strany skupiny a ta mu skutečně projevovала bezvýhradnou loajalitu. Smrtí Ti byla ohrožena byla i základní nauka, která počítala s tím, že do Příštní úrovně vstoupí fyzické tělo. To bylo po smrti Ti již zcela degradováno na pouhé „vozidlo“ či „kontejner“, který nemusí být k návratu do Příštní úrovně nezbytný, protože ho ani Ti nepotřebovala. Změna nastala i v pojetí zla: dosavadní představu duchů, jimiž se projevuje Satan, nahradil Do v publikaci 88 *Update* myšlenkou luciferiánů, nepřátelských mimozemšťanů, působících ve fyzickém těle.

S touto publikací, rozeslanou roku 1988 knihkupectvím, zájemcům o UFO a centřům hnutí Nového věku, začalo nové úsilí skupiny kolem Do prezentovat se americké veřejnosti. V letech 1991 a 1992 vydala sérii propagačních videokazet. Ohlas byl ovšem minimální a „třída“ nesla velmi těžce zvláště výsměch ze strany „ufologické“ komunity. Roku 1993 pak v propagaci následoval téměř zoufalý čin: „třída“ umístila inzeráty ve velmi silném apokalyptickém duchu do více než 20 časopisů hnutí Nového věku a jiných alternativních časopisů ve Spojených státech, Kanadě a Austrálii. Nejdražší byl jistě inzerát v časopise *USA Today* z 27. 5. 1993, který začínal varováním: „Současná 'civilizace' Země bude brzy recyklována - 'zaorána'. Její obyvatelé se odmítají vyvíjet. 'Plevel' přemohl zahradu a zničil její užitečnost tak, že se to už nemůže napravit.“

Navzdory tomuto propagačnímu úsilí se počet členů „třídy“ na konci roku snížil až na 26. Příčinou odpadnutí byla často ztráta víry, že se proročké předpovědi naplní a kosmické lodi skutečně „třídou“ vyzvednou. Misijní úsilí ale pokračovalo: následující rok 1994 strávila skupina kolem Do podobně jako v polovině 70. let: na cestách po Spojených státech přednáškovou činností, při níž byla opět zdůrazňována nutnost okamžitého rozhodnutí opustit všechny vazby na Lidské úrovni. Počet členů „třídy“ se sice zdvojnásobil (připojilo se i několik bývalých členů), ale asi polovina získaných lidí hnutí brzy zase opustila.

Kromě misijního neúspěchu a odchodu, které Do považoval za znamení neodkladného konce, část „třídy“ sužovala neschopnost vyrovnat se s vlastní sexualitou, a překonat tak obzvláště pevnou vazbu na Lidskou úroveň (bytosti na Příští úrovni jsou bezpohlavní). „Neutralizace vozidel“ (tj. kastrace) byla ve třídě sice poprvé diskutována už roku 1987, ale prováděna byla až od roku 1993. Nakonec se tomuto zároku podrobilo osm mužů (včetně Do) a několik dalších redukovalo svou sexuální apetenci chemickou cestou.

V období vlastních neúspěchů skupina kolem Do také uvažovala o exilu. Roku 1994 Do a několik „studentů“ cestovali do zemí po celém světě, ale toto úsilí uzavřeli poznáním, že jiné země jsou podobně nehostinné jako Spojené státy. Vše nasvědčovalo tomu, že na světě už pro ně není vhodné místo a že „žeň“ definitivně skončila. Naplno se rozběhly úvahy o přechodu na Příští úroveň, aniž by přiletěla vesmírná loď (tedy o stejném způsobu přechodu, jaký nastal u Ti). Tento způsob přechodu otevřel myšlenku na možnost sebevraždy (o svém odchodu ale skupina odmítala hovořit jako o sebevraždě). Tuto myšlenku podporoval i zhoršený zdravotní stav Do - jeho „třída“ se velmi obávala, že by mohla na Zemi zůstat bez něho, a byla stále více nakloněna myšlence společného odchodu. Zlomového roku 1994 skupina prodělala další marné očekávání kosmické lodi - tentokrát na molu v kalifornském městě Santa Monica.

Roku 1995 se skupina přestěhovala do odlehlé části Nového Mexika. Z použitých pneumatik naplněných hlinou tam budovala dvě stavby, připomínající kosmické lodi.

Tento projekt byl ale kvůli nepohodlí a zdravotním rizikům opuštěn a skupina se přesunula zpět do Kalifornie do luxusní čtvrti Rancho Santa Fe. Její aktivity se v následujících měsících zaměřily na Internet: jednak podnikala v oboru počítačů a internetového designérství (pod názvem Higher Source), jednak prostřednictvím Internetu šířila svá poselství. V nich Do a jeho „studenti“ otevřeně sdělovali své rozhodnutí opustit Zemi a své přesvědčení, že ostatní lidé mají poslední možnost pro to, aby se přizpůsobili normám Příští úrovně a mohli být evakuováni před definitivní „recyklací“ Země. Ve své internetové prezentaci vystupovali od roku 1996 jako Nebeská brána (Heaven's Gate). Tato dosud dostupná prezentace zahrnuje dokumenty, které ukazují, jak Do i jeho „třída“ chápali smysl a historii svého působení, dále výzvy, prohlášení, vzkazy a další texty, které skupina považovala za relevantní.

Ohlasy na jejich poselství byly nepřátelské a výsměšné a skupina usoudila, že to „byl pro nás signál, abychom začali s přípravami na návrat 'domů'“. Touhu odejít „domů“ a vztah k Ti a Do ukázal jeden ze „studentů“, Qstody, těmito slovy: „Jak mohu vyjádřit své svědectví, když pouhá lidská slova nikdy nemohou postačit k vyjádření mé nekonečné vděčnosti Příští úrovni a jejím reprezentantům Ti a Do za to, že

Etapy

Historie náboženského společenství, které bylo nakonec známo jako Nebeská brána, je natolik složitá, že je dobré ji rozdělit do několika etap:

- 1. Probuzení (1972-1975):** Applewhite a Nettlesová se setkávají a utvářejí si specifický náboženský názor.
- 2. Kukla (1975-1976):** Bo a Peep získávají až 200 následovníků a připravují je k „lidské individuální proměně“.
- 3. Třída (1976-1985):** Ti a Do školí uzavřenou „třidu“ jako kosmickou posádku.
- 4. Krize a nejistota (1985-1987):** Do zjevně neví, co má po smrti Ti dělat.
- 5. Misie (1988-1994):** Nové úsilí získat další stoupence
- 6. Hledání nových možností (1994-1997):** Po neúspěchu misie skupina zkouší vystěhovávání či internetovou misii.
- 7. Odchod (1997):** Blízkost Hale-Boppovy komety se zdá jako příležitost konečně odejít.

Podle: BALCH, R. W., TAYLOR, D., *Making Sense ...* str. 215.

mne zachránili z hrůzného snu bezvýhodné existence. Zdálo se, jako bych se topil v oceánu slepých, ztracených, nevědomých chodících mrtvol. (...) Děkuji vám, Ti a Do, za vše. Za to, že jste mi pomohli vzpomenout si, kdo jsem, a zvláště za váš příklad jako bytostí ze skutečného nebeského království. Co dál?“

Odchod

Přípravy na odchod začaly na konci roku 1996: „třída“ prodávala svůj společný majetek a na své uniformy si pořídila nárameníky s nápisem „Away Team“. Tyto přípravy však neznamenalý výhradně sebevraždu: možnost, že „tým“ bude vyzvednut kosmickou lodí, byla stále vnímána jako reálná. Události pravděpodobně urychlil přilet Hale-Boppovy komety, která se měla ocitnout v nejbližší vzdálenosti od Země těsně před Velikonocemi, 22. března 1997. Spolu s křesťanskou symbolikou Velikonoc zvyšovala význam komety pro Do a jeho „třidu“ i ta skutečnost, že své rozhodující zjevení roku 1973 Applewhite a Nettlesová dávali do souvislosti s přiblížením Kohoutkovy komety, a že tedy dvě jasné komety budou ohraničovat dobu, v níž na Zemi zaznívalo jejich poselství. Jako definitivní potvrzení pak posloužily mediální spekulace o tom, že v blízkosti Hale-Boppovy komety se pohybuje neznámé těleso a že tímto tělesem by mohla být kosmická loď. Do i jeho „třída“ si byli jisti, že se Ti pro ně vrátí. Roli mohlo hrát i přesvědčení, že Do trpí rakovinou. Vytvořila se atmosféra nálehavosti ve smyslu „teď, anebo nikdy“.

⇒ Dokončení na následující straně dole.

Na rozloučenou

Mezi prohlášeními „studentů“ před odchodem najdeme také toto pozoruhodné vyznání vztahu k Ti a Do a zdůvodnění odchodu do Příští úrovně:

„Vím, kým moji Starší Členové, Ti a Do, jsou. Věřím v ně, držím se jich, důvěřuji jim a naprosto se na ně spoléhám. Vím, že v tuto chvíli jde můj Starší Člen Do k jeho Staršímu Členu Ti. Jakmile odejde, na celé Zemi pro mě nezůstane nic. Není důvod zůstat ani o chvíli déle. Navíc vím, že moje naroubování k nim by bylo ohroženo, kdybych se zdržoval tady po jejich odchodu. Vím, že moji spolužáci/sourozenci cítí to, co já, a rozhodnou se jít, až Do půjde. Chci zůstat se svou rodinou Příští úrovně. Vybrat si odchod z tohoto vypůjčeného lidského vozidla nebo těla a jít domů na Příští úroveň, to je pro mě příležitost, jak vyjádřit svou věrnost, oddanost, lásku, důvěru a víru v Ti a Do a v Příští úroveň. Je to moje šance dokázat před Příští úrovní, že na tomto světě není nic, co bych chtěl, a že jasně vím, že jsem duše a že ji obývá Mysl Příští úrovně a že nejsem toto biologické svrchní roucho, v němž se momentálně nacházím. Je to moje šance jít k Bohu a prokázat, že miluji Jeho Slovo. Jak bych mohl upřímně říct, že Ho miluji víc než co jiného, kdybych lpěl na tomto světě za každou cenu a odešel jenom tehdy, když bych musel, protože toto vozidlo přestalo fungovat?“

GLNODY, *Why We Must Leave at this Time*, dokument z 19. 3. 1997 je dostupný na adrese <http://www.heavensgate.com/misc/exitgl.htm>.

Veselý - autor učebnice magie i literárních textů

MÁG JOSEF VESELÝ

Adam Borzič

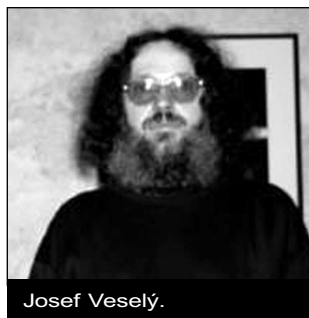
Ze všech tří Hermových tradičních věd (astrologie, magie a alchymie) se magii v Čechách daří nejhůře. Hermetik Josef Veselý se snaží tuto mezeru na současné duchovní scéně zaplnit.

Klasikové magie jsou vydávány nesystematicky (a leckdy v hanebných překladech a špatných úpravách), jsou-li vydávány vůbec. Trh s „esoterikou“ je naproti tomu zaplaven knihami pochybné úrovně, kde magie je jen štiplavou špetkou exotického koření. A pokud se již knihy s magickou tematikou vydávají, spadají většinou do oblasti přírodní magie (nejčastěji keltské nebo Wiccy¹). Klasické magii v nejširším pojetí je věnováno jen málo knih.²

Život

Josef Veselý se narodil roku 1953 v Praze.

V životě vystřídal řadu povolání, od ekonoma přes uvaděče v kině až po vládního úředníka. Veřejnosti je znám především jako autor knih o hermetismu, o který se zajímá od počátku osmdesátých let. V roce 1985 byl jako signatář Charty 77 vystěhován Státní bezpečností v rámci tzv. akce Asanace do Rakouska, kde studoval judaistiku a starosemitskou filologii na vídeňské univerzitě. Publikovat začal až po

Josef Veselý.

svém návratu z exilu v roce 1991. Jeho texty vycházely v revue Horus, Obsession, Svět magie a v dalších časopisech. Pravidelně přispíval recenzemi esoterické literatury do týdeníku Nové knihy. V rozmezí let 1993 až 1995 přeložil do češtiny několik knih o magii a alchymii. V červnu roku 2001 inicioval založení Dokumentačního centra českého hermetismu.³

Přehled spisů

Převážná část autorova díla má didaktický charakter. Jedná se vlastně o (z větší části) kompilace, mající studentovi či adeptovi

usnadnit orientaci v celé dané problematice. Tento didaktický charakter se opírá o Veselého kritiku současného českého hermetismu. Hermetickou scénu vidí částečně jako vyčpělou (přílišná závislost na starších vzorech, především prvorepublikové Universalii) a na druhé

straně zaplavenou všemožnými nedovzdělanými šarlatány.

⇒ *Dokončení z předchozích stran.*

V posledních hodinách „studenti“ navštívili zábavní parky, kina a kasina a tyto zážitky je utvrdily v rozhodnutí odejít: „Všechno na tomto světě nám bylo nabídnuto,“ napsal jeden z nich, „a já mohu upřímně říci - Děkuji, ne, děkuji.“ Internetové stránky Nebeské brány byly aktualizovány blikajícím nápisem „nejvyšší pohotovost“ a prohlášeními „studentů“ Chkodyho, Glnodyho a Sroodyho, v nichž si stěžovali na lidskou lhostejnost, zkaženost, násilí, obchod s drogami a pronásledování. Jeden ze „studentů“, Glnody, se v tiskovém prohlášení vrací k cestám po světě, uskutečněným roku 1994: „Vážně jsme uvažovali o tom, že bychom opustili tuto zemi, ale zdálo se, že na zeměkouli neexistuje místo, které by nás nechalo tak, jak bychom chtěli. Neexistuje pro nás jiné místo, kam bychom mohli jít, než vzhůru.“ Na videokazetě na rozloučnou Do řekl: „Vracíme se do Života a ve vší upřímnosti *nenávidíme* tento svět.“

Po sebevraždě 39 lidí následovaly ještě dvě další. 6. května v televizním pořadu stanice NBC vystoupili dva stoupenci Nebeské brány, přezdívaní Justin a Rkkody. Justinova manželka zemřela spolu se sku-

pinou a Justin sám byl stoupencem Applewhitea a Nettlesové více než 20 let. Rkkody uvedl, že byl dočasně od Nebeské brány odloučen, aby mohl posloužit jako zdroj přesných informací o ní a o její teologii. Po vystoupení se oba pokusili o sebevraždu v hotelovém pokoji v kalifornském městě Encinitas stejným způsobem, ve stejném oblečení a s téměř vybavením jako jejich skupina o šest týdnů dříve. Rkkodyho pokus byl ale neúspěšný. Po propuštění z nemocnice nadále distribuoval publikace a nahrávky přednášek Do, účastnil se konferencí, neúspěšně se pokoušel konat misii ve prospěch Nebeské brány a hovořil s novináři. Sebevraždu spáchal v únoru 1998 patrně poté, co nabyl přesvědčení, že jeho úkol je splněn.

Skončila tak historie náboženského hnutí, které bylo totálně neúspěšné ve svých předpovědích, v úsilí zbavit se lidskosti, v touze získat pozornost a oslovit veřejnost. Odcizení se světu, který skupině dával jen pocity neúspěchu a selhání, odcizení se sobě samým a svému prožívání, ztráta jakýchkoli mezilidských vztahů (kromě dětského vztahu k Do) a nakonec i stáří a zdravotní problémy - to vše vedlo k řešení, které se zdálo jako jediné východisko: k sebevraždě.

Bibliografická poznámka

Tento článek vyšel v mírně upravené verzi v časopisu Svět, prosinec 2007, 23. 11. 2007.

Zdroje

Dokumenty dostupné na <http://www.heavensgate.com>.

Literatura

BALCH, Robert W., TAYLOR, David, Making Sense of the Heaven's Gate Suicide, in: BROMLEY, David G., MELTON, J. Gordon (eds.), *Cults, Religion, and Violence*, Cambridge University Press 2002, str. 209-228.

BALCH, Robert W., TAYLOR, David, Seekers and Saucers. The Role of the Cultic Milieu in Joining a UFO Cult, in: RICHARDSON, James T. (ed.), *Conversion Careers. In and Out of the New Religions*, Sage Publications 1978, str. 43-64.

DAWSON, Lorne, *Comprehending Cults. The Sociology of New Religious Movements*, Oxford University Press 1998.

FISCHINGER, Lars A., HORN, Roland M., *UFO-Sekten*, Moewig 1999, kapitola o Nebeské bráně je dostupná na URL <http://fischinger.alien.de/Artikel40.html>, download 8. 9. 2007.

HALL, John R., SCHUYLER, Philip D., TRINH, Sylvaine, *Apocalypse Observed. Religious movements and violence in North America, Europe and Japan*, Routledge 2000, str. 149-182.

LEWIS, James R., Legitimizing Suicide. Heaven's Gate and New Age ideology, in: PARTRIDGE, Christopher (ed.), *UFO Religions*, Routledge 2003, str. 103-128.

NOVOTNÝ, Tomáš, *Nebeská brána. Devět znaků sekty*, Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů 1997.

WESSINGER, Catherine, *How the Millennium Comes Violently. From Jonestown to Heaven's Gate*, Seven Bridges Press 2000, str. 229-252.

PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D., (*1963) je odborným asistentem na Husitské teologické fakultě UK a šéfredaktorem časopisu Dingir.

Veselého knihy - především *Magie* (Vodnář, Praha 2001, druhé vydání 2002) a *Magie pro pokročilé* (Vodnář, Praha 2004) jsou tedy zamýšleny jako jakési učebnice magie pro ty, kteří na zvolené cestě vytrvají. „Nemnozí, kteří se odhodlají k praxi, s ní po několika počátečních neúspěších přestanou. Ti, kteří vytrvají, by měli mít příručku, která by je v mezích možnosti vedla a umožnila jim vyhnout se alespoň těm nehrubším chybám.“⁴

Vedle těchto „učebnic“ má i další Veselého působení převážně pedagogický charakter. Jedná se především o vydávání a komentování starých klasických textů, např. středověkých grimoarů: *Slavné grimoáry minulosti* (Vodnář, Praha 1998), *Sedm pekelných inteligencí v proměnách faustovské magie* (Vodnář, Praha 2004) a zatím poslední text *Z čarodějovy knihovny* (Vodnář, Praha 2006). Dále je nutné zmínit portréty významných magiků 20. století pod názvem *Učení mistrů* (Vodnář, Praha 2005). Relativně samostatnou kapitolou tvoří pak knihy s „temnou“ tematikou. Monografie *Lucifer a Lilit* (Vodnář, Praha 2003) nebo *Satanismus* (Vodnář, Praha 2003), ve kterých Veselý zkoumá sobě blízká zásvětí. Právě tento zájem o věci „levé ruky“ posouvá Veselého do blízkosti české satanistické scény. Označit však Veselého za satanistu by bylo nepřesné.

Magie jako cesta poznání

Blízkostí „černé magii“ i polemickým nádechem knižní produkce vyvolává Veselý přirozeně četné kontroverze.

Vzhledem ke kompilačnímu charakteru knih lze jen těžko jasně popsat Veselého vlastní magický systém. Nejlepší orientační mapu pro poznání hermetika Veselého, poskytují jeho dvě nejzávažnější práce *Magie a Magie pro pokročilé*.

Veselého přístup v obou dílech je fenomenologický. Na rozdíl od Nakonečného neseznamuje čtenáře s dějinným pozadím magie (a pokud tak částečně činí v druhém díle, vždy s praktickým výstupem). Nesnaží se magii nikterak obhajovat, na možné výtky ze strany vědy či náboženství neodpovídá, nýbrž rovnou nastoluje magii jako suverénní téma, kde záleží na čtenáři, zda chce podstoupit iniciaci a projít hermetickým kruhem, či nikoli. Stálou Veselého průvodkyní je tradice. Text je tedy do velké míry skladbou citací z významných magických autorit dřívějších dob i 20. století. Zároveň je přítomný zájem o aktuální dění ve světě magie, zvláště v zahraničí.

Veselého koncepce magie je především noeticky orientována. Samotné seznamování čtenáře s magickou problematikou je pro Veselého magika - učence součástí magické cesty. Magie je v tomto smyslu gnosí, i když kráčí cestou činu. Je jednotou vůle a představy, jejím cílem je však vyšší poznání. (I Veselého zájem o „černou magii“ má především noetický charakter.) Proto připisuje Veselý tak velký význam teoretickým postulátům a porozumění magické praxi. Je to především práce s magickými koncepty umožňující přesnou a účinnou magickou praxi. Veselý postupně představuje jednotlivé koncepty (demonologický, energetický, psychologický a nejnověji informační).⁵ Sám se přiklání k fúzi mezi prvními třemi. Tradiční koncepty musí být obohaceny o poznatky hlubinné psychologie, avšak ta sama nemůže dát vyčerpávající odpověď. Postmoderní „informační“ koncept shledává jako zajímavý, leč stále plně neprobádaný, a tudíž neverifikovatelný.

Za zásadní autor pokládá celkové podhoubí magie a téma adaptace operátora samého. Veselý letmo, nicméně kultivovaně, seznamuje s problematikou astrálního světa, s principy analogií a kabaly. Tedy základních koncepčních poznatků, které napomáhají budovat „magickou pyramidu“. Neopomine zdůraznit význam vzdělání při budování magického alter-ega. Magická způsobilost je tedy zákonitě klíčem ke skutečnému pěstování „umění bohů“. Veselý si stěžuje, že právě tato důležitá oblast je v současné magické literatuře naprosto zanedbána. Právě magickou způsobilost pokládali významní mágové (např. Lévi, Papus, Crowley nebo u nás Kefer) za základ. Nejde však jen o vrozenou (astrologicky ověřenou) způsobilost, ale o komplexní péči o všechny aspekty mágovy osobnosti. Jde o celkové rozvinutí všech lidských schopností. O sebezpřesažení. I zde vysvítá v základě klasický model magie jako cesty k reintegraci. K dosažení *koruny kosmického Člověka*. Cesta magie je tak cestou transcendence, i když putuje po odlišných stezkách než mystika. „*Je to cesta, která vede člověka z temnoty lidského bytí k božské moudrosti. Člověk, který po této cestě kráčí, transformuje svoji osobnost a svojí vlastní reintegraci přispívá k reintegrační cestě celého lidstva...Magie představuje aktivní cestu k reintegraci, ...mystika pasivní*“.⁶

Magické texty v širší souvislosti

V rámci zkoumání způsobilosti se Veselý samozřejmě zabývá i otázkami etiky. Blízký je mu Crowleyho koncept „Pravé vůle“. Mág má jednat v souladu se „svojí pravou přirozeností“. Tak je i etický nárok zasazen do celkové reintegrační vize. Crowleyho *Čiň, co ty chceš* nesmí být čteno jako návod k svévolnosti, ale jako hledání a nalézání souladu s Prozřetelností, která je totožná s nejhlubším magikovým Já.⁷ (Z teologického hlediska se jedná v zásadě o panteismus.) Ať už v etice či noetice mágovi na cestu stále svítí základní hermetické pravidlo *Vědět, chtít, odvážit se a mlčet*.

Dále Josef Veselý probírá jednotlivé magické techniky a druhy magie (např. talismanická magie, magická zrcadla, využití drog v magii, magii sexuální). Těžiště je pak především v umění invokace a evokace, a s nimi spojené důkladné zkoumání tzv. pracovních modelů. I zde Veselý představuje celou paletu možných přístupů k transempirickým entitám. V souvislosti s nejnáročnějšími magickými operacemi uzavírá první díl *Magie* kapitolou o rizicích vyplývajících z magické činnosti. V druhém díle „pro pokročilé“ jsou pak některá témata rozvinuta a obohacena. Kromě exkurzu do tradičních magických systémů (starověk, runová magie, magie v křesťanství, židovská magická tradice opírající se o kabalou nebo magie čínská) nabízí také další rozvinutí témat sexuální magie a demonologie. A dále rozšířené kapitoly o rizicích magie, zvláště pak o problematice zpětného odrazu, kde Veselý nabízí dost paradoxní řešení.

Z ostatních Veselého knih si pozornost jistě zaslouží i jeho zkoumání temných archetypů *Lucifer a Lilit*. Autor zpřehledňuje vývoj těchto temných archetypů v průběhu staletí a přináší pohledy z nejrozdílnějších duchovních a filosofických škol. Archaickými mýty a Biblií počínaje, přes gnostiky, katary, až k LaVeyovu satanismu. Nechybí pochopitelně i „návody“ k evokaci pekelných mocností. Celkově se jedná o snahu důsledně se konfrontovat s oblastí tzv. Stínu. Zda úspěšnou, to zůstává otázkou.

Poněkud záhadně se mezi Veselého knihami objevuje i pojednání o mariánských zjeveních. Kniha nese název *Mariánská zjevení z hlediska hermetismu* (Vodnář, Praha 2001) a autor je v ní překvapivě vlíd-

⇒ *Dokončení na následující straně dole v rámečku.*

Role náboženství v integraci menšiny

RELIGIOZITA VIETNAMCŮ V ČR

Jiří Motl

Tento článek je jedním z výsledků výzkumu, jenž se věnoval vietnamské menšině žijící v České republice a roli náboženství v jejím životě. Jedná se o skupinu relativně uzavřenou, a tak o ní zbytek české společnosti mnoho neví. U většiny českých obyvatel je povědomí o této komunitě omezeno pouze na přesvědčení, že se jedná o Asiaty provozující stánkový prodej. Toto klíšé chceme tímto textem nabourat a ukázat, jakým způsobem si zdejší vietnamská komunita udržuje své náboženské tradice a k jakým změnám v její religiozitě dochází během procesu migrace. Tyto otázky mají svůj význam také v souvislosti s integrací vietnamské menšiny do většinové společnosti.

Historie Vietnamské komunity v ČR

Přistěhovalci z Vietnamu žili na území dnešní České republiky po celé 20. století, avšak nejvýznamnější „nárůst počtu Vietnamců v ČR můžeme zaznamenat mezi lety 1979 a 1985, kdy na základě mezinárodní dohody do Československa přijelo kolem 30–35 tis. vietnamských občanů, z toho dvě třetiny pracovaly v dělnických profesích.“¹ Významnou částí těchto přistěhovalců

tvořili studenti, z nichž řada později zůstala v ČR. Do roku 1989 bylo přistěhovalectví řízeno státními orgány a významnou roli zde hrála Rada vzájemné hospodářské pomoci. Od roku 1989 se režim přistěhovalectví výrazně proměňuje. Dnes je vietnamská komunita v ČR třetí nejpočetnější po Ukrajincích a Slovácích. Odhady počtu Vietnamců v ČR se značně různí, avšak pohybují se mezi 30 a 70 tisíci. Většina vietnamských občanů podniká oficiálně, na základě živnostenského oprávnění, a to bez ohledu na svou původní profesi a vzdělání.² Řada Vietnamců, kteří přijedou pracovat do Čech, se musí zadlužit, aby uhradili náklady spojené s cestou. Nadto

kromě splácení dluhů často podporují své rodiny ve Vietnamu.

Se vstupem do Evropské unie se zpřísnily podmínky pro podnikání, sílí tlaky proti padělatelství a obchod v příhraničních oblastech slábne. Tyto faktory problematizují životní situaci velkého množství Vietnamců žijících v ČR, kteří jsou tradičně závislí na prodeji levného textilu, obuvi atd. „Kdo bude chtít zůstat v České republice, musí přemýšlet nad jiným způsobem podnikání.“³

Náboženství

Vietnam je nábožensky pestrá země, přičemž nejpočetnější jsou buddhisté.⁴ Dalšími silnými skupinami jsou křesťané a ani-

Ve Vietnamu roku 1926 vzniklo náboženství Cao Dai - komunisté ho ale potlačili tak tvrdě, že se dnes ve svém domově téměř nevyskytuje. Jinde na světě ale má celkem snad až šest milionů stoupenců.

Foto: Encyklopedie nových náboženství (Knižní klub, 2006).

⇒ *Dokončení
z předchozích stran.*

ný k „světlejším“, křesťanským archetypům.

Josef Veselý je také plodným autorem několika knih prozaicko-básnického charakteru: knihy o snech *Pocta Morfeovi* (Vodnář, Praha 2002), sbírky duchovních aforismů a próz *Zrnka moudrosti* (Vodnář, Praha 2003) a *Noční vycházky* (Vodnář, Praha 2004).

Posoudit význam a místo Veselého v českém hermetismu není snadné. Nicméně jeho pokus systematizovat zkoumání v oblasti magie a přinést o nich věrohodné informace si pozornost zaslouží. Lze uvítat i důraz na kulturu a všestrannou vzdělanost magikovy

osobnosti. I hraniční oblasti, zóny stínu, kterým se Veselý s chutí a intenzitou sobě vlastní zabývá, si pravděpodobně zasloužily diferencovanější a nezaopatřejší přístup. S autorem jeho fascinaci temnotou sdílet rozhodně nemusíme.

Poznámky

- 1 Překlad jedné pozoruhodné knihy z oblasti wiccané magie by se měl brzy objevit na českém trhu. Jedná se o slavné „Dreaming The Dark“ od Starhawk. Autorka propojuje svět přírodní magie s feminismem a radikálně levicovou filosofickou koncepcí.
- 2 Z původní české produkce lze vyzvednout především práci profesora Nakonečného „Magie v historii, teorii a praxi“ (Praha 1999).
- 3 Životopisné údaje převzaty z webového zdroje na adrese <http://samara-ave.blog.cz/0705/josef-vesely>
- 4 VESELÝ, Josef, *Magie*, Vodnář 2002, str. 9.
- 5 Tamtéž, str. 20-25.
- 6 Tamtéž, str. 31.
- 7 Tamtéž, str. 277.

Adam Boržič (*1979) je básník, student ekumenické teologie a účastník terapeutického výcviku.

misté. Ve společnosti je také patrný jistý vliv konfucianství a taoismu. Je zde přítomen především mahájánový buddhismus, který sem přišel severní cestou, ale se dostal se sem také buddhismus théravádový. Tyto dvě formy buddhismu se ve Vietnamu vzájemně ovlivňovaly.

Buddhismus zde byl potírán ještě před vypuknutím Vietnamské války, kdy v jižním Vietnamu vládl katolický a proamerický diktátor Diem.⁵ Útlak byl tak nesnesitelný, že vedl dokonce k sérii sebevražd mnichů a mnišek, kteří se rozhodli svůj život ukončit upálením. První živou pochodní se stal žák Tich Nhat Hanha, zenového mistra, jenž se silně angažoval v odporu proti občanské válce. Komunistický režim nepřál především křesťanství, avšak perzekuce postihly rovněž buddhismus. V ČR je většina Vietnamců buddhisty, ale najdeme například i svědky Jehovovy nebo zapřísáhlé ateisty.

Nejčastěji se zbožnost Vietnamců projevuje kultem předků a téměř všichni tuto tradici udržují i v ČR. Rodiny mají doma oltáře, na nichž jsou umístěny fotografie zemřelých. Během svátků se na zemřelé vzpomíná, zapalují se vonné tyčinky či se provádí řada dalších rituálních úkonů. Tuto praxi někteří Vietnamci chápou jako sekulární, jako věc vzpomínky. Považovat všechny Vietnamce za náboženské jen kvůli kultu předků by bylo podobné, jako kdybychom považovali za náboženského každého, kdo u nás chodí na hřbitov, což by znamenalo označovat za náboženské téměř všechny lidi.

Výrazným rysem vietnamského myšlení je víra, že lze prolomit řád, podle něhož svět běžně funguje. Vietnamci totiž nejsou tak silně ovlivněni představami, které vidí svět jako mechanicky fungující stroj. Můžeme to říci i jiným způsobem: mají odlišnou představu o tom, jak svět funguje. Jde tedy o jinakost pohledu. Jistě se většině Čechů bude zdát iracionální víra, že otevřeli obchod ve špatný čas, budu mít malé tržby. To nějak nezapadá do rámce, v němž rozumíme zákonům kauzality. Při hodnocení náboženskosti či nenáboženskosti člověka je pro Vietnamce většinou důležitější náboženská praxe než to, jakou doktrínu jedinec vyznává.⁶

Mezi sférou posvátného a profánního také nevede tak ostrá dělící čára, neboť náboženská praxe Vietnamců je neoddtělitelně propletena s každodenností: na údržbě oltáře závisí obchodní úspěch, obchod je třeba otevřít v určitou dobu, den se odvíjí

od toho, jakého člověka potkám ráno jako prvního atd.

Rodina

S příchodem Vietnamců do ČR dochází ke konfliktu tradičních vietnamských přístupů k výchově s českým či obecně evropským modelem výchovy. Vietnamská tradiční výchova je silně ovlivněna konfucianismem, a tak se role v rámci rodiny liší od toho, jak jsou rozvrženy v české rodině. Pokud se rodina z Vietnamu přestěhuje do ČR, je nucena velmi rychle modifikovat výchovné metody, protože ty tradiční jsou v novém prostředí narušeny. Kupříkladu když dítě navštěvuje školu ve Vietnamu, většina jeho spolužáků má velmi podobné zkušenosti s tím, jak má rodina fungovat, a panuje zde jakási více méně sdílená představa o tom, co je normální. Přestěhuje-li se rodina do Čech, spektrum vrstevníků dítěte se výrazně promění.

Velmi frekventovaným tématem byla v rozhovorech, jež jsme v rámci výzkumu vedli, úcta k rodičům. Z tohoto hlediska nezřídka dochází k problémům, neboť generace prarodičů ve vietnamské komunitě chybí. Dítě tudíž do značné míry postrádá vzory, protože není přímým svědkem toho, jak se jejich rodiče chovají ke svým rodičům. Generace Vietnamců, která se již narodila v Čechách, se tak bude k rodičům chovat odlišným způsobem. Vietnamská mládež nachází vzory u svých vrstevníků české národnosti, kde je silnější tradice mezigeneračního vzdoru. Vietnamec Robin popisuje, jak se některé Vietnamské děti snaží adaptovat na české prostředí: „*Já jsem pozoroval u jiných dětí, (...) že když oni jsou v cizím prostředí a teď na ně někdo ukáže, to je Vietnamec (...), tak to dítě si vypěstuje takovou formu obrany, že se bude oblikat jako Čech, bude mluvit s Čechy, bude žít takovým českým životem, aby splynulo... a tím pádem ono se bude stydět za svůj vietnamský původ, nebude ani mluvit vietnamsky a když jde ven, ani nezdraví ty starší Vietnamce... on si vypěstoval takový falešný pocit, že je Čech..., má českou holku, a tak se straní Vietnamců...*“

Postavení ženy v tradiční vietnamské rodině je jiné, než je tomu v českých rodinách. V průběhu 20. st. došlo k jisté emancipaci, přesto je žena v mnoha ohledech muži podřízená. „*Muž je hlavou rodiny a žena rozhoduje o maličkostech nebo o ničím.*“⁷ A co na to ženy? Alespoň podle vietnamských mužů: „*Jsou s tím smířené, jo... matka byla taková, tak je taky taková.*“⁸

I přesto se dá předpokládat, že se ve vietnamské společnosti bude emancipace žen stále prosazovat, což bude ještě výraznější u Vietnamek žijících dlouhodobě v České republice.

U vietnamské komunity se setkáváme s tím, že rodiče kladou velký důraz na dobré vzdělání svých dětí. To je další z faktorů, které přispějí k tomu, že první a druhá generace Vietnamců v ČR se budou diametrálně lišit. Rodiče většinou podporují vzdělání svých dětí, ale jejich pracovní vyčerpání je tak velké, že nezbyvá příliš prostoru na předávání tradic. Ve Vietnamu je běžné, že tradice předávají babičky a dědové, kteří mají na výchovu více času než rodiče.

Základní rozdíly mezi první a druhou generací Vietnamců jsou tyto: první generace je jednostranně zaměřena (převážně na obchod), má špatnou znalost českého jazyka a vykazuje minimální zapojení do zbytku české společnosti; druhá generace je již vybavena dobrým vzděláním a dobrou znalostí jazyka, je na ní znatelný vysoký stupeň integrace do české společnosti (přátelé ze školy, navazování smíšených partnerských vztahů atd.) a odvrací se od vlastních tradic nebo je alespoň odlišně chápe.

Kromě výše zmíněné absence generace prarodičů hraje ve výchově roli absence náboženských institucí, které se ve Vietnamu podílejí na výchově dětí. V případě buddhistů jde o kláštery, kde mají děti možnost setkat se s někým, pro koho je náboženství hlavní náplní života.⁹ Druhá generace už tuto zkušenost nebude mít, čímž se jejich povědomí o životě buddhisty omezí na okruh těch vyznavačů buddhismu, jejichž náboženský život je oproti mnišskému mnohem méně intenzivní. Vietnamská buddhistická obec nyní usiluje o to, aby byl v Čechách stále přítomen alespoň jeden mnich. U Vietnamců křesťanského vyznání je v tomto ohledu situace lepší; křesťanské náboženské instituce jsou zde zastoupeny v hojně míře, avšak problémem je zde často jazyková bariéra.

Z těchto a dalších důvodů se dá předpokládat vznik mezigeneračních konfliktů. Tuto svízelnou situaci chce řada Vietnamců alespoň částečně vyřešit tím, že pošlou dítě na nějaký čas do Vietnamu. Tento přístup je prospěšný alespoň z toho důvodu, že si dítě podrží větší míru kulturní kontinuity.

Konflikt mezi náboženskými ideály a žitou praxí

Nejčastěji zmiňovanými problémy, které se týkají náboženství, byly potíže se sladěním praktického života a života náboženského. Například Robin nám řekl: „*Jsem otec, mám rodinu, já musím podnikat, a tady v tom kapitalismu si to dosti protřečtí. Musím koupit levně a prodat drah. To už svým způsobem není vhodné, abych byl buddhista.*“ Konflikt etiky a podnikatelské praxe mu v tomto případě nedovoluje označit se za buddhistu - Robin zde má pocit, že takového označení není hoden. U katolíků má tento konflikt trochu jinou povahu. Kněz zabývající se pastorem Vietnamců k tomu říká: „*Jejich situace boje o přežití je právě žene do toho, že musejí občas obcházet určitě věci atd. Z tohoto důvodu se pak dá vytušit, že nechodí ke svátostem, protože vnímají, že to není úplně správné, to, jak to dělají. To v nich nějakým způsobem zůstává, cítíš z nich jakýsi smutek z toho, že nemohou jít ke svátostem, že jim to není jedno. Spíš jsou smutní.*“ V zájmu obchodního úspěchu se někdy člověk zpronevěří svým zásadám. Dochází tak ke konfliktu toho, co bylo náboženstvím vstřípeno jako správné, a tím, co tvoří životní praxi. Ozývá se pak také svědomí,¹⁰ což v krajním případě navozuje pocit odcizení, vykořenění a frustrace.

Faktory bránící integraci

Integraci Vietnamců do české společnosti brání již zmíněné potíže v oblasti jazykové, dále snaha rodičů uchránit dítě před „zhozným“ vlivem jeho českých vrstevníků, „silný vztah ke své vlasti, ke svým krajanům, lidový charakter a zaměření na rodinu a její soukromí, pocit potřeby obrany země způsobený dlouhým obdobím válek a z toho plynoucí mírně negativní vztah k morálce Západu, tradiční rysy etnické ekonomie [uzavírání ústních smluv, provázanost vzájemných dluhů a dalších závazkových vztahů, dodržování tradiční společenské hierarchie, (...) velmi slabé právní povědomí příchozích migrantů, (...) velmi slabé všeobecné povědomí o kultuře ČR].“¹¹ Integrace také předpokládá, že majoritní společnost o tuto integraci stojí; česká společnost je však v tomto ohledu stále konzervativní. Pokud jsou Vietnamci českou společností přijímáni, pak většinou s rozpaky.

Je však také třeba poukázat na to, že integrace nemusí nutně vést k osobní spokojenosti. To lze vidět na příkladě Vietnam-

ců, kteří se stali svědky Jehovovými. U jednoho z nich byla větší míra integrace spojená s velkými problémy. Vietnamec, který se stane svědkem, tím nepomůže své integraci do společnosti, nýbrž naopak se tím vyděljuje i z vietnamské minority. Stává se minoritou v minoritě. Pevné ukotvení ve víře však tyto negativní aspekty vyváží.¹² Jistota správného životního směru a s tím spojená sociální dezintegrace zde vlastně plní funkci prevence sociálních deviací.

Závěr

Vietnamci se v Čechách často setkávají s předsudky a neosobním přístupem. Česká společnost vůči Vietnamcům není nesnášenlivá, jen se málo zajímá o „jiné“ - v tomto ohledu jsou Češi stále většinou lhostejní. „Kromě předsudků a neosobního chování si někteří Vietnamci povzdychnou nad problémy v komunikaci, nad příliš odlišnými klimatickými podmínkami, vzpomínají na tradiční svátky a pestřejší společenský život, který ve Vietnamu vedli, litují ztráty tradiční atmosféry mezilidských vztahů...“¹³

Existuje několik praktických východisek, která by mohla urychlit integrační proces. Zásadní věcí, jež brání snazší integraci, je jazyková bariéra, která sice částečně vyplývá z jazykové odlišnosti vietnamštiny, avšak je také podmíněná nechutí samotných Vietnamců a jejich pocitem, že znát jazyk není zcela nutné. Řešením by mohly být povinné kurzy češtiny pro přistěhovalce. To by prospělo jejich integraci také tím, že by se během nich potkávali s jinými cizinci. Další možností je motivace k pořádání kulturních akcí (například se státní podporou).¹⁴ Vhodná by podle mého soudu byla také povinnost podstoupit výuku jakýchsi komparativních česko-vietnamských dějin, přičemž vytvořit koncept takovýchto dějin by bylo velkou výzvou pro historiky.

Kněz, jenž mezi Vietnamci prováděl pastorem, se vyjádřil: „*Rozdíl mezi katolíky ve Vietnamu a tady v Čechách je, že tady to není povinné. Jestli jdeš do kostela nebo ne, to je svoboda.*“ Důležitý aspekt přenosu náboženství v migraci vyjádřil následujícími slovy: „*Změna v náboženském prožívání proti situaci ve Vietnamu spočívala v tom, že v Česku byli jako křesťané postaveni před jinou situací - kromě neznalosti jazyka a nedostatku času najednou nebyli okolím vedeni k tomu 'chodit do kostela', najednou to měla být jejich svobodná volba.*“

Lze říci, že české prostředí není pro vietnamskou spiritualitu výrazně nepříznivé. Vytržení z původního prostředí může dokonce na spiritualitu Vietnamců působit blahodárně: její vnější projevy jsou zde problematictější, a proto musí být o to silnější funkce víry jako vnitřní opory. V průběhu migrace dochází k přehodnocování, které může mít očištnou funkci. Může pak sloužit jako prevence před rutinizací a formalizací víry.

Poznámky

- 1 KOCOUREK, Jiří, *Vietnamci v ČR* [online], 23.12.2005 [cit. 13. 7. 2006] URL: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=199&lst=108>.
- 2 Op. cit.
- 3 DUNG VIET DUNG in: KRSEK, Martin, Vietnamci s rodinami už cestu domů neplánují, *MF DNES* ze dne 30. 4. 2005.
- 4 Údaje o současné situaci se značně různí, odhady se pohybují mezi 50-90% buddhistů z celkové populace.
- 5 Srv. LÚŽNÝ Dušan, *Zelení bódhisatvové: sociálně a ekologicky angažovaný buddhismus*, Masarykova univerzita, Brno 2000, s. 49.
- 6 Tento postoj nalézáme i u Kuo Tanga: „(...) náboženství je, když tomu člověk věří úplně a žije náboženství. No, třeba když budu dělat praxi každý den a budu mít cíl být bódhisatva...“
- 7 Vietnamec Robin.
- 8 Týž.
- 9 „Do pagody jsem hrozně ráda vždycky chodila. A tam byl jeden starší mnich, který vždycky seděl na schodech a pokaždé byl rád, když mě viděl. Vždy mě trpělivě poslouchal a vždycky jsem mu mohla svěřit úplně všechno možné. (...) Naučil mě jednu věc: odpouštět. (...) Protože já si pamatuji, že jsem se velmi zlobila na tatínka a maminku, že se rozvedli a že mě nechali tady a takt. (...) Myslim, že takovýto způsob buddhismu, co jsem se naučila od mala, bude důležitá část mého života. (...) Já jsem mnichovi svěřila svoji první menstruaci, když jsem líbala prvního kluka a všechno...“ Rozhovor Blanky Langerové s M.
- 10 Podle Fromma jde o konflikt té složky osobnosti, která je zvnitřně hlasem autorit (tato složka se projevuje jako svědomí), a jakýmsi autentickým já. Srv. FROMM Erich, *Budete jako Bohové - Radokální interpretace Starého zákona a jeho tradic*, Lidové noviny, Praha 1993.
- 11 KOCOUREK, Jiří, *Vietnamci v ČR*...
- 12 Vietnamec Lukáš (svědek Jehovův): „...měl jsem jít do vězení před třemi roky... mám podmínku... zbalil jsem se alkoholismu a taky nemám potřebu někoho mlátit (...), cítím v sobě silného ducha... byla to pro mě velká pomoc... jinak bych se z toho alkoholismu nikdy nedostal...“
- 13 KOCOUREK, Jiří, *Vietnamci v ČR*...
- 14 Těmito aktivitami se zabývá například Česko-vietnamská společnost nebo občanské sdružení Klub Hanoi.

Bc. Jiří Motl (*1978) je studentem religionistiky (Univerzita Pardubice); absolvoval dva semestry na Islámské teologické fakultě (University of Istanbul), spolupracoval na výzkumu religiozity Vietnamců v ČR při Karlově Univerzitě, věnuje se filosofii Friedricha Nietzscheho, buddhismu na Západě a problematice vztahu psychózy a náboženství.

Volby jako indikátor postavení náboženských menšin v USA

MORMON FOR PRESIDENT

Zdeněk Vojtíšek

Sledovat to, jak se nová náboženská hnutí a společnost kolem nich postupně proměňují, je fascinující. Obecně platí, že nová náboženská hnutí se z odmítajícího a odmítaného postavení na okraji společnosti stále více posunují do jejího středu mezi respektující a respektované denominace. A také že většinová společnost si postupně na svá nová náboženská hnutí zvyká a stále více je přijímá. V tomto obecném procesu tzv. denominalizace¹ někdy hrají symbolickou, někdy docela reálnou roli i vysoce postavení politikové.

Následující srovnání je možná příliš odvážené a stejně jako jiná podobná srovnání zřejmě kulhá. Je ale - věříme - inspirativní.

Římští katolíci a prezident Kennedy

Není příliš známým faktem, že ve Spojených státech měli římští katolíci dlouho postavení podezřelého a odmítaného hnutí. Ve většinově protestantském prostředí byli po celé 19. století a ještě v první polovině 20. století považováni za sektu, nebezpečnou pro demokracii a americkou společnost.

Tento negativní postoj byl způsoben kromě jiného také tím, že po celé toto období rychle rostl počet katolických imigrantů, k nimž americká veřejnost neměla nijak vřelý vztah.² Tito imigranti zůstávali organizováni na národním principu a velmi pomalu a neradi se přizpůsobovali americké společnosti. A ti katolíci představitelé (jako např. arcibiskup John Ireland, 1838-1918), kteří se pokoušeli římskokatolickou církev více otevřít americké kultuře, nenacházeli pro toto úsilí v Římě žádné pochopení. Naopak: roku 1899 odsoudil papež Lev XIII. „amerikanizaci“ ve své encyklice *Testem Benevolentiae*.³

Američanům byli římští katolíci podezřelí i z náboženských důvodů: katolická sexuální morálka a zvláště život v kláštřích jim byly zcela nepochopitelné a podřízení katolíků papeži vyvolávalo neustálé obavy ze spiknutí. Jak může být katolík, ptali se američtí pro-

testanté, dobrým Američanem, když americké ústavě nadřazuje papežovy příkazy?

Mezi protestanty vznikaly protikatolické spolky a politické strany,⁴ tiskly se hrůzostrašně krvavé romány z prostředí klášterů,⁵ vycházely protikatolické časopisy a protikatolickou agendu měl i Ku Klux klan.

Denominalizace (a amerikanizace) římskokatolické církve se ale nakonec podařila. Velký vliv měl jistě II. vatikánský koncil (1962-1965) a změny, které přinesl. Také charismatické hnutí, které se v 60. letech mezi americkými katolíky rozhořelo, je bezpochyby přivedlo blíže ostatním americkým křesťanům. Ale srdce Američanů pro uznání legitimacy katolicismu skutečně získal nesmírně oblíbený prezident John Fitzgerald Kennedy (1917-1963), katolík.

Mormoni a kandidát Mitt Romney

Ještě daleko horší postavení než římští katolíci měli v 19. století mormoni: jejich teologie (z křesťanského hlediska bizarně úchylná od ortodoxie), tajné chrámové obřady, překračování základních mravních norem (polygamie) - to všechno z nich činilo vyvrhele americké společnosti od vzniku jejich společenství roku 1830 nejméně do konce 19. století. Jejich cesta z postavení odmítaného „sektý“ k respektované denominaci⁶

jménem Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů trvala dalších sto let.⁷

Do této situace přichází podobný „prubířský kámen“, na němž obstáli katolíci na začátku 60. let - jedním z vážných republikánských kandidátů na prezidenta pro volby v roce 2008 je Mitt Romney (*1947), mormon a potomek polygammních mormonů.⁸ Pro jeho kandidaturu mluví například, že jako zkušený podnikatel finančně zachránil zimní olympijské hry v Salt Lake City (v hlavním městě „mormonského“ státu Utah) roku 2002.

Nebýt procesu denominalizace, Romneyho kandidatura by byla velmi kuriózní: na amerického prezidenta totiž kandiduje příslušník náboženské společnosti, proti níž Spojené státy roku 1857 vyslaly armádu a jejíž čelné představitelé zavíraly ještě na

konci 19. století do vězení. Pod vlajkou konzervativních hodnot (důraz na rodinu, odmítání homosexuálních sňatků apod.) kandiduje příslušník společnosti, které hodnoty společnosti ještě před sto dvaceti příkře odmítalo. A - to je zvláště ironické - tento kandidát má větší podporu umírněných konzervativců než současný prezident George W. Bush, který se (ač příslušník všeobecně uznávaného evangelikalismu) těší podpoře spíše konzervativních extremistů.⁹

Je samozřejmě otázka, zda Romney do závěrečných bojů o prezidenturu opravdu zasáhne. Ale už jenom jeho přítomnost mezi republikánskými kandidáty mnoho vypovídá o současném postavení mormonské denominace ve Spojených státech.

■

Poznámky

- 1 O procesu denominalizace VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Pastorační poradenství v oblasti sekt a sektářství*, L. Marek, 2005, str. 60-86.
- 2 Zatímco na začátku 19. století bylo ve Spojených státech asi jen 50 tis. katolíků, roku 1860 jich bylo již 3 miliony a na konci 19. století již milionů 12. Další velké vlny italských a polských katolických imigrantů následovaly ve 20. letech 20. století. - CARROL, Bret E., *The Routledge Historical Atlas of Religion in America*, Routledge 2000, str. 31-34.
- 3 ALBANESE, Catherine, *American Religions and Religion*, Wadsworth 1999, str. 73-101 a 508-510.
- 4 Česky o americkém antikatalicizmu JOHNSON, Paul, *Dějiny amerického národa*, Academia 1997, str. 246-248.
- 5 Snad nejznámějším takovým pamfletem je: MONK, Maria, *Awful Disclosures of the Hotel Dieu Nunnery*, Archon Books 1962, poprvé vydáno roku 1836.
- 6 VOJTÍŠEK, Z., *Mormoni a jejich cesta k denominaci*, *Teologická reflexe* 7 (1), 2002, str. 50-65.
- 7 Ještě dnes vzbuzuje (mírný) odpor přežívající rasistická doktrína o Afroameričanech jako příslušnících zlého Kainova pokolení, byť byla formálně zrušena roku 1978.
- 8 *Wikipedia*, heslo Mitt Romney, http://en.wikipedia.org/wiki/Mitt_Romney, download 9. 12. 2007.
- 9 BUNZEL, John H., *Is America Ready for a Mormon president?*, *The Boston Globe*, 19. 2. 2006.

Mitt Romney.
Foto: Wikipedia.

Papež Pius IX. trhá americkou ústavu. Ilustrace z protestantského letáku z roku 1855.

Inteligentní plán a evoluce, dvě oprávněné interpretace vedle sebe?

DISKUSE PŘEDEM VYLOUČENA?

Ivan O. Štampach

Pokud se začteme do standardní biologické či paleontologické literatury tam, kde se příležitostně vyjadřuje k vědeckému kreacionismu a k jeho novější umírněné podobě inteligentního plánu,¹ najdeme sotva více, než výsměch a opovržení. Vypátráme-li literaturu obhajující inteligentní plán, najdeme tam plno stížností na podvodné a násilné jednání představitelů hlavního proudu a mnoho podezření na jejich adresu. Vše nasvědčuje tomu, že diskuse mezi dvěma interpretacemi shromážděných dat neprobíhá. Je situace taková, že je rozprava mezi nimi vyloučená?

Diskuse je možná za předpokladu, že obě pojetí jsou formulována tak, že lze přezkoušet jejich spolehlivost. Jinými slovy, pokud jde o fakta, na něž se koncepce odvolávají, v tomto případě pokud jsou konkrétní paleontologické nálezy v přesných časových a místních souřadnicích, přesvědčivě dokumentovány a dostupny každému, kdo s nimi chce pracovat. Nelze se např. dovolávat předpokládaných dat nebo informací o nich z druhé ruky.

Pokud jde o teoretickou „nadstavbu“ nad fakty, tedy o jejich vědeckou interpretaci, musí být formulována tak, aby umožnila sledovat úvahu vedoucí od faktů k hypotéze. Jednotlivé kroky úvahy musí na sebe logicky navazovat.

Jistě každý může nad zjištěnými údaji vystavět osobní úvahu. Věřícího člověka mohou nálezy vést k oslavě Boha jako stvořitele či k meditaci o Boží moudrosti, která se projevuje v jeho díle. Ateista může zopakovat po staletí uváděné teze o náhodě jako hybné síle změn v přírodě. Takové úvahy se mohou jevit jako důležité z hlediska životní orientace, ale nelze je počítat mezi úvahy vědecké. Je to prostě jiný žánr. Vazba takových vyznavačských výpovědí na fakta je v obou případech volná.

Bez biologické kvalifikace sotva může někdo vyslovovat kategorické soudy o testovatelných hypotézách, které jsou zde ve sporu. Testování (tedy ověření či vyvrácení) může proběhnout v rámci odborné rozpravy se znalostí fakt a postupů. Můžeme tedy ke sporu něco říci zvnějšku? Např. z hlediska obecné vědecké metodologie, která je závazná pro všechny obory?

Spor měl původně podobu sporu mezi vědeckými kreacionisty a evolucionisty. Striktní kreacionismus přijal na sebe podobu tzv. *kreacionismu mladé Země*. Oč jde?

Vědečtí kreacionisté převzali úkol pomocí přírodní vědy obhájit nauku o stvoření tak, jak ji vyčetli z Bible. Navazují na metodu biblického výkladu, který se sám chápe jako doslovný. Toto fundamentalistické čtení Bible² se samo považuje za doslovné. Pokládá biblické texty jako sdělení holých fakt a nepřihlíží k literárním druhům a formám textu. Včítá do slov a jejich spojení své soudobé významy, nebere v úvahu kontext dobového obrazu světa. Tento výklad čte sdělení prvních kapitol Genese³ jako oznámení faktu, že vesmír - a s ním Země, na ní život, všechny rostlinné a živočišné druhy včetně člověka - byly stvořeny za šest dnů v dnešním smyslu (tedy dnů po 24 hodinách) a že se to celé odehrálo před přibližně 6 tisíci lety. K tomu dospívají kombinací údajů z různých biblických textů.

Tento striktní kreacionismus má za to, že lze vědecky obhájit stáří vesmíru a Země méně než 10 tisíc let. Horotvorné děje a organismy, jejichž stopy jsou uloženy v geologických vrstvách, se obvykle kladou do milionů let. Tito kreacionisté na místo věkových procesů jako činitele mohutných změn kladou potopu světa počítanou ve dnech. Zpochybňují i staří pozůstatků organismů zjištěné radiokarbonovou metodou tím, že uvažují o možném kolísání magnetického pole Země a tím i množství radioaktivního izotopu uhlíku ¹⁴C, podle jehož množství na základě předpokladu

konstantního zastoupení v organismu a známého poločasu rozpadu se stáří pozůstatků počítá. Tvrdí, že za předpokladu tohoto kolísání (při periodickém „přepólování“ severního a jižního magnetického pólu) by nálezy ukazovaly mnohem větší stáří organismů, než je skutečné. Tato koncepce je nesnadno hajitelná. Ještě dříve, než by se zabývala hybnými silami, pracuje s fakty neuspokojivým způsobem.

Umírněnou podobou kreacionismu je méně známý *kreacionismus staré Země*, který respektuje zjištění o době a pořadí geologických a biologických procesů. Ohledně faktů je tedy shoda. Různý je výklad. Nejvíce se standardnímu modelu vědy přibližuje *hypotéza inteligentního plánu*.⁴ Shrnul bych její pojetí takto: spolehlivé nálezy i jejich řazení do geologických vrstev, a tím do běhu času, je potvrzeno. Zpochybňují se jen zjevně vyfabrikovaná potvrzení evoluční hypotézy. Podává se alternativní výklad.

Rozdíl mezi klasickými evolucionisty navazujícími na Charlese Darwina a stoupení inteligentního plánu je spíše v teoretické konstrukci. Jedni, zjednodušeně řečeno, tvrdí, že evoluci vytváří náhodné mutace, přičemž mutace prospěšné potvrzuje boj o život, v němž přežívají a své mutované geny předávají schopnější. Označuje se to za přirozený výběr. Druzí říkají, že na vytvoření složitých tkání a orgánů a jejich

„Já se domnívám, že kreacionismus není jen jiným pohledem na svět, ale že je pohledem mylným. Někdy je jen projevem nevzdělanosti, většinou však projevem absence racionálního myšlení. Proto se sdružuje s vírou v jiné bludy a pseudovědy, v UFO, kontaktéry, astrologii, psychotroniku, se strachem z moderní vědy a techniky, z radiace, chemie, s vírou v účinnost alternativních léčebných metod a odporem k vědění. Snad není chybou na nebezpečí kreacionismu upozornit.“

Ze závěru studie Jiřího Heřta, Kreacionismus ve sborníku Českého klubu skeptiků Sisyfos „Věda kontra iracionalita 4“, 2008, str. 56-73.

komplexní koordinace v rámci organismu by byla potřebná série rychle po sobě následujících vysoce nepravděpodobných náhod. Postupná emergence organismů stále stoupající složitosti má po stamiliony let směr. Vyžaduje aktivní informaci vnašející uspořádanost tam, kde by podle termodynamických zákonů měla růst neuspořádanost.

Lze říci, že nad bázi stejných fakt se klenou dvě rozdílné teoretické stavby. Evolucionisté reagují na stoupence inteligentního plánu různě, někdy ostrými výpady a odmítáním diskuse, ale někdy jen konstatují, že inteligentní plán není testovatelný. Nutno si však položit otázku, je-li testovatelné vysvětlení sérií náhod a přirozeným výběrem. Je možné, že obojí jsou prostě konstrukce povznesené nad fakta. Jedna jako projev filosofického spiritualismu nebo náboženské víry, druhá jako vyznání materialistické a ateistické víry.

Ve prospěch inteligentního plánu mluví to, že vysvětlení pomocí nepravděpodobných souhrnů náhod není vysvětlením. Připustíme, že vědecký výklad je výkladem následků pomocí příčiny a náhodou nazýváme následek, jehož příčinu neznáme, nejde o vysvětlení, resp. o vysvětlení vědecké. Z hlediska klasické metodologie je takové vysvětlení totožné s prohlášením, že výklad prostě v danou chvíli není k dispozici.

Ve prospěch evolučního řešení mluví dávný a uznávaný vědecký princip Ockhamovy britvy,⁵ jejíž současná interpretace se uvádí buď jako pokyn: *Pokud pro nějaký jev existuje vícero vysvětlení, je lépe*

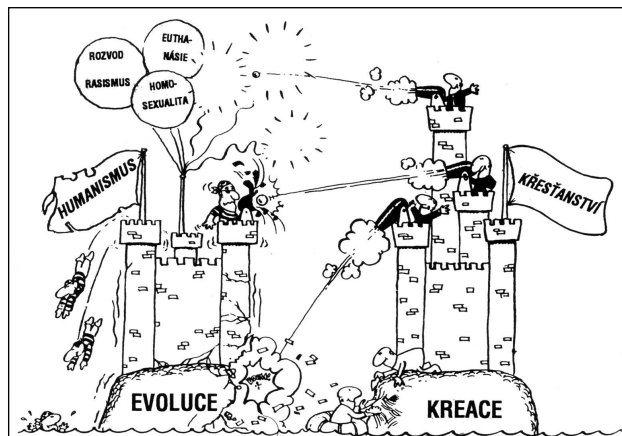
upřednostňovat to nejméně komplikované, nebo jako metodologická direktiva: Pokud nějaká část teorie není pro dosažení výsledků nezbytná, do teorie nepatří. Z tohoto prostého principu se později vyvinul redukcionismus, který se nepřiznaně opírá o materialistickou filosofii a připouští jen ta vysvětlení, která jsou s ní ve shodě. Soukromě si někdo může vyznávat nějaké náboženství nebo pokládat za správnou nematerialistickou filosofii, ale do vědy to zasahovat nesmí. Inteligentní činitel stoupců inteligentního plánu možná není v souladu s těmito pokyny. Vnáší do vědeckého diskursu princip navíc. Vysvětlení náhodou se jeví jako méně komplikované, z hlediska redukcionismu stačí náhoda, a informující, pořádkující činitel je nadbytečný.

Pokud však inteligentní plán uvádí ve svůj prospěch nutnost nepravděpodobného nakupení náhod vzhledem k vysoké komplexitě a nedostatečně dlouhému času, je formulován jako testovatelná hypotéza. Sama fakta (nálezy) ji sotva potvrdí. Jenže současná vědecká metodologie již u žádné hypotézy a v žádném oboru nepočítá s potvrzením, čili *verifikací*. Po přelomové práci Sira Karla Raimunda Poppera *Logika vě-*

„Letos se připomínalo šedesáté výročí osvobození nacistického koncentračního tábora v polské Osvětimi. Ze všech stran zaznívaly apely, že něco takového se už nesmí nikdy opakovat. (...) Příčiny jsou zcela prosté, ale jejich publikování je velmi neoblíbené.“

Není to žádná náhoda, že velké prolévání lidské krve ve 20. století časově harmonuje s rozšířením evoluční pohádky ve společnosti. Tvůrci gulagů, koncentráků a plynových komor měli už v té době virus Darwinovy fantazie pevně inkubován ve svých mozcích a nemoc ateismu nabírala rozměrů epidemie. Učení, ze kterého masové vyhlazování lidí ve 20. století bylo odvozeno, je dodnes pevnou součástí školních osnov a má silnou podporu médií. Darwinova pohádka, ten chaotický, sto padesát let se měnící slepenec protichůdných teorií, fantazií, kupy omylů, podvodů, životních tragédií a sektářského hašteření, je dnes součástí životního pohledu mnoha lidí. Proč pohádka? Protože přece právě pohádky obsahují vedle zcela reálných postav z reálného světa také naprosto nereálné události a fantastické děje. Jeskyně, potůčky, lesy, zvířátka a lidi - to vše důvěrně známe ze světa, kde už tisíciletí bydlíme. A tak i pohádky. Ale aby ryba vylezla na souš a začala chodit nebo létat? Nebo se proměnila v prince a začala mluvit? Nebo aby kámen ožil, protože se na něj blýská? Tyto děje znají právě jen pohádky - no a pak ještě ona evoluční „věda“! A přitom základní předivo (krédo) darwinismu je povinné pro každého vědce, který se chce vyhnout problémům a nechce být nařčen z fundamentalismu či pavědeckosti.“

Pavel Kábrt v rubrice „konfrontace“ na téma „Stvoření versus evoluce - nové začátky a nové konce?“, *Revue Prostor* 65-66, 2006.

Tato dvoustrana obsahuje dva rámečky s vyhraněnými stanovisky, která předem vylučují diskusi. Podobný charakter má i ilustrace z knihy Kena Hama „Genesis a úpadek národů“, Creation Science Foundation Ltd., 1991.

*deckého zkoumání*⁶ je legitimní metodou testování *falzifikace*. Bylo smazáno něco z povinné ideologie v nepřiznaném pozadí vědy. Je možné formulovat jakékoli (samozřejmě testovatelné) hypotézy a hypotéza padá pouze, je-li vyvrácena.⁷

V oblasti biologických věd bude méně ideologie, když se koncepce striktního nebo umírněného kreacionismu, inteligentního plánu, teistické evoluce⁸ a klasické neodarwinistické evoluce nebudou formulovat ideologicky, když se nebudou spojovat s politickými koncepcemi a když mezi nimi bude probíhat seriózní rozprava.

Poznámky

- 1 Označovaného občas v češtině také jako *inteligentní design*.
- 2 Označované též jako *literarismus*; *fundamentalistickým* se toto hnutí nazývá podle ediční řady brožur pod názvem *The Fundamentals* (tj. *Fundamenty* či *Základy*), v nichž se vysvětlovalo pojetí vytvořené shromážděním evangelikálních křesťanů na přelomu 19. a 20. stol. a jež zdůrazňují neomylnost Bible, „doslovné“ chápání biblické zprávy o stvoření.
- 3 Zejména Gen 1, 1 - 2, 3.
- 4 Z knih dostupných v češtině je polemikou s falešnými argumenty pro evoluci a stručným výkladem inteligentního plánu publikace WELLS, Jonathan, *Ikony evoluce*, Praha: *Návrat domů*, 2005; systematický výklad inteligentního plánu od téhož autora *Darwinismus a inteligentní plán*, Praha: *Ideál*, 2007.
- 5 Podle anglického františkánského mnicha a předchůdce moderní vědy Williama Ockhama (psaného někdy též *Occam*), snad 1287-1347.
- 6 Praha: OIKOYMENH, 1997.
- 7 Jen na okraj se můžeme zmínit o zcela nedirektivním pojetí vědecké metodologie, které formuloval Popperův žák FEYERABEND, Paul K., *Rozprava proti metodě*, Praha: *Aurora*, 2001.
- 8 Jejím slavným reprezentantem je jezuita Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955), spolubojovník předchůdce člověka *homo erectus pekiniensis*; jeho koncept teistické evoluce vyjádřený např. v knihách (v českých překladech): *Vesmír a lidstvo*, Praha: Svoboda-Libertas, 1993; *Místo člověka v přírodě*, Praha: Svoboda-Libertas, 1993, je podobný konceptu inteligentního plánu.

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach (*1946) je vedoucím Katedry religionistiky a filosofie na Fakultě filozofické Univerzity Pardubice.

Mezi přírodovědou a teologií

TYPY KŘEŠŤANSKÉHO KREACIONISMU

Pavel Hošek

Kreacionismus je obvykle považován za zoufalý projev bigotní víry a intelektuální nepoctivosti, případně je tolerován jako projev zaostalosti lidových mas (v USA). V tomto článku bych rád nastínil poměrně širokou škálu různých typů křesťanského kreacionismu, jak se vyprofilovaly především ve Spojených státech amerických, resp. v rámci anglosaského protestantismu. Pro některé druhy kreacionismu jistě platí výše uvedené klasifikace či podezření. Ale určitě ne pro všechny. Odpůrci a pohrdači si málokdy dají práci, aby se podrobně seznámili s fenoménem, kterému se posmívají (a s jeho vnitřní členitostí). V následujícím textu mi půjde především o stručné představení poměrně velmi široké škály či spektra jednotlivých typů a modifikací kreacionismu, a to zejména s ohledem na jejich vztah k univerzitní přírodovědě.

Kreacionismus mladé Země

Nejstarší a asi nejznámější typ kreacionismu je tzv. „*young earth creationism*“ (kreacionismus mladé Země),¹ tedy přesvědčení, že Bůh Stvořitel je původcem života (to tvrdí všichni kreacionisté) a navíc, že stvoření se odehrálo před několika tisíci lety. Teologickým základem či východiskem tohoto pojetí je tzv. biblická chronologie, založená na zpětném výpočtu stáří Země (resp. vesmíru) z rodokmenů v knize Genesis.² Tímto způsobem lze dojít k závěru, že svět byl stvořen (v šesti dnech) zhruba 4 tisíce let před naším letopočtem.³ (Na podobném výpočtu je založen tradiční kalendář rabínského judaismu: ortodoxní židé mají letos v kalendáři 5768. rok od stvoření světa).

Stoupenci kreacionismu mladé Země obvykle trvají na tom, že 6 dní, ve kterých Bůh podle první kapitoly Genesis tvořil svět, bylo 6 dvacetičtyřhodinových dní. Zároveň jsou přesvědčeni, že standardní vědecké postupy určování stáří Země jsou nespolehlivé. Například datace založená na principu poločasu rozpadu nestabilních radionuklidů je podle nich naprosto spekulativní: předpokládá (nedoložitelně) nepřítomnost produktů rozpadové řady ve zkoumané hornině již v době, kdy ztuhla z lávy do pevného skupenství, a dále rovněž nedoložitelně předpokládá relativní stálost míry radiace na zemi: stačilo by, říkají kreacionisté mladé Země, aby v dávné minulosti významně vzrostla úroveň radiace (např. dopadem meteoritu), a datovací metoda by byla nepoužitelná, resp. dávala by naprosto iluzorní výsledky. Podobným argumentem je upozornění, že kdyby v minu-

losti nebyla např. rychlost světla (příp. gravitační konstanta či vzdálenosti vesmírných těles) konstantní, poskytovala by současná fyzikální měření zcela iluzorní výsledky. Tato měření a jejich extrapolace do dávné minulosti jsou totiž založena na (nedokazatelném) předpokladu stability fyzikálního prostředí a jeho parametrů po celou dobu existence Země.

Dalším argumentem stoupců kreacionismu mladé Země je předpoklad, že Bůh (tak, jako stvořil Adama jako dospělého muže, ne jako nemluvně) mohl stvořit svět ve stadiu zralosti a dokonalosti, tedy tak, že se jeví starý, ale ve skutečnosti starý není (tak jako - obrazně řečeno - Adam byl rok po stvoření starý jeden rok, ale byl to dospělý muž, zdánlivě dejme tomu třicetiletý). Tomuto pojetí se někdy říká „*made old theory*“, případně „*apparent age theory*“⁴ a někteří jeho stoupenci dokonce spekulují o tom, že Bůh stvořil svět se zdáním geologického stáří, aby zamotal hlavu ateistickým přírodovědcům.

Stoupenci kreacionismu mladé Země musí pochopitelně vysvětlit tzv. fosilní záznam, tedy množství zkamenělin dávno vyhynulých rostlin a živočichů na povrchu Země. Podle českého kreacionisty Balcara vznikly veškeré zkameněliny velmi nedávno, a sice v období biblické potopy (o které vypráví 7. - 9. kapitola knihy Genesis). Tato potopa měla podle něj naprosto globální rozměry a její součástí byla masivní vulkanická a tektonická činnost, která dala vznik pohořím.⁵

Jistou modifikací teorie mladé Země je takzvaná „teorie starého vesmíru a mladé biosféry“. Toto pojetí se snaží harmonizo-

vat výklad biblického vyprávění o stvoření s tvrzením přírodovědců ohledně tzv. geologického stáří Země. Podle tohoto pojetí se biblická chronologie týká jen historie života na zemi. Tedy život byl stvořen (řádově) před několika tisíci lety, anorganická příroda (vesmír) může být opravdu starý miliardy let (Bible by pak byla zcela kompatibilní např. s teorií „velkého třesku“). Šest dnů stvoření se netýká stvoření „nebe a země“, tj. vesmíru (první verš), ale až následujících fází stvořitelského procesu. Tato teorie někdy předpokládá kosmickou katastrofu v období mezi prvním a druhým veršem Genesis: První verš říká: Na počátku Bůh stvořil nebe a zemi. Druhý verš konstatuje: Země však byla nesličná a pustá a nad propastnou tůň byla tma. Podle staré rabínské tradice (a snad podle některých narážek v prorockých knihách Starého zákona) mělo dojít po stvoření vesmíru a jeho (možná miliony či miliardy let trvajícím) historickém vývoji k hrozným katastrofám (možná v důsledku pádu Satana), jejímž výsledkem byl stav popisovaný ve druhém verši: „země byla nesličná a pustá“.⁶ Této verzi pojetí starého vesmíru a mladé biosféry se říká „*gap theory*“ (teorie mezery).

Podobnou adaptací kreacionismu je pojetí, které vztahuje biblickou chronologii (založenou na rodokmenech) pouze na lidskou historii, přesněji, na období od vyhnání Adama (resp. adamitského lidského pokolení) z ráje. Jak starý byl v té době vesmír a život na zemi, nelze podle tohoto pojetí z biblického textu zjistit.

Progresivní kreacionismus

Nejproblematičtější bodem všech verzí teorie starého vesmíru a mladé biosféry je skutečnost, že na mnoha místech zemského povrchu se vyskytují usazené horniny plné zkamenělých živočichů, které jsou přikryty ztuhlou lávou (výlevnými horninami) vysokého geologického stáří. Trilobiti pod takovým příkrovem musí být logicky starší, než samotný příkrov. Tento a jiné pádné argumenty vedly většinu kreacionistů k opuštění všech verzí kreacionismu mladé Země. Následující tři způsoby interpretace první kapitoly Genesis (tj. biblické zprávy o stvoření v 6 dnech) představují jakési přechodové stadium: pokoušejí se harmonizovat teologické porozumění Bibli (dosud určované více méně doslovným chápáním výpovědi první kapitoly knihy Genesis) s údaji přírodních věd (zejména ohledně vysokého stáří Země a života). Tato pojetí bývají obvykle řazena do kategorie tzv. progresivního kreacionismu,⁷ jehož typickým rysem je víra v Boží stvoření světa a života na jedné straně a akceptování (s kritickými výhradami) přírodovědeckého scénáře dějin Země a života, tedy zejména geologického stáří Země a fosilního záznamu, na straně druhé.

První z těchto teorií bývá nazývána „*age-day theory*“, teorie dnů - věků.⁸ Podle této teorie je hebrejské slovo *jom*, užitě v první kapitole Genesis a obvykle překládané jako den, třeba přeložit slovem věk (slovo *jom* má na jiných místech Starého zákona skutečně někdy význam blíže neurčeného dlouhého časového období). Vzhledem k tomu, že biblický záznam šesti dnů stvoření postupuje podle scénáře připomínajícího ve velmi hrubých rysech evoluční teorii (nejprve praoceán, potom rostliny, pak vodní a vzdušní živočichové, nakonec plazi a savci a úplně nakonec člověk), dá se při troše dobré vůle vykládat jako velmi zhuštěná rekapitulace miliony let trvajícího procesu stvoření. Nejproblematičtější na této teorii je skutečnost, že o Slunci se hovoří až čtvrtý den. Jednou z možných odpovědí je výklad, že až ve „čtvrtém geologickém věku“ dostatečně zřídil a zeslábl obal výparů kolem zeměkoule, takže se „vyčistila obloha“ a slunce se stalo rozhodujícím faktorem biosféry (popis jednotlivých fází stvoření je tedy zaznamenán z perspektivy pozorovatele na zemském povrchu).

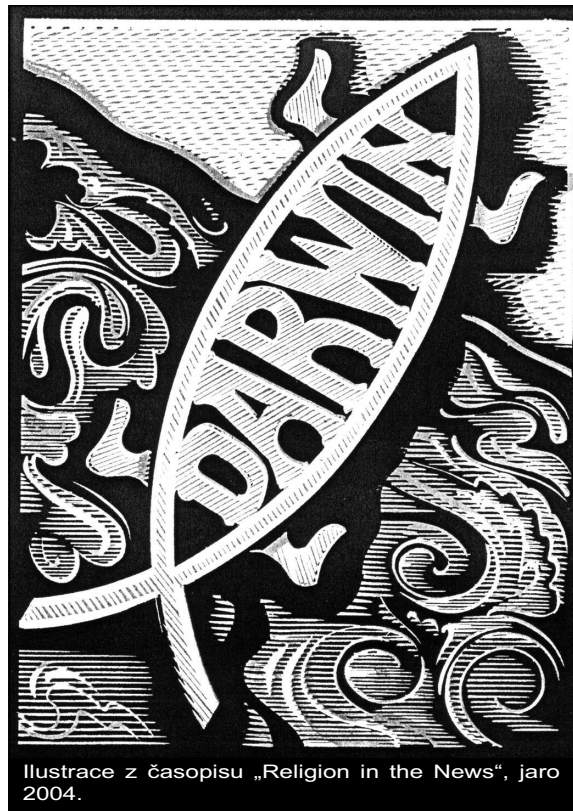
Další verze progresivního kreacionismu, zvaná „*days of divine fiat theory*“⁹ chápe vyprávění o stvoření v první kapi-

tole Genesis následovně: Bůh Stvořitel v první den řekl: budiž světlo, druhý den řekl: buď klenba uprostřed vod, třetí den řekl: zazelenej se země atd., šestý den řekl: učiňme člověka. Jednotlivé roviny či sféry stvoření poté vznikaly na základě stvořitelského impulsu po blíže neurčenou dobu. Odstavec věnovaný každé ze šesti fází stvoření pouze konstatuje završený proces (a bylo světlo, etc.). Ovšem šestidenní sekvence se týká Božích stvořitelských výroků či pokynů (tj. Božích „budiž“, latinsky *fiat*), nikoli délky samotného procesu, který mohl trvat (proč ne?) miliardy let.

Třetí verze progresivního kreacionismu, zvaná „*six revelatory days theory*“ chápe šestidenní sekvenci v první kapitole Genesis jako šest dnů prorockého vytržení, po které bylo autoru knihy Genesis postupně zjevováno Boží stvoření¹⁰ (podle rabínské tradice byl autorem knihy Genesis Mojžíš, který po čtyřicet dní přijímal Boží zjevení na hoře Sinaj).

Inteligentní plán

Někteří kreacionisté ovšem neshledávají žádný z výše uvedených tří výkladů první kapitoly Genesis uspokojivým a ani se nepokoušejí za každou cenu vyprávění o stvoření v Bibli harmonizovat s přírodovědeckým scénářem vzniku vesmíru a života. Domnívají se, že hlavní teologický záměr první kapitoly Genesis je vyznání víry v Boha, Stvořitele vesmíru a Pána dějin, a literární žánr první kapitoly Genesis chápou jako žánr lidového vyprávění (tak jej chápali už církevní otcové v raném středověku), nebo jako oslavnou poetickou skladbu či jako liturgický scénář (bez přímého nároku na přírodovědeckou fakticitu).¹¹ Mnohem důležitější než adekvátní výklad jednotlivých veršů a symbolů knihy Genesis je pro tyto kreacionisty celková výpověď biblické tradice: vesmír a život (a člověk) nevznikly náhodou jako výslednice slepých sil a fyzikálních či chemických mechanismů, ale jsou výsledkem, resp. projevem inteligentního plánu (*intelligent design*). Domnívají se, že je třeba v zásadě souhlasit s geologickým stářím Země a se svědectvím fosilního záznamu o postupně narůstající kom-

Ilustrace z časopisu „Religion in the News“, jaro 2004.

plexitě živých organismů. Nicméně za pravděpodobnější vysvětlení tohoto procesu (než je slepá hra náhody) považují teleologický princip, od počátku směřující k cíli resp. ke stále vyšším a dokonalejším stupňům organizace živé hmoty. Bůh v pojetí progresivního kreacionismu tvořil podle všeho dlouho (ne 6 dní, spíše miliardy let) a se stále vyšší a vyšší mírou komplexity (od anorganické materie přes mikroorganismy k vodním živočichům, obojživelníkům, plazům a savcům až k člověku). V procesu tvoření a postupného zdokonalování života na zemi pochopitelně užíval „šlechtitelských“ postupů cíleného křížení atd. (Dovedeno do důsledků: progresivní kreacionismus je vlastně kompatibilní s pojetím teistické, tj. Bohem řízené evoluce.¹² Řečeno velmi lidově: namísto zázračných intervencí a tvoření jednotlivých organismů *ex nihilo* si lze představit Inteligentního designéra, který jednotlivé formy života v průběhu milionů let „vyšlechtil“.)

Kritika evolučního modelu

Namísto neplodného fantazírování o Božích stvořitelských metodách se ovšem kreacionisté v posledních desetiletích zaměřují spíše na problematiku a sporné momenty klasické evoluční teorie.¹³ Upozorňují zejména na vysokou nepravděpodobnost optimální konstelace fyzikálních konstant (gravitační konstanta, vzdálenost

Země od Slunce, Měsíce od Země atd.) umožňující vznik života na zemi, na ještě větší nepravděpodobnost syntézy jednoduchých molekul (voda, oxid uhličitý, amoniak, metan) v komplexní sloučeniny (aminokyseliny) a jejich další stále méně pravděpodobné řetězení do energeticky nestabilních a díky složité struktuře nesmírně „zranitelných“ primitivních bílkovin (bez nichž je vznik života nemyslitelný).¹⁴ Vývoj života ke stále vyšším formám struktury a organizace je, jak upozorňují kreacionisté, v příkrém rozporu s 2. větou termodynamickou - zákonem o rostoucí entropii.¹⁵ Vznik prvních buněk z opouzdřených kapiček koacervátu v praoceánu zní kreacionistům jako nepřesvědčivá pohádka¹⁶ právě tak jako představa samovolného a náhodného vývoje specializovaných buněčných struktur. Podobně nepravděpodobný se jeví kreacionistům náhodný vývoj vysoce specializovaných orgánů,¹⁷ jako je funkční oko nebo ptačí či hmyzí křídlo, zejména pokud k němu mělo dojít akumulací nesčíslných nepatrných změn v průběhu milionů let (oko i křídlo totiž slouží - jako evoluční zvý-

hodnění v boji o přežití - až tehdy, když je hotové a funkční, do té doby je naprosto k ničemu a „nemá důvod vyvíjet se k vlastní funkčnosti“). Vysvětlení těchto vysoce specializovaných orgánů teorií exploze „evolučních novinek“ např. v důsledku zvýšené radioaktivity se nepodařilo podle kreacionistů prokázat: drtivá většina indukovaných mutací (prostřednictvím mutagenních faktorů) má naprosto zhoubné následky a představuje vesměs vážnou indispozici (nikoli výhodu) pro mutovaného jedince.¹⁸ Ani křížení napříč živočišnými druhy nepřineslo, jak upozorňují kreacionisté, žádné vysvětlení: druhy jsou v podstatě geneticky izolované, příslušníci odlišných biologických druhů spolu nemohou plodit potomstvo, touto cestou tedy evoluční novinky nevznikají.¹⁹ Fosilní záznam navíc podle kreacionistů vykazuje vysokou míru diskontinuity a chybějících mezičlánků.²⁰

Odpoověď evolucionistů

Podobné argumenty založené na vysoké komplexitě a funkčnosti jednotlivých forem života, zejména bereme-li na zřetel jejich

ještě složitější genetický, biochemický a mikrobiologický základ, jsou zřejmě opravdu vážnou výzvou klasickému darwinismu i jeho novějším adaptacím. Stoupenci inteligentního plánu (*intelligent design*) živé hmoty mají na své straně některé věcné a závažné argumenty. O to paradoxnější je skutečnost, že bývají házeni do jednoho pytle s náboženskými fundamentalisty a stoupenci kreacionismu mladé Země. Mnozí evolucionisté považují kterýkoli a každý typ kreacionismu (dokonce i pojetí tzv. teistické evoluce, které chápe evoluční proces jako Boží stvořitelskou metodu) za projev „americké stupidity“ či za falešnou hru „misionářů převlečených za vědce“. Je v tom kus ironie, protože podobné odmítání věcné diskuse a podobná apriorní diskvalifikace oponenta (které jsou naneštěstí příznačné pro odpověď mnohých přírodovědců na argumenty kreacionismu) jsou nejen typickým znakem náboženského fundamentalismu, ale podle všeho také zamaskovaným projevem strachu o vlastní privilegiované postavení a monopol na pravdu.²¹

Indická filosofie, Bhagavad Gíta a kreacionismus podle oddaného Krišny

Narodil od svatých písem monoteistických náboženství Blízkého a Středního východu - judaismu, křesťanství a islámu - obsahují Vědy, posvátná písma Indů, strukturovanou a vysoce sofistikovanou kosmologii. Příklad: „V současnosti žijeme v pátém tisíciletí věku zvaného *kalijuga*, který potrvá dalších 428 000 let. Před *kalijugou* byl věk zvaný *trétajuga*, který trval 800 000 let, a ještě předtím *dváparajuga*, trvajících 1 200 000 let. *Vaivasvatá Manu*, který žije 304 000 000 let a kterému je v současnosti přibližně 140 000 000 let, tedy přednesl učení Bhagavad Gíty svému synovi, vládci planety Země Ikšvákuovi, před 2 005 000 lety. Učení Bhagavad Gíty je v dějinách lidstva tradováno více než dva miliony let...“¹

Poměrně mladší učení Starého Zákona, konkrétně Genesis, kde „Bůh stvořil svět za šest dní a sedmý den odpočinul“, je védské filosofii a kosmologii naprosto cizí. Ale theistický světónázor (*Weltanschauung*), že kosmické stvoření musí mít stvořitele (Velkého hodináře, jak ho nazval Newton, nebo Nejvyšší inteligenci, jak postulují zastánci soudobé teorie *intelligentního plánu*), představuje ve védské filosofii stejně jako v monotheismu, věcné

paradigma. Védská filosofie se zde, jako víra monoteistů, zásadně rozchází s ateismem a novodobou karteziánskou skepsí. Logika věty „kde je stvoření, je také stvořitel, kde je řízení, tam je i říditel, kde řád, tam inteligence“, je pro Indy dokonale srozumitelná. Pro věřící Indy by byla představa, že vesmír nemá říditele, stejně strašná, jako pro ateistického našince představa, že letí letadlem bez pilota.

Soubor učení Véd v Indii po celá tisíciletí představuje totéž, co pro nás empirická věda a technologie posledních sto let. Nositelé védského poznání a vědy jsou ršiové, panditové, bráhmani či jóginí. Věda a vědění se v Indii v dávné minulosti tradovaly skrze učitelské řetězce (*parampará*). Vědy se v písemné podobě začaly objevovat už ve 4. tisíciletí před Kristem. Pro našince je asi nejznámějším védským dílem výše zmíněná Bhagavad Gíta. Nauka Bhagavad Gíty metodologicky klasifikuje. Klasifikace stvoření v ní probíhá ontologicky

Obálka rozsáhlého díla (952 stran většího formátu), jímž se hnutí Hare Krišna (ISKCON) vyrovnává s evolucionismem. Vydal Bhaktivedanta Institute roku 2001.

i teleologicky. Vždy však shora dolů. Od učitele k žákovi. Od Krišny k Aržunovi. Od nejdokonalějšího (Krišna, *paramátma*) k nedokonalému (kterého představuje Aržuna jako *džívátma*, podmíněná duše podmaněná zákony přírody neboli *guna-prakriti*). Moderní empirická klasifikace stvoření směřuje zezdola nahoru - od nedokonalého mikroorganismu k nejdokonalějšímu makroorganismu. Z chaosu prvotního třesku, přes planetární řád až ke stvoření života z ozářené a ionizované prapolevky. V Iša Upanišádu stojí,

že z dokonalého celku (*púrnam*) emanují nekonečná množství dalších dokonalých celků (*adah púrnam*). Moderní klasifikace naopak řadí na začátek stvoření nedokonalé celky, které postupem evoluce přežijí či zaniknou. Darwin založil svou teorii o evoluci živých organismů na filosofickém přesvědčení, že druhy se v boji o přežití stále zdokonalují. Védská filosofie toto přesvědčení nesdílí. Vědy učí, že dokonalý stvořitel tvoří nejen dokonale,

Spor kreacionismu a evolucionismu ostatně není záležitostí kabinetní diskuse akademiků, ve Spojených státech má důležité kulturní a politické rozměry, leckdy se stává součástí kulturní války mezi konzervativci a liberály. Kdysi (v roce 1925) rozvířil veřejnou debatu v USA slavný Scopesův proces:²² šlo v něm o to, zda učitel Scopes smí na amerických školách vyučovat evoluční teorii jako vysvětlení vzniku vesmíru a života (tehdy to bylo zakázáno). Ke specifickým severoamerické kultury patří skutečnost, že tento spor vlastně dodnes neutichl, naopak, v posledních letech se rozhořel s novou intenzitou. Výuka evoluční biologie se mezitím pochopitelně stala samozřejmostí. Ale stále se vedou spory (i soudní) o to, zda smí či má být na školách v USA v rámci osnov biologie řeč také o alternativním, kreacionistickém vysvětlení vzniku vesmíru a života. ■

Poznámky

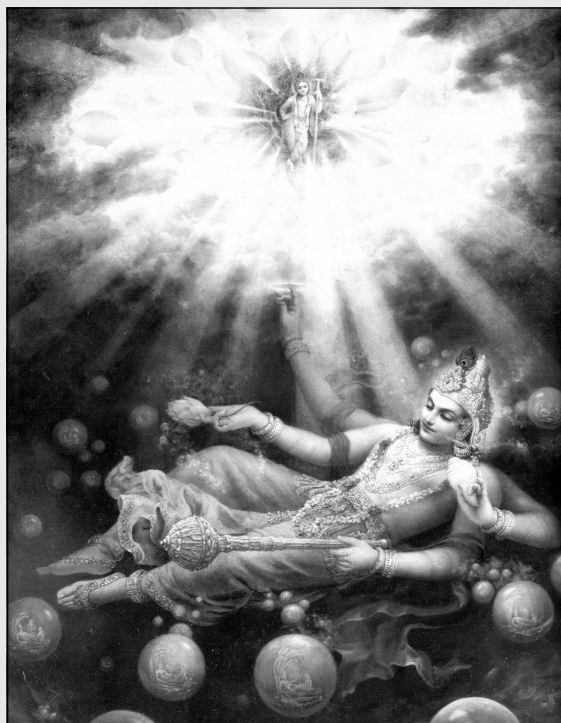
- 1 Z publikací v českém jazyce je asi nejprezentativnějším představením tohoto typu kreacionismu trilogie *Tajemství stvoření*, Nový život, Praha, 1990, *Tajemství potopy*, Nový život, Praha, 1991, a *Tajemství života*, Advent-Orion, Praha, 1997 od adventistického teologa a přírodovědce B. Balcara. V jeho pojetí, jakož i v pojetí některých dalších stoupenců kreacionismu mladé Země, hraje svoji roli myšlenka sedmi tisíciletí dějin lidstva, které jsou paralelou sedmi dnů v první kapitole knihy Genesis (šest dnů stvoření plus sedmý den odpočívání odpovídá šesti tisíciletím dějin lidstva - na jejichž konci nyní stojíme - a nadcházejícímu sedmému tisíciletí (miléniu), tj. tisíciletému království, o kterém hovoří biblická kniha Zjevení). Blíže ke kreacionismu mladé Země viz J. Moreland a J. Reynolds, *Třikrát evoluce versus stvoření*, Návrat domů, Praha, 2004, str. 39nn.
- 2 Viz k tomu H. Ross, *Creation and Time*, Navpress, Colorado Springs, 1994, str. 10nn.
- 3 Biskup Ussher (1581-1656) na základě biblických rodokmenů vypočítal, že ke stvoření došlo v roce 4004 před Kristem, viz k tomu P. Little, *Know why You believe*, Victor Books, Wheaton, 1987, str. 94n.
- 4 Viz k tomu J. McDowell, *Answers to Tough Questions*, Tyndale House Publishers, Wheaton, 1980, str. 200.
- 5 K tomuto pojetí (tzv. „flood geology“) viz A. Hayward, *Creation and Evolution*, SPCK, London, 1985, str. 114nn.
- 6 Viz k tomuto pojetí J. Moreland, *Scaling the Secular City*, Baker Book House, Grand Rapids, 1987, str. 215.
- 7 Viz podrobněji k tomuto pojetí Moreland a Reynolds, *Třikrát evoluce versus stvoření*, str. 112nn.
- 8 Detailní vypracování a obhajobu této teorie viz in Ross, *Creation and Time*, str. 45nn, viz též McDowell, *Answers to Tough Questions*, str. 199nn.
- 9 Viz detailní vypracování a obhajobu této teorie in Hayward, *Creation and Evolution*, str. 167nn.
- 10 Viz k tomuto pojetí Moreland, *Scaling the Secular City*, str. 214n. Viz také Hayward, *Creation...* str. 167.
- 11 Viz k tomu D. Kidner, *Genesis*, IVP, Leicester, 1967, str. 54nn. Viz také např. F. Hochmann, *Na Počátku. Biblická odpověď na otázku po začátku*, Česká katolická charita, Praha, 1989, str. 65nn.
- 12 Podrobně k tomuto pojetí viz Moreland a Reynolds, *Třikrát evoluce versus stvoření*, str. 171nn.
- 13 Viz například nedávno v češtině publikované studie P. Johnson, *Spor o Darwina*, Návrat domů, Praha, 1996, M. Behe, *Darwinova černá skříňka*, Návrat domů, Praha, 2001, Ch. Thaxton, W. Bradley a R. Olsen, *Tajemství vzniku života*, Návrat domů, Praha, 2003, nebo J. Wells, *Ikony evoluce*, Návrat domů, Praha, 2005.
- 14 Viz k tomu např. M. Denton, *Evolution: A Theory in Crisis*, Adler and Adler, Bethesda, 1986, str. 233nn. Viz také Behe, *Darwinova černá skříňka*, str. 200nn.
- 15 Viz k tomu D. Story, *Defending Your Faith*, Nelson, Nashville, 1992, str. 144.
- 16 Thaxton, Bradley a Olsen, *Tajemství vzniku života*, str. 45nn.
- 17 Viz k tomu např. Johnson, *Spor o Darwina*, str. 32nn.
- 18 Viz k tomu F. Press, *Věda a víra*, Mariánské nakladatelství, Brno, 1990, str. 84nn. Ke známým pokusům s indukovanými mutacemi mušky octomilky viz Wells, *Ikony evoluce*, str. 147nn.
- 19 Viz k tomu Press, *Věda a víra*, str. 87nn.
- 20 Viz k tomu Denton, *Evolution: A Theory in Crisis*, str. 167nn. Viz také Johnson, *Spor o Darwina*, str. 44nn. Ke známému případu Archaeopteryx jakožto domnělého mezičlánku mezi plazi a ptáky viz Wells, *Ikony evoluce*, str. 96.
- 21 Viz k tomu velmi poučné shrnutí diskuse nad knihou biochemika M. Beheho *Darwinova černá skříňka* od českého přírodovědce Emila Palečka, doslov knihy *Darwinova černá skříňka*, str. 305nn.
- 22 Viz k tomu Ch. Hummel, *Galileo Connection*, IVP, Downers Grove, 1986, str. 237n.

Doc. Pavel Hošek, Th.D., (*1973) je vedoucím katedry religionistiky na Evangelické teologické fakultě UK, přednáší také na Evangelikálním teologickém semináři.

ale i dokonale nedokonale. Vědy žádné zdokonalování již dokonalých druhů neznají. Vyměření jistých prehistorických (viz *dvaparajuga*) druhů na zemi teoreticky nevyklučuje existenci ještě fantastičtějších tvorů v jiných planetárních soustavách (jako planety Nágaloka a Pátalaloka). Evoluce ve Védách nepředstavuje totéž, co darwinistická evoluce druhů. Ve Védách se píše o evoluci duše - *átma* se stěhuje z jedné tělesné schránky do druhé (trans-migruje) podle své karmy. Taxonomie a biochemické vlastnosti (transmutace tkání) všech druhů tělesných schránek, všudypřítomných po celém vesmíru v 8 400 000 druzích, se v zásadě nemění. Nekonečný počet vesmírů pojme nekonečné množství živých bytostí. Každá tělesná schránka se zjevuje, bují, roste, plodí, chřadne, odumírá a mizí nenávratně do lůna přírody (*guna - prakrti*). Avšak duše, nesmrtelný *džívátma*, trans-migruje do další, pro něj stvořené tělesné schránky.

Boj o přežití - centrální premisa Darwinovy teorie evoluce - ve Védách nehraje klíčovou roli. Kdo přežije v tomto světě smrti (*mritjulóka*)? Cílem učení Véd není přežití člově-

ka jako jedince nebo jako druhu. Cílem je ukončení podmíněnosti člověka. Chronologie, důležitá složka sémantiky a historiografie, v tomto ohledu ve Védách často

Kršna jako stvořitel i ničitel světů.
Úvodní ilustrace kapitoly „Čas a prostor“ knihy Stevena J. Rosena „Skrytá sláva Indie“, kterou vydala Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny (ISKCON, hnutí Hare Krišna) roku 2006.

také chybí. Čas ve Védantě, v Bhagavad Gítě, v Puránách a Upanišádách jakoby zůstal stát. Vědy jsou proto nadčasovou literaturou v pravém slova smyslu. Cílem jejich učení je návrat jedince do existence mimo čas a hmotný prostor. Synchronní události, které probíhají způsobem naprosto identickým v odlišných dobách, zde nejsou žádnou výjimkou. Závěrem lze dodat, že ve Védách nalézáme výhradně cyklickou (*sansára*) kosmologii: nekonečně opakovaná stvoření (*srišti*), udržování (*sthiti*) a zánik (*pralaya*) vesmírů, jejichž prvotní příčinou je *pará brahman*, Mahá Višnu, Nejvyšší Osobnost Božství. ■

Poznámka

- 1 Z komentáře k 2. verši 4. kapitoly díla A. Č. Bhaktivedanta Swami Prabhupáda, *Bhagavad Gita taková jaká je*, BBT, Praha 1998.

Džaja Gurudév dás (Bc. Jaromír Němec, *1953) vystudoval filologii, historii umění a pedagogiku v Ženevě, roku 1976 byl zasvěcen svámi Prabhupádem a pověřen překládáním Šrímad Bhagavátamu z angličtiny do češtiny, v letech 1984-1989 byl lektorem oboru srovnávacího náboženství na katolické teologické fakultě univerzity v Salzburgu, od roku 1991 přednáší v Centru pro vědecká studia v Praze a na ekologické farmě Krišnúv dvůr.

Islámsky kreacionizmus v Turecku je reakciou na sekularizmus

DARWIN V TURECKU

Attila Kovács

Vedený Koránom a *Sunnou* [islámska tradícia] Harun Yahya kladie za svoj hlavný cieľ, aby vyvrátil posledné argumenty bezvereckej filozofie, aby mal „posledné slovo“ a umlčal tým výhrady vyslovené proti náboženstvu. (...) Pre [jeho] knihy je príznačná efektívnosť, rozhodné výsledky a znepochybniteľnosť. Je nepravdepodobné, aby niekto po prečítaní jednej z nich a potom, čo sa o nej vážne porozmýšľal, mohol ešte vážne veriť v akomkoľvek materialistickom, ateistickom a bezvereckom filozofickom systéme. Alebo keď predsa, tak je to predstaviteľné len na citovom základe, ved' tieto knihy materialistické hypotézy spochybnia priam v základoch. (...) Je nepochybné, že všetko to pochádza z múdrosti a svetla Koránu. V Harunovi Yahya nie je osobná pýcha, chcel by len slúžiť a pomôcť v tom, aby ľudia našli cestu vedúcu k Alláhovi. (...) ako sa to už dokázalo, bolo by len mrhanie časom popularizovať knihy, ktoré vyvolajú v mysli ľudí zmätok a ideologický chaos, no nerozptýlia pochybnosti srdca. (...) S Alláhovým dovolením tieto knihy [t.j. knihy Haruna Yahya] sa môžu stať prostriedkom, pomocou ktorého aj ľudia dvadsiateho prvého storočia môžu nájsť mier, blaženosť, pravdu a potešenie, ktoré sľubuje Korán.

Kolískou „islámskej“ adaptácie kreacionizmu je Turecko a úvodný citát dobre sumarizuje jeho ideológiu a „misijnú taktiku“. Je to možno paradoxné, že práve v tejto muslimskej krajine, ktorá sa najvýraznejšie a deklaratívne hlási k uplatneniu sekularizácie a laicizmu, sa ujala učenie „vedeckého“ kreacionizmu, je to však paradoxom len na prvý pohľad. Kreacionizmus je totiž práve hnutím vyvolaným hlavne sekularizáciou, naviac keď tento proces prebehol tak náhle, násilne a riadene „zhora“, ako tomu bolo v Turecku. „Islámska reakcia“ na turecký laicizmus sa v plnej sile prejavila na konci 70. a na začiatku 80. rokov.

Turecký kreacionizmus bol silne spätý s islámskou politickou scénou v krajine a dosiahol svojho veľkého víťazstva roku 1990 založením Nadácie vedeckého výskumu (*Bilim Araştırma Vakfı* - BAV) so sídlom v Istanbule. Založila ju skupina mladých islámskych intelektuálov pod vedením doterajšieho čestného predsedu BAV, Adnana Oktara (*1956). Oktar, označovaný na webových stránkach BAV¹ za „nábožensko-demokratického“, či na jeho vlastných stránkach² za „prominentného

tureckého“ intelektuála, vyštudoval filozofiu na Univerzite Minara Sinana v Istanbuli, kde v r. 1979 „začal aj svoj intelektuálny boj“. Podľa názoru niektorých sekulárnych tureckých denníkov aj tureckých evolucionistov BAV a Oktar sú v úzkom spojení s Necmettinom Erbakanom a/alebo s predstaviteľom tureckého politického islámu Fethullahom Gülenom, ktorý je tiež naklonený myšlienke kreacionizmu. Aj očividne hojný, no svojim pôvodom nejasný finančný prostriedok BAV prichádzajú zrejme z týchto zdrojov.

Adnan Oktar je známy pod literárnym pseudonymom Harun Yahya. Meno by malo pripomínať islámskych prorokov Hárúna (Áron v biblickej tradícii) a Jahjáho (Ján Krstiteľ), ktorý sa podľa Oktara výrazne presadil v boji proti neviere. Je však problematické, kto sa vlastne skrýva pod týmto menom, a to už len pod prvým dojmom ohromujúceho množstva produkcie a aktív autor (pozri nižšie). Zrejme je ním komisia vytvorená BAV, no turecké médiá Haruna Yahya už identifikovali aj samotným Erbakanom, alebo produkciu vychádzajúcu pod týmto menom považovali za produkt spolupráce Oktara a Erbakana.

BAV a všetky iné kreacionistické zdroje jednoznačne stotožňujú Haruna Yahya so značne mystifikovanou osobou Adnana Oktara.

Ako sa píše na jeho stránke, Harun Yahya je autorom asi 1 500 „hodnotných diel“, z toho približne 250 kníh, z ktorých je na jeho webových stránkach voľne prístupných v plnotextovej forme asi 150. Tieto celkom obsiahle knihy (200-300 strán) sú k dispozícii vedľa tureckého originálu aj v iných - aj keď často značne nedokonalých, plných preklepov a skomolenia - jazykových mutáciách, celkovo asi v 25 jazykoch.³ Vedľa kníh tu nájdeme aj mnohé voľne prístupné pamflety, články, „dokumenty“, dve magazíny, materiály z konferencií a mnohé audiovizuálne médiá ako zvukové knihy, videofilm, CD-ROMy, DVD, plagáty a chrániče obrazovky, odkazy na iné jeho webové stránky (asi 30), a pod.

Všetky materiály sú „pútavé“ v s mnohými obrázkami a v živých farbách. Tlačené materiály (knihy, magazíny a pod.) sú vyvedené na kvalitnom kriedovom papieri a ich estetická podoba je voľnou kombináciou orientálneho až orientalizujúceho vkusu vychádzajúceho z tureckej a západnej romantizujúcej tradície a z vizuálnej podoby veľkých „evolucionistických“ západných časopisov typu *National Geographic*. Pokiaľ ide o jazyk a štýl používaný v týchto materiáloch, ten je jednoduchý, glosujúci, didaktický a najmä pre islámske publikum všeobecne zrozumiteľný. Používa sa v ňom niekoľko pre turecký kontext bežne známych arabsko-islámskych termínov a odkazov na Korán a diela iných muslimských autorov - to všetko premiešané s citáciami a parafrázami akoby v štýle štandardných vedeckých publikácií, no tieto odkazy sú často neúplné a zavádzajúce. Pokiaľ ide o tematické rozdelenie jeho produkcie, Harun Yahya sám radí svoju produkciu do následných kategórií: 1) diela o histórii, politike a ideológii, 2) o vyvrátení darvinizmu, 3) o vedeckých problémoch, 4) o životoch prorokov, 5) o islámskej morálke, 6) o „hlbokom myslení“, 7) pre deti, 8) Korán a veda, 9) fakty z Koránu.

Sám by som ich rozdelil do štyroch väčších okruhov, na diela pojednávajúce:

- 1) o darvinizme a evolúcii,
- 2) o ideológiách a politike,
- 3) o náboženských problematikách a
- 4) o koránskej a islámskej „vede“.

Všetky jeho tituly však v zásade sú orientované na problematiku darvinizmu a evolúcie a na prvý pohľad s touto témou nesúvisiacich knihách spravidla nájdeme záverečnú kapitolu o vyvrátení a škodlivosti darvinizmu a evolučnej teórie. Nie sú z toho výnimkou ani autorovi „detské knihy“. V jednotlivých knihách aj v iných materiáloch môžeme často naraziť na opakujúce sa či dokonca identické pasáže.

Pokiaľ ide o základné tézy islámskeho kreacionizmu v podaní Haruna Yahya, tie sú z veľkej miery islámskou adaptáciou názorov kresťanských kreacionistov s niekoľkými modifikáciami. Ako s nemalou trpkosťou poznamenáva turecký antikreacionista fyzik Taner Edis: „Je už dostatočne zlé aj to, že islámske krajiny nie sú viditeľné vo svetovej vedeckej produkcii, a teraz to ešte tak vyzerá, že muslimovia dokonca aj svoju pseudovedu požívajú zo Západu.“ Nie je to však celkom tak. „Islámsky kreacionizmus nie je presnou kópiou protestantského a rozdielnosti medzi nimi sú viac zaujímavé ako totožnosti,“ píše ďalej Edis. Bolo by nemožné urobiť v tomto príspevku komplexnú charakteristiku - aspoň pokiaľ ide o počet strán - tak obsiahleho diela, preto aj môj výklad budem viesť hlavne pozdĺž týchto rozdielností.

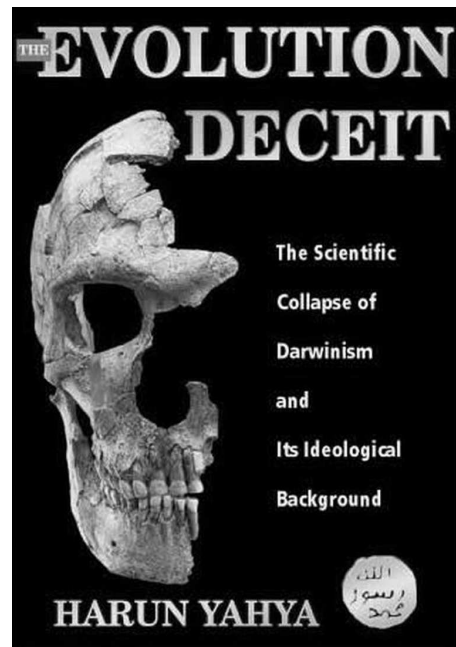
Základným rozdielom je pochopiteľne konkrétna podoba zjavenia, o ktoré sa islámski kreacionisti opierajú. Pre nich to je miesto Biblie Korán, autentické Alláhovo slovo zjavené Muhammadovi. Korán a „koránska veda“ je tou „absolútnou pravdou“, z ktorej vychádza aj Harun Yahya. Povaha koránskeho textu - aj pri doslovnom výklade - dáva islámskym kreacionistom v podstate voľnejšiu ruku ako Biblia ich kresťanským kolegom. Ostatne ich výklad Koránu (*tafsír*) sa riadi princípmi rozpracovanými klasikmi islámskeho radikalizmu, ktorí často neberú ohľad na zásady tradičného *tafsíru*. Tým, že v Koráne sa nehovorí ani o presnej dobe trvania stvorenia, Yahya sa nemusí čeliť ani otázke „novej“ či „starej“ Zeme a prikláňa sa k druhému názoru. V procese stvorenia Alláh je tým, ktorý „navrhuje“ jednotlivé živočíšne druhy, a Harun Yahya nesmierne rád pojednáva o dokonalosti tohto „islámskeho dizajnu“. Miesto druhého príchodu Ježiša v jeho predstavách zohráva dôležitú úlohu príchod Mahdího a príznaky blízkeho „konca vekov“. V posledných rokoch vychádza aj jeho „historická“ séria o živote jednotlivých prorokov.

Vôbec „historické“ témy patria k jeho zvlášť obľúbeným predmetom záujmu.

Darwinovú teóriu o evolúcii a materializmus pritom vidí ako pôvodcu všetkého zla vo svetových dejinách. Môžu jednoducho za všetko: fašizmus aj komunizmus, romantizmus, terorizmus, slobodomurárstvo a - podľa neho - s tým úzko spojenými templármi, sionizmus, satanizmus, drogy a prostitúciu a „iné podoby barbarstva a nevier“. Nie sú mu cudzie v radikálnom islámskom diskurze všeobecne rozšírené predsudky ako popieranie holokaustu, „celosvetové protiislámske spiknutie“ zosnované templármi, slobodomurármi a sionistami a pod. Venuje sa zvlášť aj palestínskej otázke.

O jeho tureckom nacionalizme - v duchu turecko-islámskej syntézy - svedčia diela venované Atatürkovi (v ktorom spoznáva prvého islámskeho kreacionistu), „kurdskému terorizmu“, stredoasijským „bratským turkickým národom“ a bizarný pamflet o protitureckom čítení Darwina. Asi jeho najoriginálnejšou predstavou vybočujúcou nielen z kreacionistického, ale výrazne aj z islámskeho aj „islamistického“ diskurzu, je učenie o tom, že materiálny svet je vlastne len ilúziou. Pre inšpiráciu pri rozpracovaní tejto svojej tézy sa inšpiroval aj niektorými buddhistickými predstavami, alebo dokonca kultovou filmovou trilógiou Matrix! Ako správny prístup ku svetu Yahya vypracoval metódu „hlbokého myslenia“, čo je vlastne úprimnou snahou o pochopenie skutočnej podoby sveta s pomocou Koránu a čítaním jeho vlastných kníh. Zvláštne miesto majú v autorovej produkcii objemné katalógy jeho diel a zbierky gratulácií a vyjadrenia uznania adresované Harunovi Yahya od rôznych osobností a štátnikov.

Je tu aj zásadný rozdiel ohľadne dopadu kreacionizmu na spoločnosť. Tureckí kreacionisti tým, že sú súčasťou širšej reislamizačnej platformy, do ktorej patria aj mnohé úspešné islámske politické hnutia, majú väčší vplyv na verejné vzdelávanie a tiež väčšiu podporu v akademických kruhoch ako ich kresťanská obdoba. Kreacionistická kampaň prvej polovice 90. rokov mobilizovala aj tureckú akademickú verejnosť. Sice boli vždy hlasy proti kreacionizmu, no počas 80. a prvej pol. 90. rokov prevážna časť akademickej obce antievolucionistov je len jednoducho ignorovala. Až od poloviny 90. rokov sa formulovalo, aj keď početne slabé, zato dostatočne aktívne antikreacionistické hnutie, ktoré sa v r. 1998 po konferencii BAV v Istanbule organizovalo v Tureckom evolucionistickom spoločenstve

(*Türk Evrim Kurulu*, TEK).⁴ Iniciatíva vyšla z Tureckej akadémie vied (TUBA) a z Tureckej rady vedeckého a technického výskumu (TUBITAK). TEK viedli Aykut Kence, Ümit Sayin, Dincer Gülen, Yaman Ors, Serhat Ozyar a iní. Vydali deklaráciu, v ktorej vyzývajú tureckú akademickú aj všeobecnú verejnosť na odmietnutie kreacionistických názorov.

BAV odpovedala osočovaním niektorých zo signatárov deklarácie. Celá kauza vyústila v súdnom procese v r. 1999, v ktorom evolucionisti dostali od BAV odškodné. To však bolo len prvou ranou pre turecké kreacionistické hnutie, v zápetí ešte na konci roku boli Adnan Oktar a niektorí iní členovia BAV zatknutí pre daňové úniky a Oktar vo väzbe strávil deväť mesiacov.

Po fiasku na konci 90. rokov preto BAV a Harun Yahya zvolili s príchodom nového tisícročia aj novú taktiku. Ich misia sa viac orientovala na zahraničie a po neúspechu politickej línie tureckého islámskeho hnutia, ktorá vrcholila zakázaním Strany prosperity v r. 2001, sú aj konferenčné a iné aktivity tureckých kreacionistov orientované mimo hranice krajiny. Pritom ale nie je možné hovoriť o nejakej kríze, ba práve naopak: v súvislosti BAV sa dá hovoriť o veľkom informačnom boome, islámsky kreacionisti vytvorili svoje v kyberpriestore impozantné impérium, Harun Yahya a iní predstavitelia hnutia vystupujú na prednáškových turné napr. v Japonsku alebo v Juhoafrickej republike, ich publikácie sa do

⇒ *Dokončení na nasledujúci strane dole.*

Rozhovor s chemikem Vladimírem Králem

VÍRA POMÁHÁ VIDĚT ŠIRŠÍ SOUVISLOSTI

Pavel Hošek

Prof. RNDr. Vladimír Král, DSc., (*1949) je vedoucím skupiny molekulárního rozpoznávání Ústavu analytické chemie Vysoké školy chemicko-technologické v Praze. Je autorem 250 publikací a 50 patentů.

Můžete nejprve prozradit čtenářům, co vás přivedlo k zájmu o přírodovědu?

Asi to bylo zájmem o chemii. Pokusy v sušárně našeho starého panelového domu mě už na základní škole nasměrovaly a láska k chemii mi vydržela dosud.

Prof. Vladimír Král.
Všechny fotografie na této dvoustraně:
<http://www.tvarevedy.com/interviews/index.php?interview=9>

Jste jedním z věřících přírodovědců, kteří se vážně zabývají vztahem víry a přírodních věd. Myslíte si, že je otázka vztahu vědy a víry dnes důležitá? Proč?

Náš problém je v tom, že jsme dnes tak specializovaní, že nám unikají souvislosti a mnohdy si vystačíme celý život na našem

malém rybníčku a nevidíme celý oceán možností. S tím také úzce souvisí to, jak jsou ve skutečnosti vědecké výsledky interpretovány. Je to často lidmi, kteří jim vlastně moc nerozumí. Proto si myslím, že každý přírodovědec by měl vidět svůj obor v širších souvislostech. A to i filosofických - odkud jsme, kam jdu, kde se vzal život,... to jsou důležité otázky. A naše životní filosofie souvisí s tím, jak na ně odpovíme. Jsem přesvědčen, že život nám byl darován superinteligentní osobností, kterou bible nazývá Bůh. My ji sice nemůžeme dokázat, ale je zde prostor pro spolupráci víry a našeho (stále se měnícího) poznání.

V současné době se stále častěji hovoří o obnoveném dialogu vědy a víry. Čím může podle vás takový dialog obohatit vědu? Čím může být prospěšný pro věřící?

Ten dialog byl jistě za komunistů násilně odříznut. Takový dialog může vědce obohatit tím, že se bude na svůj obor dívat v širších souvislostech, klást si nové otázky a možná otevírat nové, zajímavé možnosti své disciplíny. Tím se rodí ve vědě kromě mravenčků ti skuteční tahouni.

A pro věřící je současný rozvoj vědy úžasnou inspirací a složitost a design jak

vesmíru, tak všeho živého je prostor pro další objevování duchovních rozměrů dějů v přírodě.

Ve světě i u nás působí řada věřících přírodovědců, kteří přijímají závěry evoluční biologie. Domnívají se, že Bůh stvořil živé organismy a člověka prostřednictvím evolučního procesu. První kapitoly knihy Genesis pak chápou spíše jako poetické vyprávění. Co si o tom myslíte?

Bible jistě není učebnicí přírodovědy, nicméně poselství už prvních knih bible se dá shrnout slovy: Člověče - nejsi tady náhodou, Já jsem tě zformoval.

Další otázkou, kterou bible neřeší, ale kterou si klade přírodovědec, je: Jak jsi to ale udělal? Bylo to prostřednictvím nějakých náhodných pokusů a omylů, střelbou naslepo, nebo podle jistého plánu? Byl proces evoluce Božím tvůrčím nástrojem, nebo to Bůh dělal jinak? To nevíme.

Evoluce jistě existuje. Pracuji s novými léky; vznik resistance je příkladem evoluce. Na druhé straně mnozí biologové, kteří stále nepotlačili bolševika v sobě, nejsou schopni vidět limity evoluce, ani to, že pro vyšší organismy s limitovaným počtem jedinců a dobou života má evoluce záporné znaménko, čili degradace. To je to, co dnes pozorujeme: masivní vymírání druhů, ne vznik nových. Chybí jediný experimentální důkaz přeměny jednoho druhu v jiný.

Mezi stoupenci kreacionismu se diskutuje o stáří vesmíru. Stoupenci tzv. teorie mladé země tvrdí, že můžeme na základě biblických rodokmenů odhadnout stáří vesmíru na pouhých několik tisíc let. Datovací metody, určující stáří vesmíru v rádech miliard let, považují za principiálně nespolehlivé. Co o tom soudíte?

Stáří našeho vesmíru je dnes odhadováno na 10-17 miliard let na základě teorie

⇒ *Dokončení z předchozích stran.*

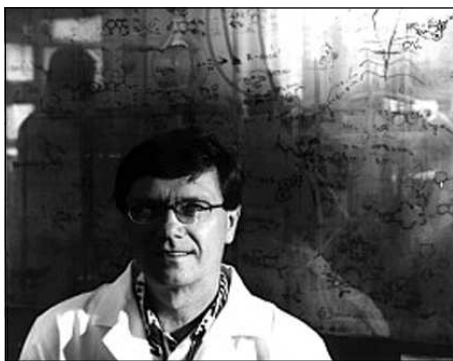
stávají do všech kútů - nielen islámskeho - sveta a akoby sa otočil smer „exportu“ kreacionizmu: názory Haruna Yahya majú čoraz viac zástancov aj medzi Američanmi. Islámski kreacionisti sú na postupe a nie je to len výrok ich vlastnej propagandy, zhoduje sa s tým aj názor muslimských evolucionistov. Jeden z nich, spomínaný Taner Edis, ešte dodáva, že „debaty náboženstvo verzus veda môžu mať v prichádzajúcich rokoch silné islámske zafarbenie“ a ja môžem tento jeho

záver len zopakovať. ■

Poznámky

- 1 <http://www.bilimarastirmavakfi.org> alebo <http://www.srf-tr.org>.
- 2 <http://www.harunyahya.net> a mnohé iné, pozri tam.
- 3 Po anglicky, arabsky, nemecky, francúzsky, španielsky, rusky, albánsky, azerbajdžanský, bengálsky, bosniacky, bulharsky, čínsky, dánsky, indonézsky, perzsky, holandsky, fínsky, taliansky, poľsky, maďarsky, srbsky, ujujursky a v urdu.
- 4 <http://www.geocities.com/evrimkurami>.

Attila Kovács (*1973) dokončil doktorské štúdium na Katedre porovnávacej religionistiky Univerzity Komenského v Bratislave, kde pôsobí ako odborný asistent. Zaoberá sa problematikou súčasného islamu, islamského radikalizmu, vzťahom islamu a modernej technológie a vizuálnym islamom.

velkého třesku. Máme i poměrně solidní podporu této koncepce z experimentálních údajů, např. o roztahování vesmíru, zbytkovém záření apod. Nyní to ale moderní strunová teorie všechno komplikuje.

Otázka stáří života na Zemi je ale ještě mnohem složitější, jistě už dnes nikdo nechce pracovat s naivní metodikou typu: můj mrtvý pes na zahradě je stejně starý jako písek, do kterého jsem ho zahrabal.

Datování je často závislé na okrajových podmínkách a postulátech, které si zvolím. Pro radioaktivní metody určení stáří např. hornin se vychází při použití rozpadových řad z toho, že celý proces začal s jedním nestabilním nuklidem a celé časování je založeno na množství stabilního jádra na konci rozpadové řady.

Ještě více předpokladů je u časování života, často v bludném kruhu. Předpokládá se určité stáří vrstvy a život v ní je pak stejně starý. Pak to otočím a dostanu se do falešné logiky argumentace v kruhu. Poctivá vědecká odpověď by byla, že o stáří života toho vlastně mnoho nevíme a že datování je velice poplatné koncepci, které věříme.

V biblickém pohledu, kdy život je výsledkem plánu superinteligentní bytosti, nejsou dlouhá časová období nutná. Naopak v případě nikým neřízeného přírodního procesu jsou nutným předpokladem.

Kreacionisté, kteří v zásadě přijímají datování stáří vesmíru v rádech miliard let a stáří živých organismů v rádech stovek milionů let nabízejí několik vysvětlení, jak geologické stáří země uvést do souladu s biblí. Někteří se domnívají, že mezi prvním a druhým veršem Genesis došlo k vesmírné katastrofě. Jiní se domnívají, že jednotlivé „dny“ stvoření byly ve skutečnosti geologické

epochy. Jiní upozorňují na možnost, že šest dnů stvoření je ve skutečnosti šest dnů, během nichž bylo stvoření vesmíru zjevováno Mojžíšovi na hoře Sinaj. Co si myslíte o těchto teoriích?

Domnívám se, že jsme občas svědky násilné harmonizace. Biblický popis se jistě nevztahuje na celý vesmír, je psán pro pozemšťana, a proto stáří vesmíru, ať je jakékoliv, není ve střetu s biblickou zvěstí. Dokonce ani nevíme, zda Bůh nepoužil „nesličnou pustou Zemi“, která mohla být ve vesmíru již miliardy let, a počal na ní tvořit život. A jistě musel začít tím, že pro život vytvořil podmínky.

Popis dnů jako geologických period nemá základ v biblickém textu ani v logice souvislosti. Pokud opustíme materialistický determinismus, který je dosud mezi mnoha biology v módě, a přijmeme skutečnost, že příroda má také duchovní rozměr a duchovní vklad a byla vytvářena podle přesného scénáře, pak není s časováním problémem. Občas si říkám, proč to superinteligentí bytosti trvalo šest dní. Nemohla to udělat v okamžiku? Asi mohla, ale nechtěla, ale o tom jsou už jiné pasáže v bibli.

V posledních letech se v souvislosti s kreacionismem hovoří o tzv. intelligent design movement, tedy o hnutí věřících vědců, kteří na základě biochemické, genetické a mikrobiologické komplexnosti fungování živé hmoty trvají na tom, že to všechno nemohlo vzniknout náhodou a že působení „inteligentního designéra“ je vlastně vědecky nejpravděpodobnějším vysvětlením. Co soudíte vy?

Myslím, že jsme donedávna netušili, jak je vesmír složitý a kolik např. přesně nastavených parametrů musí být současně splněno, aby život na naší planetě mohl existovat. Dnes jich známe asi 53. Je to náhoda, nebo design? Rozhodnutí nechám na vás.

Co se týče složitosti života - pozorujeme-li například buněčný cyklus, stojíme v úžasu nad skvělým designem. Třeba animace replikace je opravdový zážitek.

Když jsem se nedávno ptal svých velmi nadaných doktorandů, kteří pocházejí z velice různých společenských a sociálních vrstev, byl jsem překvapen, že nikdo z nich nevěří na náhodný vznik života.

Pracuji v oblasti supramolekulární chemie, na poli návrhu funkčních receptorů. Moje zkušenost s obtížemi při realizaci návrhu funkčního systému mě vede k hluboké pokoře a obdivu funkčních struktur a informací, zajišťujících život. Myslím, že při současném stavu poznání vidíme více než kdykoliv dříve za oponu superinteligentního designera.

Co si myslíte o sporech ohledně výuky kreacionismu (jakožto alternativního vysvětlení vzniku života) na základních a středních školách v USA?

Myslím, že je docela poctivé nabídnout celou řadu alternativ a filosofických a náboženských koncepcí ve vztahu k základním otázkám života. Ve stvoření věří miliardy křesťanů a muslimů, svým způsobem také východní filosofie. Proč by měli žít pod diktátem ateismu a liberalismu?

Jeden novinář poznamenal, že věřící kdysi zakazovali přírodovědcům vyučovat evoluci, a přírodovědci se nyní mstí a dělají úplně to samé: snaží se zakázat teorii vzniku života, která vychází z víry.

V USA se spor žel velice vyhroutil a nabral spíše politické polohy, a to jistě nesvědčí ani jedné straně. A pokud budou militantní zastánci na obou stranách (a zdá se, že jich přibývá), spor bude jen houstnout. Skromnost by slušela oběma táborem jak při interpretaci biblické zvěsti, tak při zbožštění přírodovědy. Obvykle jsou těmi největšími bji na obou stranách ti, kdo o svém oboru (teologickém či přírodovědeckém) mnoho nevědí. Celý spor je v zásadě o tom, zda přírodu redukuje na materiální záležitost, nebo vedle ní vidíme i duchovní rozměr.

Jak je to v české vědecké komunitě? Jaké jsou postoje českých vědců ke stoupenům kreacionismu?

Znám mnoho hluboce věřících matematiků, fyziků, chemiků. Největší problém asi mají biologové, od malička je jim vymýván mozek evoluční teorií, takže už pak nejsou schopni vidět její limitace. Ale mnozí dnes vidí slabiny klasické evoluční teorie, je sympatické, že sami poukazují na slabiny teorie přírodního výběru a hromadění výhodných mutací jako hnací síly. Tento mechanismus byl už v 70. letech minulého století prokázán jako nedostatečný pro vysvětlení evoluce pohlavně se rozmnožujících organismů.

Děkuji za rozhovor.

Kostel (a v pátek mešita) v Ponzaru.

V ITALSKÉM KATOLICKÉM KOSTELE SE MODLÍ MUSLIMOVÉ

Již dva roky se kostel Nanebevzetí Panny Marie v městečku Ponzano nedaleko Benátek každý pátek mění na mešitu. Správce farnosti Don Aldo Danieli totiž umožnil muslimům z početné komunity imigrantů ze Severní Afriky, aby kostel a část farní budovy využívali jak pro modlitby, tak k dalším účelům. Každý pátek se zde shromáždí asi dvě stovky muslimů, v měsíci ramadán je to však více než tisícovka. „Požádali mne a já jim řekl ano,“ říká katolický kněz.

Způsobil tím však jistý rozruch ve městě i ve farnosti a diecézi. Výhrady má i místní biskup. Ty však Dona Alda příliš netrápí: „Nežádal jsem biskupa o povolení, protože jde o skutek milosrdenství. K milosrdenství není potřeba žádného povolení. Mimo to jsem starší než biskup a byl jsem jeho učitelem v semináři. Pokud by mi to zakázal, neuposlechl bych jej.“ A dále vysvětluje: „Je zbytečné hovořit o náboženském dialogu a pak přibouchnout dveře před jejich tvářmi. Papež Jan Pavel II. je oslovoval 'drazí muslimští bratři'. Jak před nimi můžeme zavírat dveře?“

Dle WWRN, <http://www.wwrn.org>.

RADA EVROPY SE OSTŘE POSTAVILA PROTI VYUČOVÁNÍ KREACIONISMU NA ŠKOLÁCH

Hlavní evropská instituce dohlížející na lidská práva 4. října odhlasovala rezoluci č. 1580 nazvanou „Nebezpečí kreacionismu ve vzdělávání“. Usnesení vyžaduje, aby

se na evropských školách v hodinách přírodopisu nevyučovalo podle teorie inteligentního plánu, která je formou nevědeckého kreacionismu.

Oponování evolucionismu je zde označeno za projev náboženského extrémismu, který útočí na vědu, a ohrožuje tak lidská práva, jelikož jejich prosazení je s vědeckým pokrokem úzce spojené. „Vyučování všem

jevům spojených s evolucí jakožto základní vědecké teorii je zásadní pro budoucnost našich společností a našich demokracií. Proto musí zaujímat ve školních osnovách ústřední místo,“ píše se doslova. Dále je důrazně řečeno, že je potřeba zabránit tomu, aby „se do mysli dětí vnašel zmatek“, spočívající v nerozlišování toho, co je záležitostí víry a co patří do vědy. Je přitom zdůrazněno, že usnesení není namířeno proti náboženství jako takovému. Text naopak oceňuje, že přední představitelé monoteistických náboženství (jmenovitě jsou zmíněni Benedikt XVI. a Jan Pavel II.) zaujali k otázce evoluce umírněný postoj a vyzdvihují hodnotu vědeckého poznání.

Podle textu uveřejněného na stránkách RE (<http://www.coe.int/>).

KŘESŤANSKÉMU MANŽELSKÉMU PÁRU ODMÍTNUTA ADOPCE KVŮLI POSTOJI K HOMOSEXUALITĚ

Britští manželé Vincent (65) a Pauline (61) Matherickovi vedle svých tří vlastních dětí pečovali celkem o 28 dětí. Přijmout do pěstounské péče jedenáctiletého chlapce, o něhož se dva roky starali, jim však umožněno nebylo a chlapec byl letos v říjnu z jejich péče odebrán. Důvodem je, že odmítli podepsat prohlášení, že v souladu s novým antidiskriminačním zákonem (Equality Act) budou chlapci představovat homosexualitu jako rovnocennou s heterosexuální a v případě, že bude gay, umožní mu navštěvovat setkávání skupin stejně orientovaných lidí.

Vincent Matherick, duchovní malé protestantské církve (South Chard Church) a bývalý ředitel základní školy, projevil nad

tímto rozhodnutím lítost a prohlásil, že nikdy nikoho nediskriminovali, homosexualitu nezatracovali, ale nemohou se aktivně podílet na jejím podporování. Celou záležitost označil za diskriminaci křesťanů.

Podobně se vyjádřil i konzervativní poslanec David Davies: „Je naprosto hrozné, že křesťanští muži a ženy, kteří se aktivně podílejí na životě své obce, jsou diskriminováni kvůli své víře. Jsem si zcela jist, že sociální úřad by po příslušnících jiných zavedených náboženství nepožadoval vyjádření souhlasu s takovýmto postojem k homosexualitě.“

Matherickovi.

Mluvčí městského odboru pro péči o děti a mládež naopak prohlásil, že v celé kauze nejde o homosexualitu, ale o to, aby si pěstouni byli vědomi toho, co vyplývá z požadavku nediskriminování.

Podle WWRN (<http://www.wwrn.org>) s přihlédnutím k jiným zdrojům.

ŠKOLA DEFINUJE, KDO JE HINDUISTA

První státem financovaná hinduistická škola ve Velké Británii nazvaná *Krishna-Avanti Primary School* představila svou definici „praktikování hinduismu“ pro účely přijímání žáků. Hinduistou je ten, kdo se denně modlí, uctívá božstvo, přijímá autoritu védské literatury, především Bhagavadgity, vykonává dobrovolnické práce pro chrám, alespoň jednou za čtrnáct dní se účastní programu v chrámu, je vegetarián (včetně odmítání vajec) a neužívá omamné látky.

Zřízení školy je aktivitou charitativní organizace *I-Foundation* založené hnutím Haré Kršna. ISKCON má také dohled nad náboženskou výukou na této státní škole. Počet žáků, kteří v příštím roce nastoupí do první třídy, je limitovaný počtem třiceti. Očekává se však mnohem větší zájem.

Na otázku, zda zveřejněná kritéria vylučují děti těch hinduistických rodin, které podmínky nesplňují, mluvčí *I-Foundation* odpověděl: „Pravidla přijetí nevylučují nikoho, kdo požadavkům neodpovídá. Jejich smyslem není lidi vylučovat... Mezi podmínkami pro státem financované náboženské školy je, že škola je povinna sdělit jasná kritéria pro přijetí, která odpovídají dané víře.“

Založení školy se stalo předmětem kritiky ze strany následovníků Prabhupády, kteří nejsou součástí ISKCON. Na stránkách hnutí tzv. ritviků (*ISKCON Revival Movement*) je např. například uvedeno: „Toto je další příklad aktivity neschválené Šrílou Prabhupádou, jelikož on chtěl specificky vytvořit autorizované gurukuly v ISKCON, aby trénovaly studenty v Kršna vědomí. Šríla Prabhupáda nikdy neautorizoval otevření vládních škol, kde se učuje podle vládou nařízených osnov. Zařazení do 'Hindu sdružení' a několik přednášek ve znamení 'hinduismu' nemohou změnit původní poslání takové školy, kterým je produkovat akademické učence na úkor oddaných Kršny, což je účelem gurukul, které Prabhupáda autorizoval.“

Podle *WWRN* (<http://www.wwrn.org>), stránek školy (<http://www.krishnavanti.org.uk>) a českých stránek *ISKCON Revival Movement* (<http://iskconirm.cz>).

PŘEDSTAVITELÉ ŽIDOVSKÉ KOMUNITY A ANGLIKÁNSKÉ CÍRKVE SPOLEČNĚ PRO OCHRANU SVATÝCH MÍST

Canterburský arcibiskup Rowan Williams a izraelští vrchní rabíni Šlomo Amar a Jonáš Metzger vydali 30. října společné prohlášení, v němž vyzývají náboženské komunity po celém světě, aby přijali odpovědnost za ochranu svatých míst.

Williams reprezentuje komunitu anglikánů, rabín Amar židy se středovýchodními a africkými kořeny, Metzger vede izraelské židy, kteří přišli z Evropy. Při svém již druhém letošním setkání prohlásili, že zničení jakéhokoliv svatého místa je neštěstí pro všechny věřící. „Každé svaté místo - např. synagoga, kostel či mešita, - které patří věřícím, je jimi považované za svaté místo. Věříme, že lidé toto vyslyší a budou naše

rozhodnutí dodržovat,“ pronesl rabín Metzger.

Jeruzalém sám je jedno z náboženských center na světě, které jsou nejvíce napadány bombovými útoky. Vršek ve Starém Městě, kde je na ruinách židovského Chrámu postavena mešita Al Aksa, si nárokuje Izraelité i Palestinci. Obě strany se mnohokrát navzájem obvinily ze znesvěcování tohoto místa a násilí, které tato obvinění vyprovokovala, stála život již tisíce lidí. Při setkání minulý rok představitelé obou náboženství vydali prohlášení, v němž vybízeli k mírovému řešení sporu mezi Izraelem a Palestinci a sebevražedné útoky ve jménu náboženství označili za rouhání.

HINDUISTICKÁ MODLITBA V AMERICKÉM SENÁTU BYLA NARUŠENA

Rodilý Ind Radžan Zed, který má při hinduistickém chrámu v nevadském městě Reno na starosti mezináboženské vztahy, se zapsal do amerických dějin tím, že v senátu jako první hinduista vedl obvyklou ranní modlitbu. Ovšem hned, co začal tento duchovní oblečený v oranžově-červené róbě pronášet slova své meditace, byl přerušen hlasy tří protestujících, kteří přihlíželi z galerie pro hosty a volali: „Toto je ohavnost“.

Policie ihned narušitele vyvedla a obvinila z přestupku narušování jednání Kongresu. Tři lidé z organizace *American Family Assotiation* se hájili tím, že jako křesťané a vlastenci chtěli zabránit tomu, aby byl v budově parlamentu vyzván pohanský bůh.

Po přerušení mohl Zed pokračovat v modlitbě: „Meditujeme o transcendentní slávě Nejvyššího Boha, který je v nitru srdce Země, v nitru života oblohy a v nitru duše nebes. Necht' povzbudí a osvítlí mysl každého z nás.“ Na závěr senátoři, kteří se chystali na debatu o situaci v Iráku, uslyšeli jeho slova: „Mír, mír, mír ať je pro všechny.“

Poté R. Zeda vystřídal nevadský senátor Harry Reid, ostrý kritik Bushovy politiky v Iráku, který hinduistického duchovního na půdu senátu pozval. „Pokud někdo nerozumí Indům a hinduistům, to jediné, co by měl učinit, je vzpomenout si na Gándhího“, muže, „který obětoval svůj život pro mír,“ pronesl senátor, který sám je mormonem, a dodal: „Myslím, že je dobrou vizit-

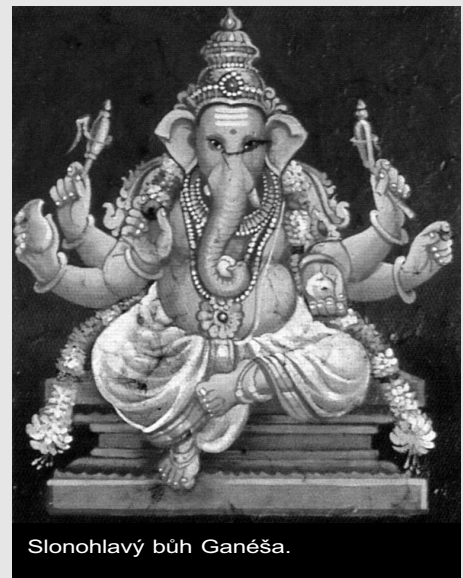
kou pro naši zemi, že někdo, kdo reprezentuje víru asi miliardy lidí, přichází sem a může v modlitbě k našemu nebeskému Otci hovořit o míru.“

Výkonný ředitel organizace *Americans United for Separation of Church and State*, která se zasazuje o naprosté oddělení náboženství a státu, Barry W. Lynn událost komentoval tak, že protest „ukazuje netoleranci mnohých náboženských pravicových aktivistů. Říkají, že chtějí více náboženství ve veřejném prostoru, ale je zřejmé, že míní pouze jejich vlastní náboženství.“

HINDUISTIČTÍ BOZI PŘEDVOLÁNÍ PŘED SOUD

Soudce Sunil Kumar Singh ve východním státě Džakarhand povolal jako svědky sporu bohy Rámu a Hanumana. Poslal jim dopis s předvoláním, ale pošta jej vrátila jako nedoručitelný, protože adresa byla uvedena nepřesně. Poté podal výzvu do novin, kde oba bohy vyzývá, aby se 6. prosince k soudu „osobně dostavili“ a pomohli tak ukončit vleklý majetkoprávní spor. Předmětem sporu je majetek, na kterém stojí dva chrámy, v nichž jsou Ráma a Hanuman uctíváni. Kněz Manmohan Pathak si nárokuje vlastnictví pozemku, protistrana za majitele označuje právě oba bohy. Ale i přes veškerou snahu musel soudce konstatovat, že údajní majitelé se stále k soudu nechtějí dostavit. Ovšem „pokud byla země věnována bohům, je nezbytné, aby se případu účastnili“, pronesl další právník, který se řešení sporu věnuje. ■

Zprávy vybral a přeložil Miloš Mrázek.

Slonohlavý bůh Ganéša.

SETKÁNÍ SE ZRALOU SPIRITUALITOU

11. října hostila Evangelická teologická fakulta UK další z populárních seminářů, jehož hostem byl tentokrát světově proslulý apostata svědků Jehovových, Raymond V. Franz. Kdo (stejně jako já) skepticky očekával další šablonovitý výstup zahřklého odpadlíka, odcházel s bouřlivými dojmy. Na semináři se ani přítomný tisk nedočkal žádných „skandálních odhalení“; pan Franz dokonce uvedl na pravou míru pomluvy o homosexuálním zneužívání, a na otázku, zda byl někdy po své exkomunikaci v ohrožení života, odpověděl, že pouze tehdy, když začal pracovat jako zahradník a šlápl na vosí hnízdo.

Do současné problematiky náboženské společnosti svědků Jehovových nás zasvěceně uvedl PhDr. Lukáš Humpl, autor studie o prožívání a postojích bývalých členů. *Strážná věž* a další tiskoviny organizace jsou chápány jako přímo božsky inspirované, ačkoliv se rozhodování o věcech doktríny děje prostou dvoutřetinovou většinou ve vedoucím sboru. Jelikož se náboženská organizace svědků Jehovových chápe jako jediná pravá církev, kdo ji odmítá, odmítá Boha samotného. S odpadlíky je proto nakládáno mimořádně přísně, jsou izolováni od svých rodinných členů; je zakázáno i pozdravit je. Snad v žádném současném prou-

du nepředstavuje odpadlictví tak význačný sociální fenomén jako právě u svědků Jehovových: odhaduje se, že počet odpadlíků již mohl překročit počty regulérních členů (cca 5 mil.) této společnosti. Kromě nich však existuje i rozsáhlý disent, složený z anonymních svědků, kteří z nějakého důvodu nemohou nebo nechtějí organizaci opustit. Rozhovor s jejich českým představitelem M. Malým přinesl Dingir 3/2007.

Raymond Franz na pražském semináři.

Krise svědomí

Raymond V. Franz (*1922) byl od mládí členem organizace, pracoval v jejím ústředí v Brooklynu a v letech 1971-1980 byl dokonce členem vedoucího sboru, orgánu, jehož rozhodnutí mají přímý vliv na životy milionů svědků. Po své exkomunikaci roku 1981 napsal knihy *Krise svědomí* a *Hledání křesťanské svobody*. Po vydání *Krise svě-*

domí byl pan Franz kontaktován mnoha tisíci aktivními svědky, z nichž mnozí měli skutečný strach o odhalení své identity.

Pan Franz se nikdy později nepřidal k žádné církvi, zůstává u rodinných shromáždění nad Písmem. Drží se nauky o neviditelné církvi: „Pán pozná ty, kteří jsou jeho“. V organizaci spatřuje velké setrvačné síly a nevidí důkazy svědčící o skutečné transformaci, dokládá, že veškeré změny, které tuto naději vzbuzovaly, byly vynuceny vnějšími okolnostmi (např. nebylo možné udržet doktrínu o vyvolené generaci roku 1914 a o uzavření nebeského povolání).

Opustit organizaci není řešením

Na otázku, co by doporučil současným svědkům, odpovídá, aby četli Písmo a nechali jej mluvit samo za sebe - stane se pak pro ně doslova novou knihou. Opustit organizaci podle něj není řešením. Pokud odejdou zhrzení, stráví zbytek života v hořkosti. Pokud je však k tomuto rozhodnutí dovede Písmo, Písmo je povede dál. Nesympatizuje s těmi, kteří organizaci pomlouvají nebo proti ní stále bojují. Na jejich adresu říká: „Jsme obětmi obětí. Následujeme Krista, který neoplácel urážky a přemáhal zlo dobrem.“ Dále říká: „Nemůžeme žít v minulosti. ... Život je cesta a musíme po ní jít. Není nic, co by Bůh nedokázal přetavit v dobré. Často se dokážeme poučit z takzvaných špatných věcí více než z dobrých.“

Když v roce 1981 opustil své prominentní postavení v organizaci, přišel doslo-

Z rozhovoru s Raymondem V. Franzem na semináři

Jak je možné, že vnučování pravidel organizace není řadovým svědkům Jehovovým nijak podezřelé?

Jde o dlouhodobý postupný proces, kdy je člověk postupně vmanipulován do představy, že organizace Strážná věž je jediným zprostředkovatelem Boží vůle na Zemi. Po nějakém čase vznikne v myslí těchto lidí mentální rovnice, že jakmile organizace něco řekne, rovná se to tomu, jako by to řekl Bůh. Tím pádem nesouhlasit a nesplnit, co organizace říká, se rovná neplnit Boží vůli a nedůvěřovat Bohu. Dalším faktorem je to, že v jejich publikacích je celá řada věcí skutečně biblických, a to způsobuje, že vnímají i vše ostatní jako biblické.

Určitě není lehké vzdát se učení, jemuž jste dal velký kus svého života. Co bylo tím rozhodujícím činitelem pro rozhodnutí odejít?
Pověřili mě, abych se podílel na vytvoření biblického slovníku „*Pomůcka k porozumění Bible*“ a ta léta, která jsem trávil přípravou tohoto slovníku mne vedla k tomu, že jsem musel Bibli studovat hlouběji a důkladněji než dříve. A tehdy jsem viděl, že množství různých doktrín, které jsem považoval za samozřejmost, se nezakládají na pevném biblickém základě. Ale tím hlavním bylo, když jsem si uvědomil, že si tato organizace pro sebe uzurpuje autoritu, která náleží jedině Ježíši Kristu. (...)

Ve své knize „Hledání křesťanské svobody“ píšete, že pro Vás bylo těžké smířit se s učním, že nemáte vstupovat do manželství. Přesto jste se nakonec oženil. Proč jste neměli s manželkou děti?

Když jsem se chystal na cestu do Portorika jako misionář, zavolał si mě spolu s dalšími tehdejší prezident organizace Nathan Knorr a dal mi úkol dohlížet na práci v celé té zemi. Hodně toho, co říkal, se týkalo otázky, jak je důležité zůstat svobodný. (...) Když jsem dorazil na Portoriko, bydleli jsme v misionářském domě. (...) Naše těsné soužití působilo, že bylo velice náročné udržet svoji mysl od myšlenek na svatbu. Ale po pár letech se sám prezident Knorr oženil a pak byla svatba přijatelná i pro ostatní. A tak jsem se oženil i já. Mně bylo 37 a vzal jsem si třicetiletou dívku. Když jsme se v roce 1980 rozhodli opustit ústředí v Brooklynu a začít nový život, říkali jsme si, jak nám je líto, že jsme neměli děti. Proto jsem si nechal udělat test plodnosti, aby se zjistilo, zda je ještě mohu mít. Mě bylo již 58 let a manželce něco málo přes 40 let. Ale už to nešlo.

Připravil Michal M. Malý

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

va o vše. Říká, že teprve tehdy docenil hodnotu osobního vztahu s Bohem. Poslední otázka z publika zněla „Našel jste křesťanskou svobodu?“ - „Ano. Svoboda je základním prvkem křesťanství. Jen tam, kde je svoboda, můžeme darovat dobro ze srdce. V organizaci bylo všechno vykonáváno rutinně jakoby podle jízdního řádu. Teď mohu věci dělat proto, že tomu tak chci. Služba Bohu nemusí být to, že chodíte od domu k domu - týká se celého vašeho života. Vše, co děláte, děláte v Bohu. Křesťanská služba zahrnuje všechno, čím jsme.“

Hledíme (křesťanskou) svobodu

Setkání bylo pro mne mimořádným zážitkem, vzácným setkáním s člověkem, jehož naše omezená věda může pouze chabě popsat jako „zřídka se vyskytující poslední stupeň zralé spirituality.“ Z hlediska problematiky autoritářských skupin přineslo setkání silné poselství, které je třeba stále znovu zdůrazňovat: totiž, že skutečná cesta ven ze sekty je možná, a to i po 50 letech, bez zásahů rodiny, vlády a dalších faktorů zvenčí; protože se neodehrává ani tolik ve vnější realitě, v podobě útěku, odchodu či exkomunikace a v následném boji se skupinou ve veřejném prostoru, ale především v mysli odpadlíka. Ve zdánlivě totální izolaci od zdrojů, které by mohly přinést jiný náhled a motiv pro opuštění totalitní organizace, je zde stále přehlížený zdroj, jímž je osobnost člověka sama. „Pouhou“ kontemplací a četbou Písma, jak jsme viděli, je možné dospět k rozhodnutí, které je v deterministickém světě antikultovních představ zcela nemožné.

Anna Marie Dostálová

POSELSTVÍ 138 VÝZNAMNÝCH MUSLIMŮ

Když před rokem papež Benedikt XVI. vystoupil v Řezně a svými slovy - za vydatné podpory a manipulace médií - vyvolal mezi muslimy a křesťany vlnu napětí, obdržel od muslimských teologů dopis.¹ V něm se pokusili papeži vysvětlit některé výroky Proroka a stanoviska Koránu.

Další dopis se rok nato objevil nejen na stole papežově, ale oběhl také další církevní představitele, včetně reverenda Kobii, ge-

THE OFFICIAL WEBSITE OF
THE AMMAN MESSAGE
الموقف الأماني
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
ENGLISH
HOME LINKS
CLICK HERE TO ENDORSE THE AMMAN MESSAGE
RELATED SITES:
HM KING ABDULLAH II
THE GREAT TAFAIR PROJECT
THE ARABIC INSTITUTE
R.I.S.C.
ISLAMICA MAGAZINE
A COMMON WORD
The Amman Message started as a shared mission: released the eve of the 27th of Ramadan 1425 AH / 9th November 2004 CE by H.M. King Abdullah II bin al-Hussein in Amman, Jordan. It sought to declare what Islamic and what other acts, and what actions represent it and what actions do not. Its goal was to clarify the necessary with the true nature of Islam and the nature of the Islam.
In order to give this statement more religious authority, H.M. King Abdullah II then sent the following three questions to 24 of the most senior religious scholars from all around the world representing all the branches and schools of Islam: (1) Who is a Muslim? (2) Is it permissible to declare someone an apostate (Kafir)? (3) Who has the right to undertake the role of 'Kafir' (Kafir)?
Based on the answers provided by these great scholars (who included the 400 senior clerics from 100

nerálního sekretáře Světové rady církví. Odkazuje i k těm církevním vůdcům, kteří nejsou výslovně jmenováni a mnohdy ani nejsou členy světového křesťanského společenství.² V abecedním soupisu všech 138 signatářů jsou státníci, diplomaté, akademici a duchovní z celého světa.

V podstatě jde o porovnání vzájemně korespondujících textů o jedinství Boží a přikázání lásky z Koránu a Bible. Proto se také dopis jmenuje „A Common Word between Us and You“.³ Podle učenců jsou tato témata bez výhrad společná křesťanům a muslimům a na nich lze vystavět přátelství a mírové vztahy.⁴

Podle slov Prorokových je to nejlepší, co kdy řekl, prohlášení o jedinství Boží - totiž že není možné vedle něj uctívat cokoliv jiného a jen On má veškerou moc a slávu. Slova *hadíthu* z Buchářího sbírky, že „není boha kromě Boha, On sám, On nemá přidružené, Jeho je svrchovanost a Jeho je chvála, On má moc nad všemi věcmi“⁵ nejenom že připomínají muslimům, že mají být totálně podřízeni Bohu, ale opakováním těchto slov mají uvidět Jeho pravé dílo a pravou lásku ve všem Jeho stvoření.

Bible nemá větší přikázání než milovat Boha celým svým srdcem a duší a cele mu sloužit. Oba přikazy jsou tedy islámu i křesťanství společné a oba se na mnoha místech objevují v různých variacích.

Dalším styčným bodem obou věr je láska k bližnímu. Korán vyzývá k milování bratra a svého souseda stejně jako sebe samého, protože bez toho nelze dosáhnout skutečné lásky k Bohu. Bible v obou svých částech přikazuje totéž, lásku k bližním jako k sobě, sebeobětování se pro druhé, milosrdenství.

Na těchto základech chtějí muslimové vybudovat společný dialog. Súra al-Imran vyzývá k zasednutí ke „společnému stolu“

s lidem knihy. Tak jako Korán připomíná, že ne všichni křesťané bojují proti islámu a ne všichni vyhánějí muslimy z jejich domů, tak i autoři textu chtějí mluvit s křesťany, protože tato náboženství nestojí proti sobě.

Tato pozitivní iniciativa se zdá být velmi nadějná. Podobné kroky k dialogu s křesťanským světem činí i iniciativa „Amman Message“, podporovaná jordánskou univerzitou. Také na stránkách „Common Word“ si nelze nevěšmout odkazů na Jordánskou královskou univerzitu.

První reakce oslovené strany byly pozitivní. Světová rada církví ihned na svém webu prezentovala radostné prohlášení svého generálního sekretáře rev. Samuela Kobii a katolické zdroje mluvily o vítaném kroku muslimské strany. Ale 1. listopadu uveřejnil australský katolický tiskový portál⁶ zprávu prezidenta Papežské rady pro mezináboženský dialog, kardinála Jeana-Louise Taurana. Podle zprávy papežský stolec pisatelům formálně odpoví, ale nechce činit ukvapené závěry. Kardinál Tauran tvrdí, že s islámem se v tuto chvíli žádný dialog vést nedá. Jako jeden z důvodů pro toto tvrzení uvádí, že islám nepřipouští interpretace Koránu. Jeden ze signatářů, Aref Ali Nayed z Cambridge, vyjádřil zklamání nad tím, že Vatikán odmítá diskusi.

Přesto je však možné hovořit o posunu v oblasti mezináboženského dialogu. Dosud byli iniciátory a hlavními řečníky křesťané a muslimský hlas zazníval jakoby z povzdálí. I stížnost z prvního, před rokem psaného dopisu, že křesťané používají pouze stanoviska zapadních orientalistů, lze vnímat jako projev touhy muslimů mluvit za sebe. Možná je nyní čas, aby muslimové více hovořili a křesťané více poslouchali.

Kateřina Vodičková

Poznámky

- 1 Dopis je dostupný na adrese <http://www.ammanmessage.com> v rubrice Downloads.
- 2 To je v případě muslimů velice pozitivní, protože jejich postoj k rozdrobené církvi Kristově byl dříve často posměšný. Využívali tento fakt k potvrzení nepravosti křesťanské zvěsti. Ve výčtu adresátů nezapomněli ani na nepřímé oslovení nejmenších církví, které často nepřesahují hranice jednoho státu.
- 3 Dopis je dostupný na adrese <http://www.acommonword.com>. Název využívá slova ze súry Aal-Imran 3:64.
- 4 A Common Word Between Us and You; str. 2.
- 5 Tato fráze se nachází v několika sbírkách hadíthů, ale původně pochází z více míst v Koránu.
- 6 <http://www.cathnews.com>.

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

NEKROLOG SRI CHINMOYE

Ve věku 76 let zemřel 11. října 2007 ve svém sídle v newyorském Queensu Sri Chinmoy, z hinduistické tradice vycházející guru, který modifikoval učení svého duchovního učitele Sri Aurobinda a na Západě je prezentoval jako takzvanou integrální jógu, spojující duchovní, kulturní a sportovní impulsy.

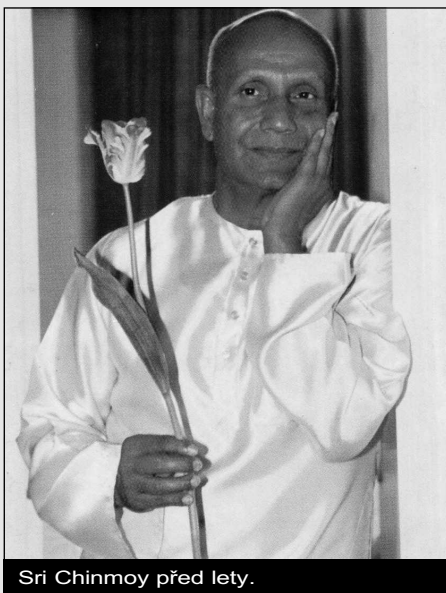
Chinmoy se narodil 27. srpna 1931 v Bengálsku, ve 12 letech vstoupil do Aurobindova ášramu, kde, jak tvrdil, dosáhl nejvyššího osvícení - „realizoval Boha“. Roku 1964 byl svým mistrem vyslán na misií do USA. Během let si pak - především v euro-americkém regionu - získal několik málo tisícovek velmi aktivních žáků (asi 200-300 v ČR).

Jeho činnost (o níž několikrát informoval i Dingir) byla hodnocena v zásadě ve dvou protichůdných stanoviscích, která krátce shrneme.

Svémi žáky byl Sri Chinmoy podle svého přání vnímán jako jakási brána k Nejvyššímu (Supreme), byl středobodem jejich životů a věrouky, role jeho osoby místy splývala s rolí Boha. Energii skrytou ve svých meditacích, do nichž Chinmoy zasvěcoval i oddané, ukazoval světu, když ji přetavoval do neslychaných sportovních výkonů, především v běžeckých disciplínách a v siláckých kouscích (vzpírání slona, letadla apod.). Ohromoval svou uměleckou potencií i originalitou (namaloval miliony ptáčků, desetitisíce obrazů, napsal tisíce básní, písní a knih.). Organizováním sportovních a kulturních akcí (Peace Run) po celém světě se zaslouhoval o mír.

Pro kritiky byl Chinmoy snadným terčem. V jeho náboženské rétorice figurovalo mnoho zřetelně autoritářských a manipulativních prvků, pochopitelných snad v kontextu mentality Východu, nelahodících však uchu, pocházejícímu z křesťanské a demokratické tradice. Jeho pověst počátkem nového tisíciletí rovněž poškodily výpovědi jeho bývalých žákyň, které pohlavně zneužíval (byly zveřejněny na internetu). Navíc sám nakazoval celibát.

Výše zmíněné neověřitelné, neověřitelné husarské kousky vyvolávaly lehký úsměv. Sebestředné „umělecké“ počiny, zvláště na poli malířství a hudby, přinášely spíše úvahy o ztrátě soudnosti a sebereflexy od reality odříznutého Chinmoye. V jeho dílech, z nichž některá lze bez rozpaků na-

Sri Chinmoy před lety.

zvat „patlaninami“ a „taháním kočky za ocas“, žáci viděli a slyšeli „nádhernou božskou inspiraci“ a svým bezvýhradným nadšením utvrzovali mistra v přesvědčení o jeho genialitě. Mezinárodní akce, které organizoval, prospívaly - dle kritiků - spíše než míru jenom ke zviditelnění guru, jenž se jejich prostřednictvím snaže dostával do blízkosti celebrit a politiků. Společné fotografie pak „potvrzovaly“, že mistr je duchovní autoritou světového formátu. Od snímku Chinmoye s Janem Pavlem II. se musel „veroučně“ distancovat Vatikán.

Podobně jako Chinmoy i jeho žáci v dobré víře v guruovo světoborné poslání často využívali neinformovanosti různých institucí, aby svého mistra zviditelnili a udělali mu radost. Několik desítek měst a pamětihodností v Česku i ve světě tak bylo oficiálně vyhlášeno Chinmoyovými Mírovými květy. Guru sám několikrát navštívil ČR, setkal se i s Václavem Havlem a jen těsně mu unikl Rád Bílého lva, za nějž lobovali jeho oddaní. V letech 1995, 1999 a 2004 uspořádali jeho žáci v pražské sportovní hale na Výstavišti „Mírový koncert“, při němž Sri Chinmoy vždy improvizoval na přibližně dvacet hudebních nástrojů. Při jeho posledním vystoupení v metropoli bylo vidět, že má značné zdravotní potíže. Silně přibral na váze, měl problémy s chůzí, doslova se belhal, jeho zpěv často přerušoval kašel. Přesto žáci popírali, že by byl nemocen. Ve své víře v jeho nadpřirozené schopnosti tvrdili, že na koncertě vypadá sláb, neboť z obecenstva odčerpává negativní karmu, mimo sál je ale ve špičkové formě.

Pro oddané, které Sri Chinmoy nadchl pro ideály harmonie a duchovního růstu,

byla smrt guru naprosto nečekaná, je otázkou jak se se ztrátou svého učitele, za něhož není náhrady, vyrovnají.

Martin Kořínek

JUBILEJNÍ „MILUJ SVŮJ ŽIVOT“

Letos se konal již 20. esoterický festival Miluj svůj život. O něm jsme si povídali s Milošem Tomášem u stánku nakladatelství Avatar.

Jak dlouho už sem jezdíš?

Od počátku, dá se říct. Počátkem 90. let moji rodiče, Míla a Eduard Tomášovi, jezdili po různých městech a přednášeli. Jednou takovou zastávkou byla i Plzeň. Spolu s mými rodiči tam bylo i Laurychovo divadlo, které tehdy uvedlo román Eduarda Tomáše *Milarepa*. Při této příležitosti mě oslovila jakási hezká dáma, Blanka Balejová. Jejím snem bylo zařídit festival, kam by pozvala hodně účinkujících a prodejců. Nabídl jsem jí svoje zkušenosti a známosti a pomáhal jí kontaktovat různé osobnosti - Martu Foučkovou,¹ Michala Burdu,² Bohumila Vurma³ a další. První festival jsme měli dělat společně - agentura *Miluj svůj život*, nakladatelství Avatar, jehož jsem byl reprezentantem, a *Mírový klub Johna Lennona (MKJL)*,⁴ jehož prostřednictvím jsem se pokoušel shánět účinkující na ten festival, jako byli Jarda Hutka, Radim Hladík a různé kapely.

Na začátku 90. let to tedy byl spíše underground. Bylo tam víc osobností, které se považují za alternativní?

Dá se to tak říct. Měl jsem tehdy tu snahu. Díkybohu za underground. Na počátku 90. let se nutně vyrojila spousta aktivit, které by před tím nemohly působit oficiálně. Otevřelo se nebývale mnoho možností, lidem se dostalo svobody projevu. A to je dobře. Každý má právo na život, žít tak, jak si zvolí. Člověk si může vybrat a žít tak, jak chce a jak si myslí, že je to nejlepší. Samozřejmě by měl být naprosto zodpovědný. Je pak na něm, aby svůj život žil co nejhodnotněji. Festival je pozitivní v tom, že v oblasti názorů a aktivit je dosti alternativní. Jde o pohled.

Jakou roli myslíš, že festival sehrál pro českou duchovní scénu?

Myslím, že dost významnou roli sehrál

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

a stále sehrává. Na dnešní esoterní scéně u nás by tu bez něj, myslím, byla jakási mezera. Setkávají se tu jedinci a skupiny různých směrů.

Je to festival, také se říká veletrh, vlastně esoterní veletrhy. Jak se díváš na populární metaforu, že máme „trh náboženství“ nebo „trh s idejemi“, anebo dokonce - jak říká Tomáš Halík - „výprodej spirituality“?

Výprodej spirituality to bohužel je, ale můžeme udělat pouze to, že se tomuto trendu sami nepoddáme a sami si udržíme dobrý standard. Mnozí lidé by řekli (ale já ani mí kolegové se tím moc nezabýváme), že to souvisí s tím věkem Vodnáře. Vodnář přinesl větší duchovnost a větší otevřenost esoterním vědám, ovšem za cenu nižší úrovně.

Takže vidíš jako svou úlohu se toho účastnit, ale držet lepší standard?

Ano. Dalo by se to tak říct. Ne, že bych hleděl jít někomu příkladem, rád ponechávám svobodu druhým. Ale sám bych tomu nerad propadl. ■

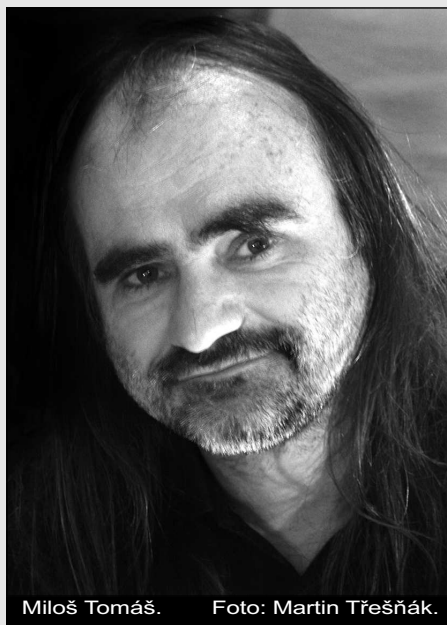
Anna Marie Dostálová

Poznámky

- 1 PhDr. Marta Foučková - astroložka, duchovní myslitelka a naše přední popularizátorka regresní terapie. Autorka knih *Já jsem, Dech života* a dalších.
- 2 Michal Burda - přední myslitel Nového věku. Autor série knih *Vesmír v nás, zakladatel Klubu přátel Vodnářského věku*.
- 3 Robert Bohumil Vurm - odborník na tarot, spisovatel a badatel. Autor knih *Praga mystica, Tajné dějiny Evropy* a dalších.
- 4 *Mírový klub Johna Lennona* (MKJL) založili v Praze na počátku prosince 1988 Ota Veverka, Stanislav Penc a Heřman Chromý. Vznik MKJL souvisel s tradicí spontánních shromáždění mládeže, která se od roku 1981 každoročně scházela 8. prosince ve výroční den úmrtí Johna Lennona u jeho symbolického pomníku na Velkopřevorském náměstí v Praze. Činnost klubu bez pevné organizační struktury byla zejména soustředěna na rozvíjení alternativní kultury a spolupráci s ostatními nezávislými iniciativami. Více: <http://www.totalita.cz>.

Výběr křišťálových koulí na festivalu „Miluj svůj život“.
Foto: A. M. Dostálová.

Miloš Tomáš. Foto: Martin Třešňák.

HISTORIE ČESKÝCH KVAKERŮ

Článek „S vnitřním světlem“ v *Dingiru* 2/2007 (str. 38-40) podával základní informace o Společnosti přátel, světovém společenství tzv. kvakerů. Jeho poslední věta konstatovala, že od roku 2003 se schází malá skupina kvakerů i v Praze. Dřívější historii českých kvakerů nyní zpracoval Eugen Schart. Z jeho práce vyjímáme:

První světová válka

Po roce 1918, kdy československá armáda v Rusku stále ještě sváděla boje s bolševiky a pomalu se sunula k Tichému oceánu, požádal prezident T. G. Masaryk Spojené státy o pomoc pro tyto legionáře. Spojené státy neposlaly zbraně, ale sekretáře YMCA (Young Men Christian Association). Měli za cíl v duchu zásad této organizace podpořit vojáky, kteří byli řadu let mimo domov, a připravit je pro návrat do vlasti. U jednotek organizovali volný čas (divadlo, hudba a pod.) a zajišťovali dopravu dopisů do Evropy. Mezi těmito sekretáři měli být i kvakeři. Tato epizoda však není zdokumentována.

Meziválečná léta

V prvních letech trvání Československé republiky došlo k rozvoji různých občanských sdružení, svazů apod. Zaslouhou Alice Masarykové

byla také založena YMCA, která organizovala sociální pomoc. Do Československa byli vysláni sekretáři (62 osob), aby byli nápomocni při zakládání místních sdružení. Mezi těmito Američany měli být i kvakeři, ale doklady pro to nejsou k dispozici.

V prvním desetiletí trvání nového státu v Praze existovala skupina sympatizantů - intelektuálů, kteří udržovali styky s kvakery v zámoří, Anglii a Německu. Jen jako volné sdružení pořádali nepravidelná setkání s politiky, umělci a různými humanisticky zaměřenými spolky. Ze známějších osob lze jmenovat Dr. Koseho, Dr. Prášilovou, Dr. Ambrozovou, sekretářku Emanuela Rádlu, nebo Viktora Fischla (Avigdora Dagona). Pražští kvakeři byli aktivní při pomoci německým demokratům a Židům, kteří po nástupu nacistů přechali přes Československo. Během 2. světové války byly aktivity českých kvakerů zcela utlumeny. Dr. Kose byl zatčen a umístěn do koncentračního tábora v Buchenwaldu a roku 1942 tam zemřel.

Období 1945 - 1989

Po válce zahraniční Přátelé organizovali pomoc, např. kvakeři ze Švýcarska pomohli při obnově Slezska v obci Štítina účastí šesti dobrovolníků a dodávkou šatstva a bot pro obyvatele této obce.

Kontakt se světem byl po roce 1948 umožněn prostřednictvím kvakerů v Německé demokratické republice, kde byli oficiálně uznáni vládnoucími úřady. Po mírném uvolnění poměrů u nás před rokem 1968 se styky s kvakery v okolních státech staly intenzivnějšími, hlavně mezi NDR, Československem a Maďarskem.

Období po roce 1989

Po roce 1989 došlo k odstranění všech bariér a oboustranné kontakty se staly pravidlem (výroční setkání apod.) K určitým snahám o založení komunity Přátel došlo po setkání se zahraničními Přáteli u příležitosti 60. výročí pomoci demokraticky smýšlejícím uprchlíkům z Německa (1994) a u příležitosti střeoevropských setkání (pořádaných od roku 1996). Zárodek dnešní pražské bohoslužebné skupiny se ale utvořil až na počátku roku 2003. Tehdy se čtyři čeští Přátelé začali pravidelně scházet v pražském paláci YMCA. Skupinu po určité době začali obohacovat i kvakeři různých národností, kteří žijí v Praze. Skupina se od té doby pomalu rozrůstá, od roku 2007 měla přes deset členů. ■

Připravil Zdeněk Vojtíšek

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

INICIAČNÍ ROMÁN V SOUČASNÉM ŠATU

Šárka Bubíková, *Smaragdové město*, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2006.

Po odborných člancích v časopisech a příspěvcích ve sbornících se Šárka Bubíková, absolventka filologických studií v Olomouci, zaměřená zejména na americkou literaturu a kulturu, představuje literárním dílem. Ve svém debutu snad zužitkovala zkušenosti ze dvou studijních pobytů, ročního ve Spojených státech a kratšího na prestižní britské univerzitě sídlící v severoanglickém Durhamu.

Hrdinka knihy Jana odchází na začátku devadesátých let na roční pobyt do Seattlu ve státě Washington u Puget Sound, což je hluboký záliv Tichého oceánu na severozápadě USA. Je to prostředí bohaté na krajinné scenérie a náhlé změny počasí, jež hrají v knize klasičtější roli - symbolizují i změny nálad či děje v nitru jednajících postav. Názvy pěti kapitol propojují děje v nitru hlavní postavy se zasvěceným popisem prostředí.

Jana je dítětem sametové revoluce a přichází do Ameriky s respektem a nadějami. Chybí jí kritický odstup aspoň části dnešních mladých vzdělanců k politice světového Impéria. Setkává se tam spíše s tím, čemu se dnes někdy říká jiná Amerika. Nenastal ještě ostrý pravicový obrat navozený událostmi 11. září 2001. Její Amerika je sympaticky nepřehledná, protože ještě autenticky pluralitní. Jana odchovaná pečovatelským typem společnosti si těžko zvyká na to, že se od jednotlivce čeká samostatnost. Kolegové jí pomáhají spíše tím, že jí otevírají možnosti nasadit vlastní síly na řešení. Má hlavu ještě zaplavenou oficiální propagandou komunistického režimu a Amerika ji snad na každém kroku překvapuje. Co snad čekala nejméně, je to, že Amerika je náboženská země. Náboženství je tam důležité i pro ty, kdo jsou od něj distancováni.

Smaragdové město (podle polooficiální přezdívky Seattlu) je tradiční románový příběh, není to referát o poměrech na amerických univerzitách a o americkém náboženském dění. Právem může být toto vyprávění zařazeno do žánru iniciačního románu, jak to činí anonymní lektor či redaktor na čtvrté straně obálky. Pozvolna se totiž

ukazuje, že Jana implicitně hledá duchovní orientaci. Ve studijních peripetích, ve výletech a debatách s kolegy, v sociální praxi, která je nedílnou součástí jejího programu, ba i v milostném příběhu se ženatým univerzitním učitelem fotografie hledá sebe, ne v banálním psychologickém smyslu, ale v augustinovském smyslu se vrací zvenčí a nachází sebe sama nově, protože ve spojení s Bohem, nakonec nesměle uznaným. Z neuvěřitelné, napřed jakoby zmatené a pak okouzující názorové plurality amerického prostředí se jí vyloupne pozvolna jen jemně naznačená víra. Jednota nitra a krajiny (či jejího vnímání?) v celém textu dovolí něco, nad čím by možná přísní kritici kroutili hlavami, že se totiž v poslední větě iniciačního románu nad obzorem vyklene nádherně vybarvená duha.

Současná náboženská scéna není jen panoptikum, jež by badatelé sledovali z objektivního odstupů a jímž by se praktici zabývali s jistou shovívavostí vědoucích, pomáhajících pomýleným. Je to drama v nitru mnohých z nás. Prozaický žánr může být přinejmenším stejně vhodný pro přiblížení k této oblasti jako monografie, konferenční příspěvky a články. Bubíkové svěží, čtivý, ale rozhodně nikoli podbíživý román má ovšem i čistě literární kvality nezávislé na zdejším možném okruhu čtenářů.

Ivan Štampach

SALVE OTEVŘELO TĚMA PROSTITUCE

Poměrně charakteristickým rysem periodik s náboženskou a duchovní tematikou je jejich úzká specializovanost na oblasti vlastního náboženství nebo teologie. Tato jednoznačná zaměřenost poté působí hned dvojím účinkem: u vlastních čtenářů může vyvolávat pocit, že to podstatné je *zde* a problémy okolního světa nejsou *jejich* problémem, a naopak u lidí mimo konkrétní náboženskou skupinu vyvolává nezáměr o tuto literaturu.

Z tohoto hlediska se velmi dobře podařilo vybočit z tohoto nešťastného rozpoložení dominikánské Revui pro teologii a duchovní život *Salve 2/07*, která je věnována tématu Prostituce.

V době, kdy se otázka prostituce v naší společnosti vědomě či nevědomě *oploštuje* na problém legalizace této činnosti, eventuálně vytlačení osob provozujících prostituci na méně nápadná místa, je *Salve* pro společnost znovupobídkou k otevření této problematiky v plné šíři. Za přispění Jana Hellera, A.-P. Rethmana, M. Boháčové a dalších přináší *Salve* syntetizující pohled na fenomén prostituce z hlediska etiky, teologie, psychologie, sociální problematiky a historických souvislostí.

Texty pak čtenáři - ať věřícímu či nikoli - jednak poskytují plastickou základnu pro nahlédnutí tohoto problému v celé jeho šíři a jednak předestírají bez obalu palčivost otázky prostituce a vybízejí čtenáře k zaujetí vlastního postoje.

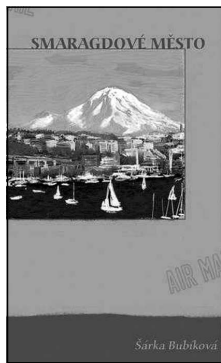
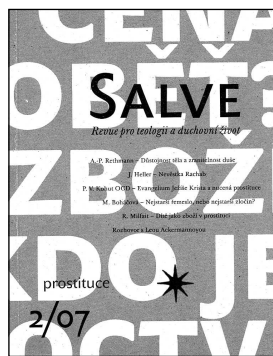
V neposlední řadě dominikánské *Salve* tímto vydáním přispělo k umazání bariéry mezi katolickou církví a ostatním světem a potvrdilo, že problémy současné společnosti církev považuje také za své vlastní problémy.

Petra Dvořáková

CO ŘÍKÁ DANIEL A. HELMINIAK O HOMOSEXUALITĚ?

Daniel A. Helminiak: *Co vlastně Bible říká o homosexualitě?* Brno: CDK, 2007, 130 s., Kč 149.-

Dnešní spory v křesťanstvu neprobíhají kolem otázek o Ježíši Kristu jako Bohu a člověku jako v 5. století, ani o tom, je-li věčná blaženost Božím darem nebo zaslouženou mzdou za dobré skutky. Dnes se církevní konzervativci prou s církevními modernisty a liberály např. o homosexualitě, přesněji řečeno o tom, je-li mravně přípustné milostné soužití homosexuálních párů. Krédo už sotva koho zajímá. Můžete klidně přísahat na každý jeho článek jednotlivě a všechny společně, jste kacíři, ne-li nezaboh, když se domníváte, že si tělesné projevy lásky mohou dovolit lidé, jimž život

přihrával atypickou, menšinovou sexuální preferenci.

V dostupných životopisných přehledech vysokoškolského učitele a terapeuta Daniela Helminiaka se vždy uvádí, že 27 let působil jako kněz. Bližší informace o pravděpodobném odchodu z této služby nejsou k nalezení. Vzhledem k jeho důsledně liberálnímu a modernistickému pojetí a současné přisouzení římskokatolických věroučných autorit není divu.

Po úvodní kapitole vysvětlující rozdíl fundamentalistického a historicko-kritického přístupu k Bibli probírá autor jednotlivé texty používané konzervativněji laděnými křesťanskými činiteli proti soužití osob stejného pohlaví, např. násilné obcování se zajatci u bran Sodomy v knize Genesis nebo hodnocení vášně mezi dvěma muži jako ohavnosti v Listu Římanům. Shrme-li autorova v vyjádření ze všech šesti probíraných starozákonních a novozákonních pasáží, můžeme použít jeho slova ze *Shrnutí a závěru* (s. 121-122): ... *Všechny tyto texty se ale zabývají něčím jiným než samotnou homogenitální aktivitou... odsuzují ... takovou homogenitální aktivitu, která byla v 1. století spojená se zneužíváním: tedy šlo o využívání či znásilňování. I když Bible nikde homogenitální aktivitu, a tím spíše homosexualitu jako takovou neodsuzuje, neznamená to zároveň, že by snad homosexuálům všechno mělo projít. Spoléhají-li se totiž na Bibli jako na vedení a inspiraci, budou jistě cítit respekt k hlavním mravním zásadám židokřesťanské tradice: být zbožný, klanět se Bohu, ctít ostatní, být laskavý, odpouštět, být milosrdný, být poctivý a spravedlivý.*

Česká verze knihy má, jako všechny knihy brněnského Centra pro studium demokracie a kultury střídmou, elegantní typografickou úpravu. Snad poněkud rušivě působí přehojné užívání uvozovek a kurzívy, reagující ovšem zjevně na originál. V americkém prostředí zřejmě nesou tak přecitlivělí. Na obálce vidíme decentně použítu iluminaci z rukopisu kolem roku 1300, na němž jsou biblické postavy David a Jonatán v důvěrném objetí. Jazyk překladu se jeví jako poněkud těžkopádný, překladatel Daniel Micka si však zaslouží ocenění za obeznamenání s nezvyklou terminologií a za její srozumitelné přetlumočení.

To, co k tématu homosexuálního pohlavního soužití

říká autor, je odůvodněné a pochopitelné mimo jiné i v kontextu otřesného násilí páchaného vůči nim křesťanskými a islámskými fundamentalisty. Fanatici schopní vyvolat podobné násilí se bohužel vyskytují už i zde ve střední Evropě. Autor by snad neměl odpovědnost za své teze svalovat (názvem knihy) na Bibli. Měl by mít odvahu přiznat, že to, co říká, říká on sám, že to říká za sebe a na svou odpovědnost. Nemusel by stylem argumentace soupeřit s fundamentalisty. Má právo nabídnout svou interpretaci. On a vydavatelé právem očekávají, že heterosexuální čtenář najde v knize podnět k porozumění a homosexuální čtenář odlišení svého svědomí od skrupulí, a tím i povzbuzení a posilu. ■

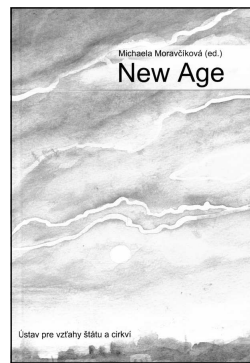
Ivan Štampach

HNUTÍ NOVÉHO VĚKU V RŮZNÝCH ÚHLECH POHLEDU

Moravčíková, Michaela (ed.), *New Age*, Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, Bratislava 2005.

Ředitelka slovenského Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi Michaela Moravčíková připravila roku 2005 obsáhlý sborník se záměrem - jak sama říká - „zachytit různé aspekty New Age prostřednictvím rozličných přístupů a zorných úhlů“ (str. 15). Na sborníku se proto podílelo 24 autorů z patnácti zemí. Jejich texty jsou uvedeny vždy dvakrát: jednak v angličtině, němčině nebo španělštině, jednak ve slovenštině (překladatelé nejsou uvedeni). Příprava této téměř sedmisetstránkové knihy tedy musela být velmi pracná. Krátce se zmíníme o každém z 22 příspěvků, které ji tvoří.

Americký sociolog náboženství **William Sims Bainbridge** je jednou z postav, které tomuto sborníku dodávají lesk. Jeho příspěvek „New Age Policy“, překládaný zavádějícím způsobem jako „Stratégia New Age“ (jde v něm spíše o vládní politiku vůči projevům New Age), je kvalitní, i když nepří-

náš o mnoho víc, než je možné se dočíst v jiných autorových pracích.

Brazílský antropolog **José Guilherm Cantor Magnani** seznamuje krátce s vývojem a podrobněji se současnou podobou esoterické náboženské tradice v Brazílii. Na základě svého průzkumu z roku 1999 klasifikuje esoterické skupiny

do pěti kategorií (od iniciačních po komerční) a jejich aktivity do tří kategorií (vzdělávací, terapeutické a zážitkové).

Už v Cantorově příspěvku se projevuje největší nesnáze současného zkoumání New Age: vymezení tohoto pojmu. Švédka **Lise-lotte Frisková** ve svém článku - podle našeho soudu nejlepším z celého sborníku - navrhuje, aby se akademická obec konceptu New Age raději vzdala. S porozuměním a výstižně popisuje, jak New Age chápou významní autoři (Hanegraaff, Heelas, Sutcliffe, Kingová, Woodheadová, Barkerová a další). Sama ale vidí fenomény, které jiní shrnují pod pojem New Age, spíše jako projev lidového náboženství (v protikladu k náboženství oficiálnímu, pevněji institucionalizovanému) a raději zkoumá, jak na toto lidové náboženství (a nakonec podobně i na náboženství institucionalizované) dolehl proces globalizace.

Frisková rozeznává šest typů posunu, které přivodily změnu paradigmatu současné religiozity a na nichž má globalizace zásadní podíl. Jsou to posuny od partikulárního k eklektickému, od dogmatického k zážitkovému, od teologického k antropologickému (k antropocentrismu), od kolektivního k individuálnímu, od hierarchického k egalitářskému a od soustředění na posmrtné k téměř výhradnímu zájmu o záležitosti tohoto světa. Frisková touto prací také vědomě přispívá k debatě o sekularizaci: západní svět sice přesunul zájem z oficiálního náboženství k náboženství lidovému, ale to není - jak píše - změna od náboženství, ale změna v náboženství.

Nejdelší příspěvek sborníku má charakter poznámek a úvah na základě výpisů z primární i sekundární literatury spíše než charakter studie. Navíc není zcela jisté, zda španělský kněz **Manuel Guerra Gómez** hnutí Nového věku opravdu porozuměl a dokázal rozlišit podstatné od okrajového. Nepočítá ani s vývojem hnutí a snad jen závěrečné poznámky o jeho výzvě římskokatolické církvi přinášejí nové myšlen-

Ještě neví, že je New Age...

ky, cenné pro pastorační práci. Podobně poněkud bezkrevně působí i velmi krátký příspěvek olomouckého pravoslavného kněze **Václava Ježka**. Pozoruhodné je ale jeho opakované tvrzení o pozitivním vlivu hnutí Nového věku při cestě některých hledajících k pravoslaví.

Japonský profesor, který vystudoval v Sydney a hostuje v Indonésii, **Hisanori Kato**, píše o náboženství na Filipínách. Přenáší tak čtenáře do tichomořské oblasti, a také proto jeho příspěvek působí svěže. Týká se posmrtného kultu filipínského diktátora Ferdinanda E. Marose, vykonávaného spontánně v několika náboženských skupinách. Spojitost tohoto zajímavého fenoménu s tématem sborníku - hnutím Nového věku - však není jasná.

K tématu hnutí Nového věku se vrací polská antropoložka **Anna E. Kubiaková**. Nový věk pojímá jako náboženství postmoderní doby a vztahuje ho v rysům postmoderní kultury. Všímá si především současné role mýtů a symbolů a Nový věk konceptualizuje jako „skládanku mýtů“.

Jakoby v protikladu ke statickému pohledu Kubiakové uvádí slovenská socioložka **Adela Kvasničková** v následujícím příspěvku práci Françoise Championové, která zachytila vývoj Nového věku od 60. do 80. let minulého století. Posun Nového věku je podle Championové od komunitní k síťové organizaci a od explicitní religio-

zity k religiozitě skryté v alternativních psychotherapeutických metodách. Škoda, že tento popis vývoje Nového věku nepokračuje až do doby přelomu tisíciletí. Kromě Championové uvádí Kvasničková i druhou francouzskou socioložku Valérii Rochiovou, která navrhuje zkoumání fenoménu Nového věku ve třech osách: teoretické, organizační (strukturální) a komparativní. Ta poslední by si měla všimnout nejen toho, co tento fenomén spojuje, ale i rozdílů v jeho projevech v různých společnostech. Z těchto rozdílů totiž částečně vyplývají i různá pojetí hnutí Nového věku, která současní religionisté a sociologové hájí.

V další studii prokazují **Graeme Lang a Yunfeng Lu** (oba působili nebo působí

v Hong Kongu), že myšlenkové konstrukce, které se na Západě považují za typické pro hnutí Nového věku, byly přijaty do některých východních nových náboženských hnutí dříve, než se o hnutí Nového věku začalo hovořit. Spiritismus a spekulace o mimozemšťanech se začlenily do synkretického náboženství Cao Dai, vzniklého ve Vietnamu ve 20. letech 20. století, a podobně se „ufologické“ podněty podílely na vzniku hnutí Falun Kung v Číně v 90. letech. Tyto postřehy jsou sice zajímavé, ale k vlastní problematice hnutí Nového věku mnoho neříkají. Užitečné je, že tímto příspěvkem autoři vybízejí západní vědce, aby rozpoznávali pokušení absolutizovat své západní vnímání skutečnosti.

Slovenský sociolog **Miran Lavrič** provedl výzkum mezi studenty, který měl zjistit stupeň a vývoj popularity myšlenek hnutí Nového věku. Výsledky jsou zajímavé, ale ne příliš závažné: výzkum se konal v rozpětí pouhých čtyř let a hranice kategorií „okultismus“ a „New Age“ jsou ve skutečnosti jistě méně zřejmé, než výzkum předpokládal.

Nezdá se, že by krátká esej slovenského pravoslavného teologa **Eduarda Neupauera** přinesla nové myšlenky.

Slovenská religionistka **Eva Orbanová** obhájila roku 2004 disertační práci na téma „Náboženský synkretismus v hnutí New Age“, a tématem sborníku se tedy dlouho-

době zabývá. Podle slov v závěru svého příspěvku (str. 394) cítí povinnost poskytnout výsledky svého bádání širokému posluchačstvu, a splnit tak úkol vědy spolupřispívat veřejné mínění. Tento záměr naplňuje tím, že se pokouší poměřovat fenomén Nového věku podle kritéria historické pravdivosti, doktrinální pravdivosti a náboženské věrohodnosti. Poslední kritérium je rozpracováno ještě z hlediska autentičnosti, absolutnosti, racionálnosti a existenciálního smyslu.

Hned při prvním čtení jejího příspěvku „Kategorie pravdy v religionistickém exkurzu“ je zřetelné, že od autorčina poměrování není - při vši účtě - možné očekávat mnoho. Kritéria pravdivosti jsou formulována velmi neurčitě a uplatňována na fenomény, které je snad možné do hnutí Nového věku zařadit, ale které ho jistě nemohou reprezentovat v jeho šíři a mnohostrannosti. Navzdory svému několikrát opakovanému tvrzení se autorka bezpochyby dostává za hranice religionistiky, pokud ji chápeme jako hodnotově neutrální disciplínu. Její příspěvek vyznívá spíše jako snaha o osobní zúčtování s fenoménem Nového věku nebo jako varování před ním; oboje je ovšem skryto za zdánlivou objektivitu.

Španělský psycholog **Miguel Perlado** zvolil velmi atraktivní téma vztahu hnutí Nového věku k alternativní medicíně. Celkem výstižně charakterizuje vztah hnutí ke zdraví a popisuje přístupy léčitelů. Bohužel ale zcela opomíjí pracovat s fenoménem alternativní medicíny. Nebere v úvahu skutečnost, že ne každý směr alternativní medicíny má duchovní východiska, ani to, že ne všechna tato východiska je možné jednoduše přiřadit k hnutí Nového věku. Do svého příspěvku naopak zahrnuje okrajová

NA PŘÍŠTĚ

1/2008

Hnutí Nového věku, jehož se týká recenze na této stránce, má bezpochyby kořeny v Theosofické společnosti, dnes už okrajovém a do mnoha skupin rozpadlém hnutí. Ale jeho význam na konci 19. a v prvních desetiletích 20. století byl obrovský. A nejen pro pozdější hnutí Nového věku.

Theosofická společnost a její pokračovatelé

je tématem prvního Dingiru v jeho 11. ročníku.

témata mediálního obrazu hnutí nebo příčiny atraktivnosti myšlenek hnutí Nového věku mezi terapeutickými profesionály. Příspěvek tak celkově vynívá poněkud nepromyšleně a neuspořádaně.

Adam Possamai, australský sociolog, přináší dvě krátce, ale velmi dobře zpracovaná témata: píše jednak o vztahu australského hnutí Nového věku a domorodé spirituality, jednak stručně shrnuje výsledky svého výzkumu mezi 35 stoupenci tohoto hnutí. Zkoumal, jak se lidé stávají příznivci Nového věku a jak a proč se organizují. Výsledky výzkumu ho vedou k velmi zajímavým postřehům.

Naproti tomu následující dvě úvahy jsou spíše slohovými cvičeními na dané téma než propracovanými studii. Italská výstupová poradkyně **Silvani Radoani** a rakouský poradce pro mládež **Roman Schweidlenka** fenomén Nového věku jistě z praxe znají, ale neodvažují se dále než k povrchním úvahám a soudům.

„Éra Nového věku nikdy nenastala, ale její očekávání mělo vážné společenské důsledky,“ shrnují v závěru (str. 557) svého příspěvku švýcarští sociologové **Jörg Stolz** a **Joëlle Sanchezová**. Tvrdí, že hnutí Nového věku v 90. letech zaniklo a že v důsledku jeho existence se nebývale rozrostla alternativní spiritualita. Tezí, že „New Age je jasně 'out'; alternativní spiritualita je 'in'“, (str. 553) podpírají řadou dobrých postřehů a úvah.

Přesto ale shledáváme málo důvodů k tvrzení, že hnutí Nového věku zaniklo. Jistě, zanikl zájem příslušníků hnutí Nového věku o celé lidstvo a převládl individualismus. Zanikla (nebo byla aspoň potlačena) všeobecná mileniální idea blízkého příchodu věku Vodnáře. (Ale v některých částech hnutí Nového věku je tato naděje v současné době obnovována a upíná se k roku 2012 jako roku kolektivního osvětlení.) A zanikl snad také protispolečenský protestní osten hnutí Nového věku ze 60.-80. let; hnutí je dnes spíše součástí „mainstreamu“ než společenského disentu. Těmito změnami (a mnohými dalšími) hnutí jistě prošlo. Hovořit o jeho zániku se nám však nezdá případné.

Příspěvek Němce **Wenera Thiedeho** obsahuje několik zajímavých teologických pohledů na fenomén New Age. Ruská religionistka **Marina Vorobjlova** se sympaticky pokouší orientovat v ruské scéně hnutí Nového věku a otázky zatím spíše klade, než by je zodpovídala.

Brazilky **Rosa Amelia de Almeida Weissová** a **Maria José F. Rosardo-Nunesová** se zabývají feminismem. První z nich provedla roku 2002 výzkum mezi katoličkami, které začaly navštěvovat centra alternativní medicíny. V této studii se svou kolegyní uplatnila příběhy katoliček, které inklinovaly k ideám hnutí Nového věku. Brazilky došly k některým zajímavým postřehům, např. ke zjištění, že se tyto ženy ve své většině neprestaly v podstatě považovat za katoličky.

Příspěvek slovenské religionistky **Moniky R. Zavišové** má charakter komentovaných výpisků z četby (ne příliš přesných, např. 20% příslušníků hnutí New Age se podle jednoho výzkumu vztahuje na USA, nikoli na celý svět, jak Zavišová tvrdí na str. 660) a je jakýmsi úvodem do studia hnutí Nového věku.

Záměr zachytit hnutí Nového věku z co nejvíce zorných úhlů je jistě chvályhodný. Nelze se ale vyhnout dojmu, že editorka měla při naplňování tohoto záměru projevit větší odvahu. Zdá se, že již při přípravě sborníku bylo třeba jeho široké téma nějak rozčlenit. Tím by se jednak sborník mohl stát přehlednějším (rezignaci na jakékoli uspořádání sborníku prozrazuje i poněkud neobvyklý způsob řazení příspěvků podle abecedního pořadí příjmení autorů!), jednak by tím byly eliminovány příspěvky příliš povrchní a postrádající strukturu. S šíří tématu New Age si někteří autoři totiž zjevně nebyli schopni sami poradit.

Druhý díl odvahy si pak editorka měla ponechat na odmítnutí některých příspěvků. Vedle těch výborných, jaké napsali Bainbridge, Frisková, Kvasničková, Possamai nebo Stolz se Sanchezovou totiž sborník obsahuje i práce vysloveně slabé.

Mrzuté je, že když dostatek odvahy neprojevila editorka, musí ji pak projevit čtenář: vzít do rukou několikajazyčný tlustospis a prokousat se jím až k perlám, které jsou mezi jeho mnoha stranami ukryty, odvahy totiž určitě vyžaduje.

Zdeněk Vojtíšek

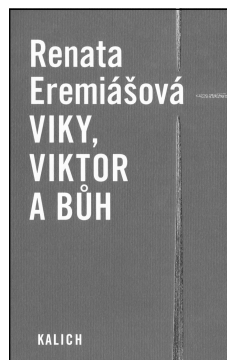
Poznámka

Knihy Ústavu pro vztahy státu a církvi jsou k dostání na <http://www.slovenskeknihy.cz>.

TERAPEUTICKÝ POTENCIÁL V POPISE ENTUSIASTICKÉHO SPOLEČENSTVÍ

Renata Eremiášová, Viky, Viktor a Bůh, Kalich 2007, 262 stran.

Před Vánoci vyšla v nakladatelství Kalich pozoruhodná beletristická kniha. Hlavní postavou je zvědavá mladá Viki, prožívající klasický příběh partnerského trojúhelníku. Zvěstné na knize je zasazení do českého charismatického prostředí - odhaduji - v devadesátých letech. Autorka zřejmě prostředí dobře poznala. Některá líčení jsou vynikající. Detaily entusiastického prostředí - např. sborová perníková buchta s kokosem - jsou vylíčená velmi přesně.

Hlavní postava postupně prohlédne zbožné masky sobeckých a manipulujících lidí, kteří uvěřili vlastní svaté lži a kterým uniká holá realita života. Čtenáři se může stát, že neví, zda se má smát či plakat. Některé situace, které kniha líčí, se zdají až nevěrohodné, ale vystřízlivělí jedinci, kteří entusiastickou zkušeností a entusiastickým prostředím prošli, tvrdí, že popis je velmi, velmi realistický.

V závěru je kniha doplněna laskavým pohledem Zdeňka Vojtíšky, který poukazuje na potřebu dostatku času a vývoje víry a zároveň opravuje laciné závěry, které by si čtenář mohl snadno udělat. Doslovem kniha nabyla ucelenosti.

Pokud knihu dostane do rukou nepoučený čtenář bez znalosti současných křesťanských společenství, zřejmě si znechuceně a vyděšeně odplivne: „Strašná sekta!“ Také si asi tak moc neužije skvěle popsané detaily. Pro poznání psychologie jedné části současného křesťanstva je ale kniha nesmírně důležitá a v podstatě jedinečná. Beletrie v tomto případě může odhalit více než odborné studie.

Ten, kdo entusiastické prostředí zná, si jistě také přijde na své. V knize může z nadhledu poznat sebe samého i své společenství, což pro něho může být ozdravné. Je proto možné předpokládat a doufat, že kniha přispěje k pročištění ovzduší entusiastických společenství.

Petr Kučera

Méně rozšířené indické náboženství v globální podobě

DŽINISMUS V DIASPOŘE

Josef Bartošek

Jako mladý student jsem dostal skriptum Džinismus,¹ které vzbudilo můj celoživotní zájem o toto velmi staré a zvláštní náboženství. Už při použití termínu náboženství člověk váhá, neboť indické myšlení mezi náboženstvím a filosofií nerozlišuje a sami anglicky píšící Indové sanskrtský termín *daršana* střídavě překládají jako náboženství i filosofie. Džinismus „nevěří“ na bohy, ale v jednom z jeho „nebí“ žijí a každého narozeného *tirthankara*² omývá bůh Indra - obvykle na hoře Meru. Rovněž tak se džinisté brání označení za ateisty...

Každý, kdo o džinismu něco ví, si vybaví spoře oděného nebo úplně nahého mnicha s košťátkem v ruce, který před sebou zametá cestu, aby ani náhodou nezašlápl nějakého broučka, protože respekt k zachování života je nejdůležitějším rysem tohoto učení. Těžko si tedy člověk představuje, že by toto náboženství mohlo fungovat i mimo Indii, a dokonce získávat nové příznivce po celém světě.

Poprvé jsem se setkal s džinistickým *tirthem* (církví) při svém pobytu v USA nedaleko Bostonu. První návštěva *mandiru* (džinistického chrámu) ve starém luterském kostele v Norwoodu byla velmi překvapivá.

Na internetových stránkách tohoto společenství jsem se dočetl, že pokud je mandir zavřený, můžu si vypůjčit klíč v indickém obchodě. K našemu překvapení byl obchod docela daleko ve městě. Řekl jsem prodáváči, že jsem se dočetl, že je možné si u ní vypůjčit klíč. Ona mi klíč beze slova podala s tím, že jí ho mám vrátit, až budeme odjíždět. Trochu mě zarazilo, že se vůbec nezajímala, co jsme zač nebo co tam chceme dělat.

Ještě více jsem byl překvapen na místě samém. Tři velké sochy v průčelí chrámu, řada obrazů, pěkná knihovna a spousta dalšího vybavení... Při návratu do obchodu jsem se paní zeptal, zda je možné si nějaké knihy vypůjčit. Odpověděla, že samozřejmě ano a až je budu chtít vrátit, že stačí je nechat u ní v obchodě. Znovu jsme tedy jeli do chrámu a po návratu prodáváčku ani nezajímalo, kolik knih jsem si půjčil.

Džinistický mandir v bývalém luterském kostelíku.

Když jsem pak seděl ve svém pokojíku v Kingstonu, vedle sebe dva tlusté svazky se soupisem knih, které se o džinismu zmiňují, měl jsem konečně klid zhodnotit reakci oné paní.

Džinismus patří ke karmanovým náboženstvím, a tak ona, kdyby pochybovala o našich čistých úmyslech, zhoršovala by si vlastně svoji karmu. No a pokud bychom ji podvedli a třeba něco vzali, tak si zase zhoršujeme my tu svoji. Jinými slovy - člověk, který dělá něco špatného, škodí sobě. To přece zní křesťanským uším velmi povědomě. Ale přesto v naší životní praxi raději člověku spíše nedůvěřujeme, jako bychom předpokládali, že většina lidí jsou lumpové a podvodníci, kteří by nám chrám vykradli do základů...

Po tomto zajímavém úvodu jsem se vypravil na nejbližší *púdzú*.³ Ta se svým průběhem velmi podobá hinduistickým obřadům. Sochy *tirthankarů* jsou omyty vodou a *ghí*,⁴ zpívají se mantry, přináší se obět

ovoce a vonných tyčinek.⁵ Celý obřad má velmi uvolněnou atmosféru, lidé se mohou bavit, případně sami meditovat před některým z *tirthankarů*. Děti volně pobíhají a mohou prakticky všechno, včetně lezení po sochách, jichž se při omývání mohou dotýkat pouze lidé v úplně čistém oblečení a s rouškou přes pusku. Po obřadu je společný oběd,⁶ při němž se společenská konverzace rozběhne naplno. Po té první návštěvě mi dali po púdzú s sebou tašku obětovaného ovoce, snad na důkaz laskavého přijetí. Při dalších návštěvách jsem se osmělil a zeptal jsem se, jaké to je být džinistou. Na můj dotaz se mi dostalo této odpovědi (shrnuji ji v několika bodech):

- Já osobně se cítím být velmi šťastný, že jsem džinista. Jsem si sám odpovědný za svůj život. Koncept „Svrchované bytosti“,⁷ která řídí můj život, je pro mě nepřijatelný. - Nicméně, my džinisté nemáme problém, věří-li druzí ve „Svrchovanou bytost“.
- Každý, kdo si přeje řídit *kašaja*⁸ a víceméně věří v pět slibů,⁹ je džinista.
- Podle mého názoru džinismus je jediné náboženství Nenásilí. Nenásilí je náboženstvím. Toto je jediné náboženství, které zakazuje zneužívání nebo násilí proti vzduchu, vodě, ohni, vegetaci, zemi, zvířatům a jakýmkoliv živým tvorům.
- Toto je jediné náboženství, pro které praktické konání je důležitější než nauka a víra.¹⁰

Džinisté kladou obrovský důraz na vzdělávání. Ostatně *samjak džňána* (správně vědění), patří mezi tři klenoty (*ratna traja*)¹¹ džinismu. V jejich *pačale*, jakési církevní škole, se vyučují v nauce¹² všechny věkové skupiny. Nejde o mechanické memorování starobylých textů, ale o vysvětlení podstaty problému. Jako příklad uvádím hru pro malé děti, která se jmenuje

Radžés se poučuje o žárlivosti

Radžés: (sám pro sebe) vidím, že si tu Rohit nechal svůj nákladák. Určitě ho tu nechal proto, abych mu záviděl. Je to přesně ten, jaký jsem si vždycky přál. To není spravedlivé, že on má plný pokoj hraček a já žádné. Ale já vím co udělám. Já ten jeho nákladák rozmlátím na kousky. To mu ukáže. Naučím ho, aby nebyl tak sobecký (rozbíjí nákladák na kousky) - tak, teď je mi líp a Rohit si to konec konců zaslouží. (přichází Rohit)

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

Rohit: Radžéši, Radžéši, jsi doma?

Radžéš (pro sebe): Myslím, že ho slyším. Ten ale bude překvapen.

Rohit: Radžéši, našel jsi ten dárek k narozeninám co jsem ti tu nechal?

Radžéš: Jaký dárek? Ty jsi mi nějaký přinesl?

Rohit: Ano, včera, když jsem byl u tebe. Měl červenou visačku a já jsem ho položil u vás na televizi a teď ho nevidím. Na tu červenou visačku jsem napsal Radžešovi od Rohita.

Radžéš: To byl dárek? A co to bylo?

Rohit: Čtyři týdny jsem šetřil své kapesné a koupil jsem ti ten nákladák, co se ti tak líbil.

Radžéš: Nákladák? Fakt?

Rohit: Nevíš, co se s ním mohlo stát? Třeba přijelo černý auto s lupiči a ukradli ho. A nebo se jen někam zakutálel.

Radžéš: Zakutálel?

Rohit: (prohledává místnost) Koukám všude a nikde ho nevidím. Myslím, že bychom měli zavolat policii. Stál mě spousta peněz. Doufám, že dají zloděje do vězení za to, že ti ho vzal. Přece se lidi zavírají, když něco ukradnou.

Radžéš: (pro sebe) Tak je mi pěkně blbě.

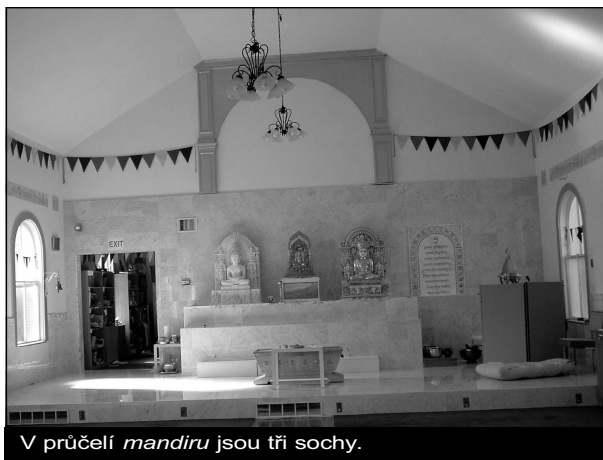
Rohit: Ničeho se neboj, policie najde lupiče, a ten bude litovat. Půjde do vězení. Poznájí ho podle otisků prstů a dají mu pouta.

Radžéš: (pro sebe) Tak se mi zdá, že se mi ještě přitížilo.

Rohit: Neboj se Radžéši, určitě ho chytanou a zavřou a měsíc nedostane nic než chleba a vodu.

Radžéš: (pro sebe) Žárlil jsem na Rohita a všechny jeho hračky a teď jsem v pěkné kaši. Moje džinistická učitelka říkala, že bychom neměli toužit po věcech jiných a že bychom měli být spokojeni s tím, co máme. Kdybych ji tak byl býval poslouchal. Myslím, že bych radši měl Rohitovi říct pravdu o tom nákladáku. Přece nemůžu jít do vězení a nebyť doma na večeri. To by se na mě rodiče pěkně zlobili. (nahlas) Tak už toho zloděje mám. Zrovna jsem ho chytil. Jmenuje se Radžéš, nevolej policii, ... jsem to já. Moc mě to mrzí, že jsem žárlil a zničil ten nákladák. Myslel jsem si, že je tvůj. Teď si uvědomuju, že to bylo špatně. Odpustíš mi?

Rohit: Samozřejmě, že ti odpustím. Koneckonců je to tvoje ztráta. Vždyť to byl tvůj narozeninový dárek.

V průčelí mandiru jsou tři sochy.

Podobným způsobem se vzdělávají lidé všech věkových kategorií a jednou za čas předvádí v mandiru, co se naučili. Od těch nejmladších až po ty nejstarší není nikdo od vzdělávání osvobozen. Vypadá to tak, že člověk předstoupí před shromáždění a řekne např. „Jai Jinendra.“¹³ Jmenuji se Pankaj Kumar a budu vám vyprávět o...“ - Shromáždění tleská a děti obvykle dostávají odměny.

Je to velice odlišný obraz džinismu od toho, který poskytuje většina encyklopedií. Např. „Dictionary of World Religions“¹⁴ poskytuje jako ilustraci džinistické cesty životem tento příběh:

Muž ve studni

Muž cestuje hustou džunglí, napadne ho slon se zvednutým chobotem, muž utíká, ale démonka s mečem se mu snaží zastoupit cestu. Muž vidí strom a snaží se na něj vyšplhat, ale kmen je příliš hladký. U paty stromu vidí zarostlou studnu a na poslední chvíli do ní skočí. V polovině se zachytí trsu trávy. S hrůzou zjistí, že pod ním není voda, ale syčící hadi s hrozným s obrovskou tlamou uprostřed. Při pohledu vzhůru zjistí, že kořeny povytaženého trsu trávy začaly hlodat dvě myšky, černá a bílá. Mezitím rozrušený slon začal cloumat stromem u studny. Z koruny se uvolnil plást včel, které tam měly hnízdo. Ten padá mužovi na hlavu, rozrušené včely ho bodají. Náhle mu na obočí skanula krupěj medu, stéká mu po tváři až dosáhne rtů. Muž rázem zapomíná na všechny předchozí útrapy a touží pouze po dalších kapkách medu...

Výklad je takový: Muž, to je duše, cesta džunglí je *samsára*.¹⁵ Slon je smrt, démonka stáří. Strom je cesta ke spasení, kterou obyčejný člověk nemůže docílit. Studna je lidský život, hadi jsou vášně, hroznýš je peklo. Trs trávy je člověku vyměřený čas, černá a bílá myš jsou tmavá a světlá půlka

měsíce. Včely jsou nemoci a trápení, med jsou triviální lidská potěšení...

Bez ohledu na množství medu, člověk nakonec spadne do pekelné tlamy - ta ho ale musí nakonec znovu vrhnout do koloběhu *samsáry*...

Džinisté v Norwoodu viděli svoji cestu životem mnohem optimističtější jako stezku vedoucí k osvobození ze *samsáry*. Na počátku je bloudící duše, zaslepená nevědomostí a spoutaná zátěží a přísunem *karmy*.¹⁶ Ale poté, co se snaží žít podle slibů,¹⁷ z nichž nejdůležitější je princip

nenásilí, se zbaví *karmy* a čistota dokonalého myšlení ho vede k úplnému poznání.¹⁸ To ho osvobodí od koloběhu znovuzrození a uvede ho do stavu *mókša*.¹⁹

Stejný radostný pocit jsem měl i ze setkání s džinisty v New Jersey. Při *púdže* jsem se zeptal muže vedle sebe: Jsi džinista? - On na to: Ne, já jsem hinduista, ale moje žena je džinistka. - Já jsem řekl: Já jsem evangelický farář. - On odpověděl: To je bezvadné, hlavně, když jsi duchovní člověk.²⁰

Nevidí, jací kdo jsme, důležité je, abychom byli lidé. A to ne pouze lidé se svými animálními potřebami, ale lidé vybavení duchovní nadstavbou, potřebou se navzájem setkávat, poznávat a chápat. ■

Poznámky

- 1 PERTOLD O., *Džinismus*, Praha 1966.
- 2 *Tirthankar*: ten, který vytváří brod přes řeku překážek tohoto světa. Džinismus má 24 *tirthankarů*, kteří člověku ukazují cestu k vyšší skutečnosti.
- 3 Džinistické bohoslužby.
- 4 Přepuštěné máslo.
- 5 Více v knize HUMPHREY, C., LAIDLAW, J., *The archetypal actions of ritual: a theory of ritual illustrated by the Jain rite of worship*.
- 6 Vegetariánský, bez použití vajec i mléka.
- 7 *The Supreme Being*.
- 8 *Kašaja* (vášně), *kaš* znamená vášně a *aja* získávat. Je to tedy to, co drží džiiva v *samsáře*, tedy koloběhu rození.
- 9 Pět slibů (*vrata*): *ahimsa* (nenásilí), *satya* (pravda), *asteya* (nekrást), *brahmacharya* (ctnostný život), *aparigraha* (neulpívání).
- 10 Believes and faith.
- 11 Zbylé dva jsou: *samjak daršana* - správné vnímání, *samjak čaritra* - správné chování.
- 12 *Dharma*.
- 13 Doslovný význam je: vítězství těm, kteří přemohli svých pět smyslů. Duchovně se tímto pozdravem člověk připojuje k cestě *tirthankarů*.
- 14 CRIM, K., *Dictionary of World Religions*, New York 1989.
- 15 Koloběhu znovuzrození.
- 16 *Karma* chápou džinisté hmotně, jako zátěž v důsledku našich činů.
- 17 Jejich počet se liší pro mnichy a pro laiky.
- 18 *Kévaladžňána*.
- 19 *Nirvána*.
- 20 *Spiritual person*.

Ing. Mgr. Josef Bartošek (*1951) vystudoval strojní fakultu ČVUT a Evangelickou teologickou fakultu UK, doktorand a studentský farář ETF UK.

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

Hledání symboliky života jako jedna z cest křesťanské mystiky

ČESKÝ MYSTIK KAREL MAKOŇ

Jurik Hájek

Je třeba velmi ocenit činnost časopisu Dingir, který prakticky v každém čísle přináší inspirující vhledy. Číslo 2/2007 mě však zaujalo mimořádně, poněvadž se zde otevřeně otevírá fenomén české mystiky, který je v jistém smyslu zcela originální a neopakovatelný. Česká mystika představuje ojedinělý přístup v historii duchovního snažení, specifický tím, že přednostně vychází z křesťanství, aniž byla odmítnuta duchovní zkušenost jiných náboženství. Od mystiky, jak ji chápe např. katolická církev, se tento proud liší tím, že na jedné straně většinou neodmítá etablované církevní struktury a jejich roli, přesto však je nepovažuje za podmínku sine qua non. V takto pojaté mystice jde vždy o individuální zkušenost člověka s nepostižitelnou skutečností, kterou někteří nazývají v tradiční formulaci Bohem, jiní pod vlivem východu spíše mluví o božství v nás.

Sám pojem „mystika“ samozřejmě nese v sobě více rovin porozumění a bezesporu by si vyžádal velmi podrobný rozbor. V zasvěceném článku I. O. Štampacha „Česká mystika 20. stol.“ byla tato problematika kvalifikovaně otevřena, ale vzhledem k rozsahu článku i jeho záměru nebylo možno provést analýzu tak zevrubně, jak by problém zasluhoval. Domnívám se však, že při snaze o důkladnější rozbor se dostaneme k podobným bariérám, jako když chceme definovat všem jasný pojem „náboženství“: neexistuje definice, která by byla zcela vyhovující a nenapadnutelná, a přesto nějakou definici nutně potřebujeme, aby bylo možno hovořit v jednoznačně formulovatelných pojmech. Možná, že celý problém vězí v naprosté subtilnosti, v neuchopitelné hloubce pojmů náboženství i mystika, neboť se dotýkají čehosi osobního, co lze slovy možná přiblížit, nikdy ne zcela sdělit.

Avšak hlavním impulsem pro napsání tohoto příspěvku je fakt, že ani ve vynikajícím článku I. O. Štampacha, ani v dalších příspěvcích k tématu české mystiky se neobjevilo jméno Ing. Karla Makoně. Nemíním to vůbec jako kritiku, je mi zcela jasné, že osobnost, která je více medializována, je známější, a proto vystupuje více do popředí jako představitel dotyčného proudu. To je bezesporu případ Karla Weinfurtera, ale i E. Tomáše, J. Vacka a dalších autorů, jejichž dílo se dostalo do obecného povědomí širší veřejnosti.

Karel Makoň žil celý svůj život v jakési mediální skrytosti, většinou známý jen malým okruhům svých stoupenců - ať v Plzni, Zlíně, Kroměříži, Kojetíně a na mnoha dalších místech. Zde se setkával se svými přáteli a posluchači - zpravidla šlo o menší společenství kolem 10 osob, které se setkávalo v prostředí domácí utajenosti i v samizdatovém duchu při prepisu a kolportaci děl K. Makoně.

Pro ty, jimž se dostala do rukou jeho díla, aniž měli možnost se osobně s Ing. Makoněm setkat a slyšet jeho výklad, bylo mnohdy obtížné se prokousat ne vždy stylisticky záživným textem, který kladl na čtenáře vysoké nároky nejen vnější formou, ale především hloubkou. K ní Karel Makoň přiváděl na přednáškách své posluchače postupně, zatímco jeho strojem přepisovaná díla se dostávala k čtenáři zpravidla bez jakékoli předchozí průpravy. Buď byl čtenář osloven a vydržel, nebo to vzdal. A nutno říci, že těchto psaných textů bylo více než dost: odkazují na soupis, který vydal Stanislav Kalibán se svými přáteli z plzeňského okruhu Makoňových posluchačů.¹ Podobně však, že celé dílo je mnohem obsáh-

lejší, než naznačuje uvedených 18 titulů. Jednak mají některé spisy více dílů a některé ve zmíněném seznamu nejsou uvedeny - jsou to právě komentáře k překladům, které však spíše než překlad jsou vlastním tvůrčím autorovým dílem. Je tak možné hovořit o minimálně padesáti spisech.

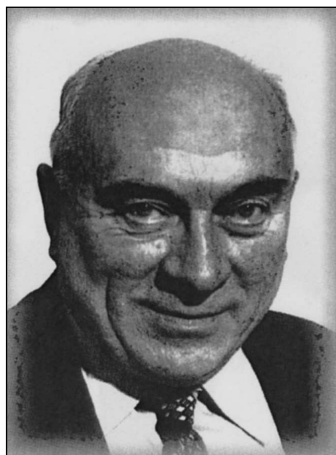
Vydáno tiskem bylo však nemnoho - zmiňuji jen námátkově: „Odkrytá moudrost starých pravd“, s ilustracemi Zdeňka Hajného, dílko, které dopsal r. 1991, dva roky před svou smrtí. Formou jakoby pohádkového vyprávění přibližuje texty svatých Písem, jde však o výklad hlubinný, mystický, který je zpracován na základě zkušeností z duchovního života.² Další z dostupných spisů na knižním trhu jsou „Blahoslavenství“, která napsal r. 1972, vydána byla r. 1999.³ Zde je rozvedena základní myšlenka Makoňovy koncepce, že totiž celé Ježíšovo učení je vysvětlením cesty z pomíjejícího života do věčného života, zažívané během normálního lidského života. Tato cesta je popsána Ježíšovým životem do všech podrobností.

Do tohoto období patří i další z vydaných spisků, nazvaný „Slabikář na cestu životem“.⁴ Ten věnuje památce svého zemřelého přítele MUDr. RNDr. J. Ryšánka, primáře psychiatrické léčebny v Kroměříži, který sám byl hluboce niterným mystickým člověkem, zabývajícím se duchovními aspekty alchymie.⁵ V tomto dílku Makoň podává hutnou formou jakousi esenci svého pojetí, zvláště v souvislosti s tzv. rozšířeným vědo-

mím. Myslím, že toto dílko a výše zmíněná Blahoslavenství mohou pro vzdělaného a duchovně otevřeného člověka naší doby být vhodným klíčem ke vstupu do rozsáhlého Makoňova díla.

V roce 1995 byl vydán menší spisek „Utrpení a láska“.⁶ Jde o jeden z prvních textů, napsaný r. 1936, stylisticky se odlišuje od většiny Makoňových textů. Dílko připomíná styl Jakuba Böhmeho či Tomáše Kempenského a bylo ukončeno ještě před velkou mystickou zkušeností, kterou Karel Makoň zažil v koncentračním táboře. K tomu však více:

Karel Makoň se narodil r. 1912 a zemřel r. 1993. Již v dětství - mezi druhým a čtvrtým rokem - získal mimořádnou zkušenost

Karel Makoň (1912-1993).

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

s operacemi bez umrtvení, kdy bolest, které nemohl uniknout, překonal tím, že nevědomky vystoupil svým vědomím ze smyslového těla a získal zkušenost rozšířeného vědomí. Jak tato zkušenost, tak i celková duchovní atmosféra rodinného prostředí jej již jako mladíka přivádí ke studiu duchovní literatury a k dalšímu extatickému prožitku ve věku 17 let. Když končil r. 1939 svá vysokoškolská studia, byl zatčen gestapem a deportován do koncentračního tábora. Zde se jeho veškerá předchozí duchovní zkušenost octla před soudem pravdy: byl svědkem toho, že jeden jeho spoluvězeň byl ubit, a věděl, že stejný osud čeká i jeho. V této situaci dokázal přijmout svůj úděl a odevzdal celý svůj život, bez výčitek a bez lítosti, a tak vnitřně zemřel dříve, než měl zemřít. A tehdy se stala nepochopitelná věc, kterou dosvědčují i jeho spoluvězeň: dozorce, který jej chtěl zabít, v tu chvíli zůstal stát, nikoho před sebou neviděl a v hrůze utekl. K. M. však žil, ale tentokrát v jiném duchovním porozumění než dříve, byl ještě pět měsíců v táboře, ale ušetřen všeho týrání, násilí a omezování, jako by nebyl přítomen. Ale on přítomen byl a velmi aktivně: v té době navštěvoval spoluvězně a pomáhal jim po duchovní stránce nacházet smysl v tom všem, co prožívali. Duchovní zkušenost, kterou získal v koncentračním táboře, pak rozvíjel a prohluboval a později sděloval prostřednictvím přednášek a spisů. V „pozdním Makoňovi“, tj. po zmíněné zkušenosti, nacházíme již jeho specifický sloh a základní jednotící linii úvah: izomorfismus mezi posvátnými ději v bibli, mezi symbolikou událostí lidského života a mezi vnitřními duchovně-evolučními procesy, které se odehrávají v lidském nitru.

Makoňův nejbližší následovník St. Kalibán napsal: „Věřím, že dílo Karla Makoně patří k dosud neobjeveným pokladům, které mohou obohatit duchovní klenotnici našeho národa...“⁷ Kdo měl možnost slyšet aspoň jednou jeho přednášku, přečíst s porozuměním některé jeho spisy, musí tomuto hodnocení dát za pravdu. Dílo Karla Makoně může být inspirací i pro teology, protože přináší jiný, neustrnulý pohled na duchovní život i na chápání biblických textů.

Jestliže klasická teologie bere biblické texty pouze doslovně, dostává se do slepé uličky. Můžeme to vidět na probíhající dialogu vědy a náboženství, kdy se mnohá teologická pojetí ukazují jako nepostačující. Zejména otázka posmrtného života je

Ze Slabikáře na cestu životem

„...na cestě, kterou nám Ježíš ukazuje svým životem, jsou nejtěžší ty části, ve kterých se jednoho zřikáme a do druhého jsme ještě nedorostli. Ježíš ukazuje, že těmto mezidobím máme čelit všemi prostředky a rozhodovat se jednoznačně - tvá řeč budiž ano nebo ne, tedy nic mezi tím.“

Přechodovým stadiím se nedá zabránit, dají se jen zkrátit, zachováme-li pořadí hodnot, nesloužíme nikdy dvěma pánům, nýbrž jen jednomu s ohledem na prostředí, ve kterém jsme se octli. Toto prostředí Ježíš vždy uznával jako přirozené východisko zdola a přál si, aby ti, kdo ho chtějí následovat, uznali jako stejně přirozené východisko shora, tedy jeho samého. Vyjadřoval to slovy: pojď za mnou, ale hned...

Kdokoli tedy opustí svou vůli a jedná podle své víry bez ohledu na sebe, stává se tak následovníkem Kristovým...“

Karel Makoň, *Slabikář na cestu životem*, str. 58.

v tradiční nauce odtržena od pozemského života, neboť nebe je stav po smrti, nelze jej ani nalézt ani okusit zde na zemi. Proti tomu Makoň ve shodě s celou dobrou tradicí mystiky hovoří o tom, že tento stav je nutno dosáhnout a zažít již zde na zemi ve své pravdivé osobní zkušenosti. Celé Písmo, a zvláště evangelijní texty Ježíšovy nauky nám ukazují cestu k dosažení. Každé slovo posvátného textu má svůj hlubinný smysl, který je nutno nejen pochopit, ale realizovat.

Toto pojetí zajisté není výlučně Makoňovo, setkáme se s ním v celé linii mystického myšlení - znovu opakují: mám na mysli mystiku, jako hledání a nalézání skrytého smyslu našeho života, jako cestu, jejíž itinerář je ukryt v posvátných textech každého náboženství. Obdobné základní myšlenky najdeme i v české mystice, u Weinfurtera, u J. Vacka aj., nicméně u Karla Makoně je celá tato koncepce podána systematickým, vnitřně koherentním výkladem, takže skoro můžeme hovořit o „ontologii“ duchovního vývoje člověka“ - i když Makoň nikde nezabředá do samoučelných filosofických úvah. Jasná koncepce, znalost duchovních proudů Východu i Západu, hluboká osobní zkušenost - upřednostňují Makoňovo duchovní dílo před většinou ostatních představitelů české mystiky (a nejen české).

Makoňovo dílo je v současné době mezináboženského dialogu více než aktuální. Jeho výklad mystiky Terezie z Avilly⁸ představuje hluboký, zasvěcený a přitom neustrnulý výklad, přijatelný nejen pro katolického křesťana, ale i pro příslušníka jakéhokoliv jiného náboženství i ateistu, pokud je otevřen hledání. Obdobně pětidílný překlad a komentář díla Šrí Aurobinda⁹ je sám o sobě mimořádným počinem a představuje bohatý materiál, z něhož lze čerpat pro dialog mezi Východem a Západem.

Myslím, že takové perly duchovního poznání, které jsou skryty - zatím bohužel v samizdatových strojopisech - by neměly zůstat ležet ladem. Věřím, že se v budoucnosti podaří vydat celé Makoňovo dílo tiskem, aby bylo dostupné každému zájemci.

Poznámky

- 1 KALIBÁN, Stanislav: *Mozaika mystického života Karla Makoně*, vydáno r. 2002 vlastním nákladem.
- 2 MAKOŇ, Karel, *Odkrytá moudrost starých pravd*. Praha 1992.
- 3 MAKOŇ, Karel, *Blahoslavenství*. Praha 1999.
- 4 MAKOŇ, Karel, *Slabikář na cestu životem*. 1991.
- 5 MUDr. RNDr. Ryšánek (1926-1988) se zabýval filosofickými základy východních i západních náboženských systémů, překládal z latiny a staré němčiny díla především středověké alchymie, zároveň je stručně komentoval a dával do souvislosti s moderní psychologii C. G. Junga. Jednotlivé myšlenkou byl problém subjektivní zkušenosti, kterou se pokoušel hledat v různých podobách, v různých kulturách. Když se seznámil s dílem Karla Makoně, našel zde propracované, zkušenostně podložené vyjádření svých vlastních úvah, a proto posledních několik let svého života se věnoval skoro výhradně spolupráci s ing. Makoněm.
- 6 MAKOŇ, Karel, *Utrpení a láska*. České Budějovice, 1995.
- 7 KALIBÁN, *Mozaika...*, str. 11.
- 8 Mystice sv. Terezie z Avilly se Karel Makoň věnuje ve svém komentovaném překladu jejího spisu Hrad nitra. Její cestu chápe jako křesťanskou bhaktijógu, cestu oddanosti a lásky.
- 9 K dispozici strojopis. Překlad a komentář ke spisu Sri Aurobinda Ghoseho: *Syntéza jógy*. Makoň se zde hluboce dotýká společného i rozdílného pojetí ve srovnání s křesťanskou mystikou. Sepsáno bylo asi roku 1986. Zamyšlení nad přístupem jógy a zenu i v dřívějších dílech, jako např. komentáře k Yesudianově Sebevýchově jójou, překladu a komentáři ke knížce Allana Wattse: *Cesta zenu I, II*.

Autorova poznámka

Na adrese Stanislav Kalibán, El. Krásnohorské 23, 323 11 Plzeň, tel. 377 520 227, je možno objednat

- knihu Stanislava Kalibána *Mozaika mystického života Karla Makoně* (78 stran formátu A5) a
- knihy Karla Makoně: *Hovory o mystice a cestě k Bohu*, *Mystika I-starověká tradice*, *Základní kurz nadživotnosti*, *Umění žít*, *Umění následovat Krista*, *Výklad evangelia sv. Jana*, *Postiła*, *Úlohy*, *Otázky a odpovědi*, *Slabikář na cestu životem*, *Blahoslavenství*, *Cesta vědomí a obrácení světla*, *Utrpení a láska*, *Mystická koncentrace a příprava k ní*, *Sladké jho (jeden z klíčových spisů)*, *Odkrytá moudrost starých pravd*, *Zkušenost se životem jako se Zjevením*, *Obět mše svaté*. Spisy jsou digitalizovány na CD ROM.

PhDr. RNDr. Jurik Hájek (*1940) vyučuje filosofii a religionistiku na Vyšší pedagogické škole v Kroměříži.

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

Skutočná Angelológia dejín

V *Dingire* 3/2006 vyšla recenzia na moju knihu *Angelológia dejín* z pera pardubického vedúceho katedry religionistiky a filozofie Ivana Štampacha. Obsahovala aj výtku, že zásadne neodpovedám na námietky - otázka však je, či mi redakcia *Dingiru* vôbec dovoľí reagovať a moju odpoveď uverejniť.

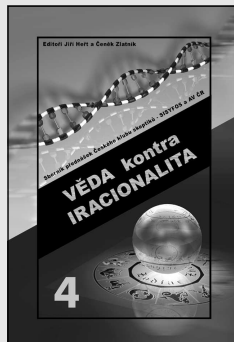
Štampach nenamieta nič proti tomu, aby som pestoval sofiológiu ako syntézu empirických vied, filozofie a nadmyslového zjavenia - ale veľkoryso mi ju dovoľuje robiť iba ako súčasť „postmodernej metodologickej plurality“. Teda len ako osobnú domnienku, ktorá nemá žiadnu širšiu spoločenskú platnosť. To je hneď nepochopenie sofiológie, pretože tá nespočíva v spájaní exaktných empirických faktov s pluralitneľubovoľnými osobnými intuíciami. Všetky tri pramene sofiológie, vrátane zjavenia, musia byť intersubjektívne skorigované a očistené od akejkoľvek svojvôle, inak to nie je sofiológia. Také sú napríklad inšpirácie, ktoré zhodne prijímali veľkí muži nezávisle od seba na oddelených miestach na Zemi v rovnakom časovom okamihu. Sofiológia stojí len na psychologickéj skúsenosti, ktorá je široko platná a overiteľná v celých dejinách a celosvetovo. Nekorektné je preto prirovnanie k antropozofii, ktorá sa sčasti opiera o jasnovidné pozorovania jednej osoby, Rudolfa Steinera, aké ďalší ľudia zväčša nedokázali zopakovať.

inzerce

Vyšiel sborník *Věda kontra iracionalita 4*

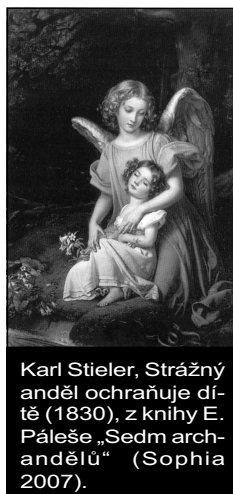
Jednotlivé populárně-vědecké eseje a články se pokoušejí odpovídat například na otázky: jaká jsou skutečná rizika **jaderné energetiky** a jak působí **radioaktivita** na člověka? O co jde ve sporu o **geneticky modifikované plodiny**? Jsou tak nebezpečné, jak tvrdí jejich oponenti? Proč je nová módní věda - **memetika** - spornou disciplínou? Jaké jsou motivace a argumenty **kreacionismu**, který útočně vystupuje proti darwinismu? Přečtete si také, jaké mýty existovaly o **sovětské kosmonautice** a jak se dnes v USA zpochybňuje přistání **astronautů na Měsíci** v programu Apollo. Ve sborníku najdete přesvědčivé argumenty, které vyvracejí úspěšnost **proutkaření** a pádné argumenty, které zpochybňují **astrologii** a hodnotu **horoskopů**. Dozvíte se, jakým způsobem nás klamou **věštcí**, jak své *pravdy* odezírají pomocí „**chladného čtení**“ z tváře. Další článek rozkrývá obskurní víru části veřejnosti v řádění **poltergeistů**. Různé vědecké disciplíny se zajímají i o to, jak vznikají zážitky blízkosti smrti. Shrnutí těchto poznatků najdete v článku *Věda zkoumá „tunel do věčnosti“*. Sborník je plný věcných argumentů a pomůže zvědavým čtenářům porozumět tématům, která mají své vyznavače i skeptické oponenty.

Knihu *Věda kontra iracionalita 4* vydalo nakladatelství Věra Nosková. Pokud ji neseženete v knihkupectví, můžete si ji objednat na internetové adrese: lano@centrum.cz. Má 180 stran a stojí 120,- Kč (při zásílce + 30,- Kč poštovné a balné). V obchodě je cena navýšena o marži distributora a knihkupce na 186,- Kč.

Štampach apriórne zaraďuje idealistickú myšlienkovú paradigmu, vrátane sofiológie, medzi také druhy poznania, ktoré sú na nižšej úrovni spoľahlivosti než dnes preferovaná vedecká metodológia opierajúca sa o materialistickú filozofiu. Ktorá myšlienková paradigma je vhodnejšia pre poznávanie sveta, to je meta-otázka, ktorú treba testovať, nie ju vopred uzavierať. Rôzne paradigmy musia vstúpiť do voľnej súťaže a ukázať, ktorá z nich prináša človeku užitočnejšie a spoľahlivejšie výsledky. Metodologická totalita, ktorá povyšuje súčasnú formu vedy na jedinú objektívnu (a tým výlučne oprávnenú k štátnemu poradenstvu a financovaniu) je nielen neopodstatnená, ale krajne škodlivá a nebezpečná.

Od roku 1997 napríklad poukazujem na to, že liek na AIDS by sa dal pravdepodobne vyrobiť z nejakej rastliny podobnej slnečnici. Pretože som k tomuto návrhu došiel na základe renesančnej analogickej paradigmy myslenia, slovenskí odborníci bádanie v tomto smere zhatili. Až v roku 2006 sa na Bonnskej univerzite skutočne podarilo extrahovať takú účinnú látku (DCQA) práve zo slnečnice (ale došlo k tomu iba náhodou). Deväť rokov teda ľudia umierali zbytočne. Keby angelológia bola hypotézou existujúcou iba v mojej hlave,

Karl Stieler, Strážný anděl ochraňuje dítě (1830), z knihy E. Páleše „Sedm archandělů“ (Sophia 2007).

nemala by tú moc, aby sa podľa nej riadili zemské dejiny. Nemohol by som predpovedať objavy ešte neobjavených archeologických kultúr alebo fosílnych druhov, lieky mnou navrhnuté by neúčinkovali apod. Desiatky splnených predikcií a retrodikcií, ktoré odborníci ešte pred jedným desaťročím pokladali za vysoko nepravdepodobné, Štampach nespomenul. Znamenajú totiž, že angelológia dejín je v súčasnosti jedinou filozofiou dejín, ktorá preuká-

zala schopnosť formulovať dlhodobé dejinné predpovede. Znamená to, že sofiológia v jednom smere predčila či doplnila darwinizmus, ktorý vie síce anticipovať prispôbenosť organizmov prostrediu, ale nedokáže povedať nič o tom, aké evolučné inovácie sa objavia v ktorej epoche. ...

2. novembra 2007

Z dopisu Emila Páleše.

Celý dopis je uverejnený na adrese <http://www.dingir.cz>

DINGIR

časopis o súčasnej náboženskej scéne

10. ročník

Číslo 4/2007 vychádza 28. prosince 2007.

Vydáva DINGIR, s. r. o.,

Černokostelecká 36, 100 00 Praha 10

dingir@dingir.cz<http://www.dingir.cz>

Šéfredaktor:

PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D.

Redakční rada:

Doc. Pavel Hošek, Th. D.

Andrea Hudáková,

Martin Kořínek, Jiří Koubek,

Mgr. Mgr. Miloš Mrázek,

MUDr. Mgr. Prokop Remeš,

Ing. Mgr. Vojtěch Tůtr

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach.

Grafický návrh: Richard Bobůrka

Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 39,- Kč

Objednávky a urgencye:

SEND - předplatné

P. O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel: 225 985 225

e-mail: administrace@send.cz<http://www.send.cz>

Registrace:

MK ČR 7943 z 30. 3. 1998.

ISSN: 1212-1371

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha, DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských a pseudonáboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Chtěli bychom se tedy rozhlížet kolem sebe, pozorovat tuto náboženskou scénu a zamýšlet se nad tím, kdo nebo co je DINGIREM těch, kdo se k těmto skupinám hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci porozumět oblasti, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou krajinou.

POZVÁNÍ A KONTAKTY

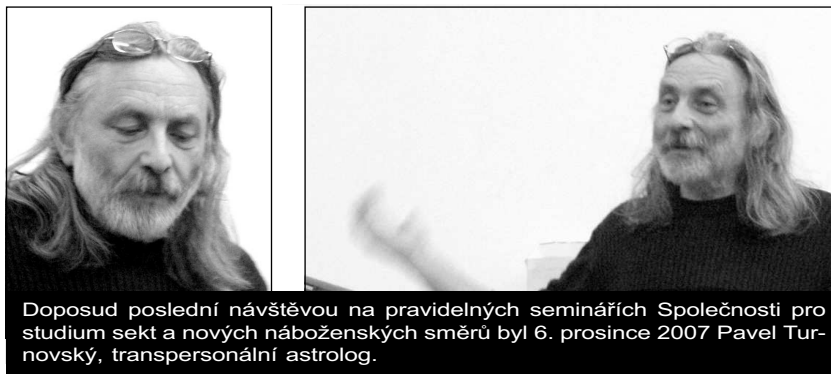
Pravidelné semináře pro veřejnost Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů se na jaře 2008 konají vždy ve čtvrtek od 17 do 20 h ve velké posluchárně Evangelické teologické fakulty UK, Černá 9, Praha 1, v těchto termínech a s těmito tématy: **6. března** o Společnosti přátel (kvakerech) s Pavlem Marušincem, **10. dubna** o společnosti Univerzalia a **15. května** o církvi Voda života s Alexandrem Flekem.

Poradna a knihovna Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, Husníkova 2075, 158 00 Praha 13 je návštěvníkům otevřena v úterý od 15,30 do 17,30 a po domluvě (tel. 257 31 46 46, <http://www.sekty.cz>).

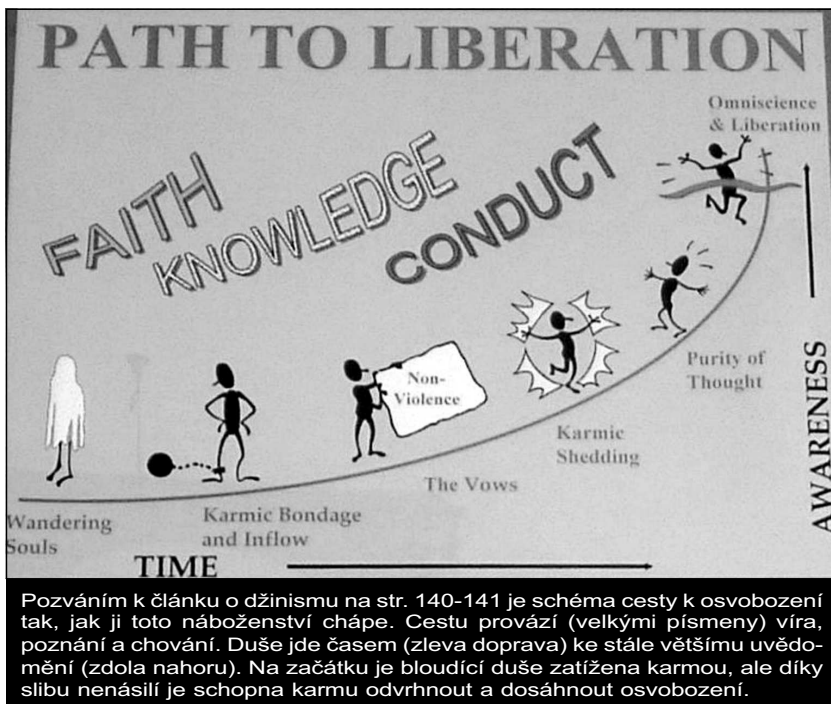
Na titulní straně je obrázek z obálky knihy Kena Hama „Genesis a úpadek národů“. Použito s povolením neziskové organizace „Answers in Genesis“, které pro Dingir laskavě získali manželé Klára a Pavel Steigerovi.

Zavádějící a urážlivou grafikou doplnily Lidové noviny z 8. června 2007 článek redaktora Darka Šmída. Společnost Diamantové cesty, jejíž zakladatel a duchovní vůdce Ole Nydahl je vyobrazen uprostřed dole ve společnosti iniciátora vražd Charlese Mansona nebo iniciátora hromadné sebevraždy Marshalla Applewhita, podala kvůli této grafice na deník žalobu, v níž žádá uveřejnění odpovědi.

Doposud poslední návštěvou na pravidelných seminářích Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů byl 6. prosince 2007 Pavel Turnovský, transpersonální astrolog.

Pozváním k článku o džinismu na str. 140-141 je schéma cesty k osvobození tak, jak ji toto náboženství chápe. Cestu provází (velkými písmeny) víra, poznání a chování. Duše jde časem (zleva doprava) ke stále většímu uvědomění (zdola nahoru). Na začátku je bloudící duše zatížena karmou, ale díky slibu nenásilí je schopna karmu odvrhnout a dosáhnout osvobození.

KREACIONISMUS A EVOLUCIONISMUS

MYŠLENKY NA ZÁVĚR

„Vztah mezi naukou o stvoření a vědeckým názorem na vývoj světa procházel a prochází třemi fázemi. V prvním stadiu se biblická tradice a antický obraz světa smísily do statické kosmologie, typické pro středověké myšlení. Ta vykládala vznik světa podle 1. knihy Mojžíšovy a ve shodě s ptolemaiovskou představou o Zemi jako nehybném středu vesmíru. Pius X. odsoudil v roce 1907 evoluční teorii jako jeden z omylů modernismu, který vede k materialismu, panteismu a ateismu.
(...)“

Přírodní vědy a teologie se však v historii začaly vzájemně osvobozovat. Po procesech s G. Brunem, G. Galileem a po sporech kolem Ch. Darwina a S. Freuda se tiše shodly na nevměšování. Přírodní vědy získaly volnou ruku ve zvětčování světa a při manipulaci s přírodou. Teologie se vzdala nároku na poznání světa a zaměřila se na téma osobní spásy a hledání niterných jistot. Nauka o stvoření světa se stala součástí osobní víry, kterou nemělo rušit, že je v rozporu s vědeckým výkladem evoluce.

Teologické výzvy, například k omezení genetického inženýrství, jsou dnes nepočítané a bezzubé; přírodovědci se mohou na pohodlnou mírovou odluku svých věd od teologie spolehnout. (...) Mýlí se však, kdo si myslí, že dnešního věřícího rozpor mezi jeho osobní vírou a vědeckým výkladem světa neruší. Ani někteří badatelé se s ním nesmiřují a vstupují do třetího stadia vztahu svých nauk.

Zatím nesmělý proces sblížení nastartovala v teologii reflexe ekologických problémů. Podle nových zkoumání biblické texty vyžadují novou interpretaci, inspirovanou současným stavem vědeckého poznání. (...) Pokusy o syntézu teologického a přírodovědného pohledu se snaží ukázat, že koncepty 'stvoření' a 'evoluce' nejsou v rozporu; vyjadřují různé stránky téže skutečnosti.“

*Hana Librová, socioložka,
Respekt 14. - 20. 11. 2005*

„Křesťanský evolucionismus je velkým myšlenkovým sjednocením. Teprve „pokřtěná“ evoluce nám odhaluje svůj smysl a formu, svůj původ a cíl. A naopak křesťanství díky evoluci odhaluje místo člověka a Krista ve hmotném vesmíru, totiž že sjednocení lidstva v Kristu je vrcholným bodem univerzálního evolučního 'kužele' (Teilhard). Když byla evoluční teorie vypracována, zdála se mnohým jako něco velmi pokořujícího: 'Člověk se vyvinul z opice!'“

V hlubší reflexi se však zdání obrací ve svůj opak, evoluce pro nás není ponižujícím faktem, ale nesmírným vyvýšením člověka k vrcholu kosmického evolučního směřování. Člověk je jakési cílové resumé všech dokonalostí přírody a jejího vývoje. V Kristu, cílovém bodu evoluce, se lidství spojuje s božstvím a lidstvo s Bohem. Tak bude v Kristu universum rekapitulováno ke konečné všejednotě, aby byl 'Bůh všechno ve všem' (1 Kor 15,28).“

*David Peroutka, doktorand
Ústavu filosofie a religionistiky,
Universum 3/XV*

„Kreacionismus je podbíhání laťky: aniž by čekal, jestli se nějaká otevřená otázka nedá rozřešit, servíruje pořád stejnou, zcela obecnou instantní odpověď. Nemůže nám v poznávání světa pomoci právě

proto, že všechno ví už předem; nabízí laciné řešení bez práce. (...)“

Hysterie přírodovědců vůči světonázorové pluralitě je komickým zrcadlem obdobné nervozity, kterou v dobách Darwinových předváděli všelící církevní činitelé. Snaha zabránit lidem, aby si mysleli to, co odporuje vědě, se ničím neliší od analogického názoru, že nelze tolerovat nic, co odporuje Písmu, jenomže většina křesťanských intelektuálů už má tuto fázi za sebou. Věda bohužel stále trvá na modernistickém bludu, že světový názor smí být jenom jeden, a to ten správný. Na průměrného vědce - podstatně bigotnějšího, než je průměrný příslušník dnešního kléru - je tak upřímně řečeno dost neradostný pohled.“

*Jan Zrzavý, evoluční biolog,
Respekt 17.-23. 10. 2005*

Gustave Doré, Stvoření světa.